

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie
Instytucja Zarządzająca PROW 2014 - 2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Publikacja opracowana przez LGD Nasze Bieszczady.

Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich”
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

Dobre praktyki zrealizowane na obszarze Lokalne Grupy Działania Nasze Bieszczady w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich

Good practice implemented in the area of the Local Action Group Nasze Bieszczady as part of the Rural Development Program

Publikacja wydana w ramach realizowanej operacji pn. „Dobre praktyki zrealizowane w ramach wdrażania Strategii rozwój lokalnego kierowanego przez społeczność na lata 2014 - 2020”
w ramach Planu Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 Plan operacyjny na lata 2020 – 2021 Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020

Publication created as part of the ongoing operation entitled „Best practice deployed as part of the implementation of the Community-led Local Development Strategy for 2014-2020”
within the framework of the Action Plan for the National Network of Rural Areas for 2014-2020 Operational Plan for the years 2020-2021 of the Rural Development Program for 2014-2020

**Dobre praktyki zrealizowane na obszarze
Lokalnej Grupy Działania Nasze Bieszczady
w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich**

**Good practice implemented in the area
of the Local Action Group Nasze Bieszczady
as part of the Rural Development Program**

**Dobre praktyki zrealizowane na obszarze
Lokalnej Grupy Działania Nasze Bieszczady
w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich**

**Good practice implemented in the area
of the Local Action Group Nasze Bieszczady
as part of the Rural Development Program**

wprowadzenie

introduction

Lokalna Grupa Działania trwale wpisana jest w filozofię inicjatywy **Leader +**, stanowiącej element Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, zarówno w perspektywie finansowej 2007-2013, jak i obecnej, 2014-2020. Inicjatywa ta charakteryzuje się oddolnym, partnerskim podejściem do rozwoju obszarów wiejskich, realizowanym właśnie przez Lokalne Grupy Działania (LGD). Podstawą tego podejścia stały się Strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (LSR), stanowiące zarówno diagnozę obszaru LGD z punktu społeczno-gospodarczego, jak i wytyczające kierunki rozwoju, dzięki stworzeniu ram do realizacji innowacyjnych projektów, łączących potencjał posiadanych zasobów: naturalnych, ludzkich, kulturowych na rzecz zintegrowanego rozwoju. Ów rozwój to przede wszystkim budowanie kapitału społecznego wsi poprzez aktywizację mieszkańców oraz przyczynianie się do tworzenia nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nasze Bieszczady zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym 24 kwietnia 2008 r., pod numerem 0000303330. Otrzymało zarazem nr REGON: 180339807 oraz - jako samodzielna osoba prawna - NIP: 688-12-86-263. Skupia zarówno osoby fizyczne, jak i prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego.

Za początek istnienia organizacji trzeba uznać spotkanie, które odbyło się 20 grudnia 2007 r. W ślad za nim przyjęto uchwały Rad Gmin o przystąpieniu samorządów do LGD. 23 stycznia 2008 r. odbyło się oficjalne Zebranie Założycielskie LGD Nasze Bieszczady, w którym uczestniczyli przedstawiciele 5 samorządów gminnych, 19 innych instytucji oraz reprezentanci sektora prywatnego.

Zgodnie ze statutem, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nasze Bieszczady jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i osób prawnych, w tym jednostek samorządu terytorialnego, mającym na celu działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Jest organizacją pozarządową realizującą swoje cele statutowe jako stowarzyszenie „specjalne” posiadające osobowość prawną nad którym sprawuje nadzór Marszałek Województwa Podkarpackiego. Siedzibą Stowarzyszenia jest Lesko, tu także mieści się biuro organizacji.

Local Action Group (*polish: Lokalna Grupa Działania*) are permanently inscribed in the philosophy of the **Leader +** initiative, which is a part of the Rural Development Programme, both in the 2007-2013 financial perspective and in the current one, 2014-2020. This initiative is characterized by a ground-based, partnership approach to rural development, implemented by Local Action Groups (LAGs). The basis for this approach were the Community-led Local Development Strategies (LDS), which are both a diagnosis of the LAG area from the socio-economic point of view and also setting development directions, thanks to the creation of framework for the implementation of innovative projects combining the potential of resources: natural, human, and cultural for the integrated development. This development primarily involves building the social capital of villages by activating their inhabitants and contributing to the creation of new workplaces in rural areas.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nasze Bieszczady (*The Association Local Action Group Our Bieszczady Mountains*) was registered in the National Court Register on April 24, 2008, under the number 0000303330. It also received the REGON number (Company ID): 180339807 and - as an independent legal entity – NIP (Tax identification number): 688-12-86-263. The association assembles both natural and legal persons, including local government units. The organizational meeting held on December 20, 2007, followed by the resolutions of the Municipal Councils on the accession of local governments to the LAG, should be considered the beginning of the organization. On January 23, 2008, the official Founding Meeting of LAG Nasze Bieszczady took place. It was attended by representatives of 5 Communities, 19 other institutions and representatives of private sector. According to its statute, the LAG Nasze Bieszczady is a voluntary, self-governing, permanent association of natural and legal persons, including local government units, aimed at promoting the development of rural areas. It is a non-governmental organization pursuing its statutory objectives as a „special” association with legal personality, supervised by the Head of the Podkarpackie Region (Voivodeship). The seat of the Association is in Lesko, that is also where the office of the organization is located.

Terenem swojego działania obejmuje łącznie pięć gmin z obszaru dwóch powiatów: leskiego i sanockiego. Dwie gminy miejsko-wiejskie: **Zagórz** (powiat sanocki) i **Lesko** (powiat leski) oraz trzy gminy wiejskie: **Komańcza** (powiat sanocki) oraz **Baligród** i **Cisna** (powiat leski). Obszar ten położony jest na pograniczu Beskidu Niskiego i Bieszczadów, w południowej części województwa podkarpackiego i zajmuje łączną powierzchnię 1 171,7 km², co stanowi 6,6% ogólnej powierzchni województwa. Obszar ten zamieszkuje łącznie ok. 34 tys osób, co daje średnią gęstość zaludnienia na poziomie 30 osób na km².

Its area of operation encompasses a total of five communes from two districts: Lesko and Sanok, two urban-rural communes: **Zagórz** (Sanok district) and **Lesko** (Lesko district), and three rural communes: **Komańcza** (Sanok district) and also **Baligród** and **Cisna** (Lesko district). This area is located on the border of the Low Beskid and the Bieszczady Mountains, in the southern part of the Podkarpackie Region, and covers a total area of 1,171.7 km², which constitutes 6.6% of the total area of the region. This area is inhabited by a total of about 34,000 people, which gives an average population density of 30 people per km².

Obszar działania LGD Nasze Bieszczady jest terytorium spójnym przestrzennie w kontekście geograficznym (każda para gmin pozostaje w bezpośrednim lub przynajmniej dalszym sąsiedztwie, tworząc tym samym zwarty geograficznie obszar). W granicach obszaru objętego Strategią Rozwoju Lokalnego występują 2 miasta (Zagórz i Lesko), o liczbie mieszkańców nie przekraczającej 10 tys. zatem ich włączenie do obszaru objętego LGD nie rzutuje na spójność tego obszaru jako terenu wiejskiego. Ponadto teren LGD tworzy foremny kształt, wpisujący się w dwa owale, których osią na linii wschód-zachód są pasma górskie a na linii północ-południe rzeki Osława i Hoczewka, którym towarzyszą główne arterie komunikacyjne – wzdłuż Osławy droga nr 892 z Zagórza do Komańcza, a wzdłuż Hoczewki nr 893 z Leska do Cisnej. Komańczę z Cisną łączy wiodąca równolegle do pasm górskich droga nr 897, prowadząca dalej z Cisnej przez Wetlinę do Ustrzyk Górnych. Spójność wynika także z położenia pięciu gmin w tym samym regionie fizyczno-geograficznym, co warunkuje występowanie podobnych cech środowiska naturalnego, takich jak: ukształtowanie terenu, szata roślinna, świat zwierzęcy, warunki klimatyczne i glebowe.

Najludniejszą jednostką obszaru LGD Nasze Bieszczady jest **Miasto i Gmina Zagórz**. Wg danych na koniec 2019 r. zamieszkuje tu 13 126 osób, z czego ok. 39% na terenie samego miasta Zagórza. Przy powierzchni 159,9 km² daje to gęstość zaludnienia na poziomie 82 osób/km². Liczba mężczyzn i kobiet niemal idealnie rozkłada się po 50%. Z kolei **Miasto i Gminę Lesko** zamieszkuje wg stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. 11 319 osób, z czego nieco ponad połowa (50,3%) na terenie samego miasta Leska. Przy powierzchni 111,4 km² daje to gęstość zaludnienia na poziomie 101,6 osób/km², największą na obszarze LGD Nasze Bieszczady. 51,3% mieszkańców stanowią kobiety, a 48,7% mężczyźni.

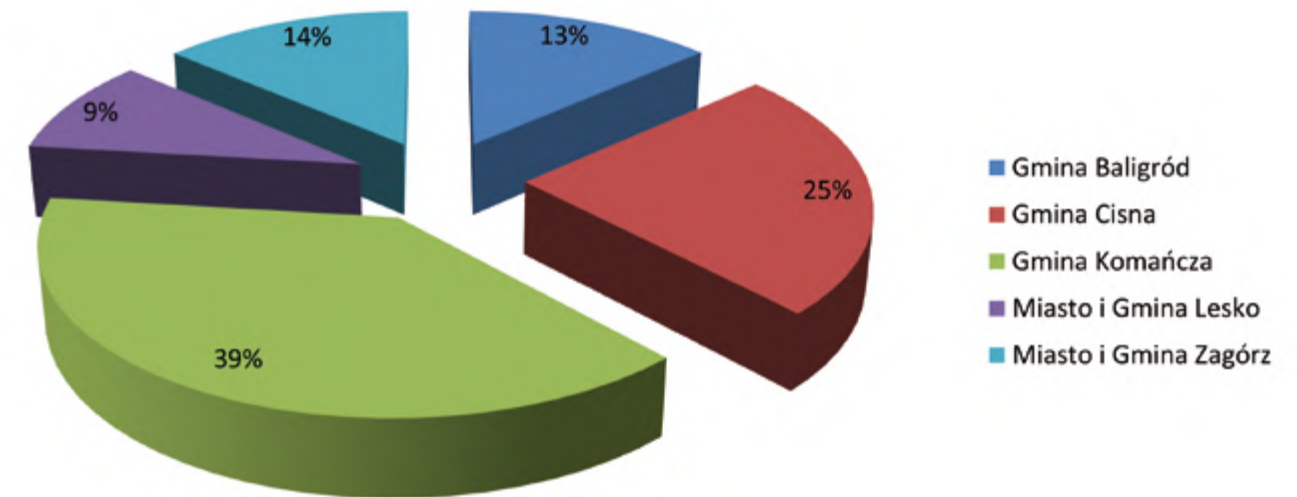
Najludniejszą gminą wiejską jest **Komańcza**, na terenie której zamieszkuje wg danych z 31 grudnia 2019 r. 4 541 osób, co przy powierzchni 454,9 km², stanowiącej blisko 40% całego obszaru LGD Nasze Bieszczady, daje gęstość zaludnienia na poziomie zaledwie 11 osób/km². 49,8% mieszkańców stanowią kobiety, a 50,2% mężczyźni.

The area of operation of the LAG Nasze Bieszczady is, in the geographical context, a spatially coherent territory (each pair of communes remains in the immediate or at least close vicinity, thus creating a geographically compact area). Within the area covered by the Local Development Strategy there are 2 towns (Zagórz and Lesko) with a population not exceeding 10 thousand, therefore their inclusion in the LAG area does not affect its integrity as a rural area. In addition, it creates a regular shape of the LAG area, fitting into two ovals, the axis of which on the east-west line are the mountain ranges and on the north-south line the Osława and Hoczewka rivers, accompanied by main communication arteries - along the Osława river there is road 892 from Zagórz to Komańcza, and along Hoczewka there is road 893 from Lesko to Cisna. Komańcza and Cisna are connected by road 897 which runs parallel to the mountain ranges, and continues from Cisna through Wetlina to Ustrzyki Górne. The coherence also results from the location of five communes in the same physical and geographical region, which determines the presence of similar features of the natural environment, such as: topography, vegetation, animals, climate and soil conditions.

The most populated unit of the LAG area, Nasze Bieszczady, is the **Town and Commune of Zagórz**. According to data, at the end of 2019, 13,126 people reside here, of whom approximately 39% in the city of Zagórz. With the area of 159.9 km², it accounts for the population density of 82 people for km². The number of men and women is almost perfectly divided into half. In turn, the **Town and Commune of Lesko** is inhabited by 11,319 people as of December 31, 2019, of which slightly more than half (50.3%) in the town of Lesko. With the area of 111.4 km², it accounts for the population density of 101.6 people per km², the highest in Nasze Bieszczady LAG area. 51.3% of the inhabitants are women and 48.7% men.

The most populous rural commune is **Komańcza**, where, according to the data from December 31, 2019, live 4 541 people, what, with the area of 454.9 km², accounts for nearly 40% of the entire area of Nasze Bieszczady LAG, and gives the population density of only 11 people per km². 49.8% of the inhabitants are women and 50.2% men.

obszar/area

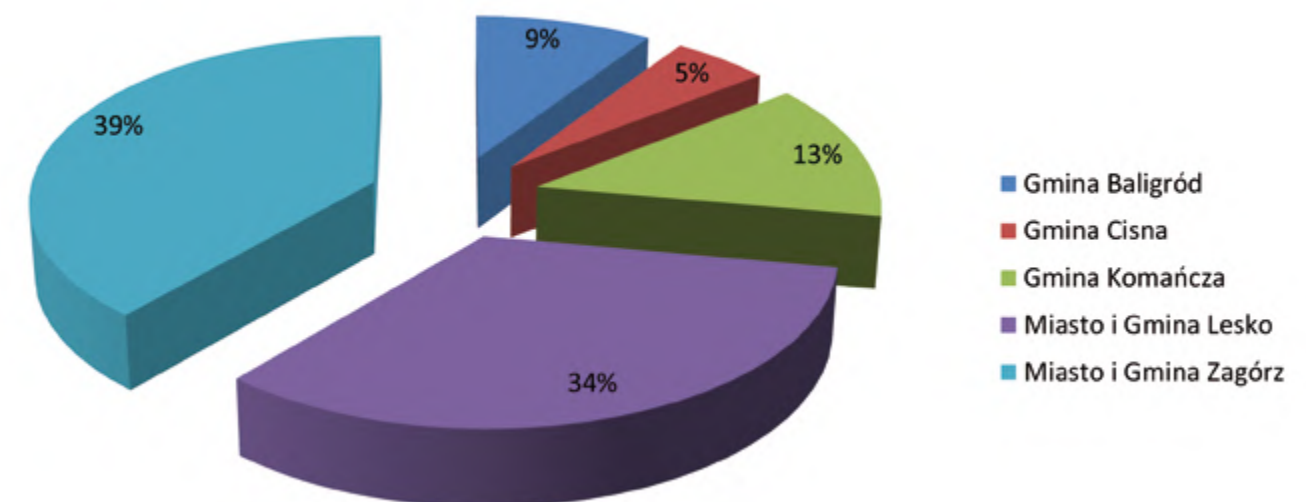
Najniższą gęstością zaludnienia na terenie LGD Nasze Bieszczady charakteryzuje się jednak **Gmina Cisna**. Przy powierzchni 287,3 km² i liczbie mieszkańców wynoszącej (na 31 grudnia 2019 r.) 1740 osób, gęstość ta wynosi zaledwie 6 os/km², co jest wartością niemal najniższą w kraju, jakkolwiek sąsiednie Lutówka - najrzadziej zaludniona gmina w Polsce - ma ten współczynnik na poziomie 4 osób/km². Wśród mieszkańców Gminy Cisna 50,9% stanowią kobiety, a 49,1% mężczyźni.

Wreszcie **Gmina Baligród**, zajmująca powierzchnię 158,2 km² posiada 3 161 mieszkańców, a więc gęstość zaludnienia oscyluje wokół 20 osób/km². 49,7% stanowią kobiety, a 50,3% mężczyźni.

The **Cisna commune** is characterized by the lowest population density in the area of Nasze Bieszczady LAG. With an area of 287.3 km² and the number of inhabitants (as on December 31, 2019) 1740 people, this density is only 6 people per km², which is almost the lowest value in the country, although the neighbouring Lutówka - the least populated commune in Poland - has this ratio at the level of 4 people per km². 50.9% of the inhabitants of Cisna Commune are women and 49.1% men.

Finally, **Baligród Commune**, covering the area of 158.2 km², has 3 161 inhabitants, so the population density is around 20 people per km². 49.7% of them are women and 50.3% men.

populacja/population

Bezmiechowa

- słynne lądowisko Akademickiego Ośrodka Szybowcowego Politechniki Rzeszowskiej

Bezmiechowa

- the famous landing strip of the Academic Gliding Center, owned by Rzeszów University of Technology

Z punktu widzenia rozwoju społeczno-ekonomicznego kluczowe znaczenie ma kondycja przedsiębiorczości. W roku 2019 w rejestrze REGON zarejestrowane były na terenie LGD Nasze Bieszczady 3 216 podmioty gospodarki narodowej, z czego 2 550 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W podziale na gminy zarejestrowane były: 383 podmioty na terenie Gminy Baligród, 340 Gminy Cisna, 345 Gminy Komańcza, najwięcej, bo 1247 na obszarze Miasta i Gminy Lesko oraz 901 na terenie Miasta i Gminy Zagórz. Kiedy odniesiemy te wartości do liczby mieszkańców łatwo uzyskamy informację o tzw. poziomie przedsiębiorczości, który największą wartość przyjmuje w Cisnej (19,5) a najmniejszą na terenie Miasta i Gminy Zagórz (6,9). Pośrednie zaś wartości w Komańczy (7,6), Baligródzie (12,1) i Lesku (11). Ta pierwsza wartość wskazuje, że poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców Cisnej należy do najwyższych w Polsce! Nie można tu oczywiście nie zauważyć, że na ten poziom wpływają ponadprzeciętne walory turystyczne, które zresztą charakteryzują cały teren Lokalnej Grupy Działania Nasze Bieszczady. Nie miejsce tu, by szczegółowo charakteryzować niezliczone atrakcje turystycz-

From the point of view of socio-economic development, the condition of entrepreneurship is of key importance. In 2019, 3216 entities of the national economy were registered in the REGON register in the LAG Nasze Bieszczady, 2550 of them were natural persons conducting business activity. Referring to communes, 383 entities were registered in Baligród Commune, 340 in Cisna Commune, 345 in Komańcza Commune, and the most - 1247 in the area of the Town and Commune of Lesko and 901 in the Town and Commune of Zagórz. When we relate these values to the number of inhabitants, we can easily obtain information about the so-called level of entrepreneurship, which is the highest in Cisna (19.5) and the lowest in the Town and Commune of Zagórz (6.9). The intermediate values are in Komańcza (7.6), Baligród (12.1) and Lesko (11). The first value shows that the level of entrepreneurship among the inhabitants of Cisna is one of the highest in Poland! It is, obviously, impossible to ignore that this level is influenced by the above-average tourist values, which characterize the entire area of the Nasze Bieszczady Local Action Group. This is not a place to describe the countless tourist

ne tego terenu, dość jednak wspomnieć, że w przeważającej mierze to właśnie tu znajdują się główne atrakcje jakże ostatnio modnej marki turystycznej "Bieszczady", od najpopularniejszych szlaków na połoniny, przez kultową już Bieszczadzką Kolejkę po tajemniczą, pełną sakralnych zabytków i ozdobioną znakiem UNESCO Dolinę Oślawy.

Nic zatem dziwnego, że działa tu wyjątkowo duża liczba firm zaliczanych do sektora turystycznego i okółoturystycznego, szczególnie zaś na terenie Gminy Cisna, na obszarze której zlokalizowane są główne bieszczadzkie atrakcje, bijące w ostatnich latach prawdziwe rekordy popularności.

attractions of this area in detail. Still, it should be enough to mention that it is here that the main attractions of the recently famous tourist brand "Bieszczady" are located. Starting from the most popular routes to the mountain pastures, through the iconic Bieszczady Railway to the mysterious Ośława Valley, full of sacral monuments, one of which with the UNESCO sign.

There is no wonder that an exceptionally large number of companies operating in the tourism and tourism-related sectors function here, especially in Cisna Commune, where the main attractions of the Bieszczady Mountains are located. The attractions that have been breaking popularity records in recent years.

Turzańsk

- dawna cerkiew greckokatolicka pw. Michała Archanioła (obecnie prawosławna) z pocz. XIX w., w 2013 r. wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO

Turzańsk

- former Greek Catholic church of Michael the Archangel (now Orthodox church) from the beginning of 19th century, inscribed on the UNESCO World Heritage List in 2013

**aktywność
LGD
Nasze Bieszczady
przed 2014 r.**

activity of
Nasze Bieszczady
LAG
before 2014

Statut Lokalnej Grupy Działania Nasze Bieszczady określa główny cel aktywności organizacji, a jest nim rzecz jasna **rozwój obszarów wiejskich**, ale wymienia także cele realizacyjne, prowadzące do osiągnięcia celu głównego. I tu na pierwszym miejscu stawia opracowanie i realizację Strategii Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność oraz opracowanie niedyskryminującej i przejrzystej procedury oraz kryteriów wyboru operacji, które w oparciu o strategię będą realizowane. W zasadzie o strategię, bowiem powstały już dwa takie dokumenty.

Pierwszy powstał jeszcze wiosną 2009 r., wpisując się w **Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013**. Dzięki tej pierwszej LSR z różnych form wsparcia skorzystało kilkadziesiąt podmiotów ze wszystkich 3 sektorów – publicznego, prywatnego i pozarządowego, a łączna kwota udzielonej pomocy wyniosła 3 681 203,38 zł. Wsparto m.in. odnowę infrastruktury kulturalnej, sportowej i turystycznej, poprawę infrastruktury stricte lokalnej (chodniki czy oświetlenie uliczne) powstały nowe place zabaw, lokalne zespoły muzyczne zyskały nowe wyposażenie, zorganizowano też wiele ciekawych imprez kulturalnych i historycznych.

The statute of the Local Action Group Nasze Bieszczady defines the main goal of the organization, which is, of course, the **development of rural areas**, but it also lists implementation goals leading to the achievement of the main goal. And here, in the first place, the statute places the development and implementation of the Community-led Local Development Strategy and the development of a non-discriminatory and transparent procedure and criteria for selecting operations that will be implemented based on the strategy - strictly speaking, strategies. Two such documents have already been created.

The first one was created in spring 2009 as part of the **Rural Development Programme for 2007-2013**. Thanks to this first LDS, several dozen entities from all 3 sectors - public, private and non-governmental - benefited from various forms of support, and the total amount of aid equalled PLN 3,681,203.38. Among others renovation of cultural, sports and tourist infrastructure was supported, the state of local infrastructure was improved (pavements or street lighting), new playgrounds were created, local music groups gained new equipment, and a lot of interesting cultural and historical events were organized.

600-lecie Zagórza
- koncert finałowy
(2012 r.)

600th anniversary of Zagórz
- final concert
(2012)

◀ **Zagórz**
- XVIII Zagórski Zjazd Kapel Ludowych,
lipiec 2017

Zagórz
- 18th Zagórz Reunion of Folk Bands,
July 2017

▼ **Jabłonki**
- rekonstrukcja śmierci
gen. Karola
Świerczewskiego

Jabłonki
- reconstruction
of the death of General
Karol Świerczewski

**Bieszczady
Odnalezione**
- jedna z tablic szlaku

**Bieszczady
Discovered**
- one of the Path's board

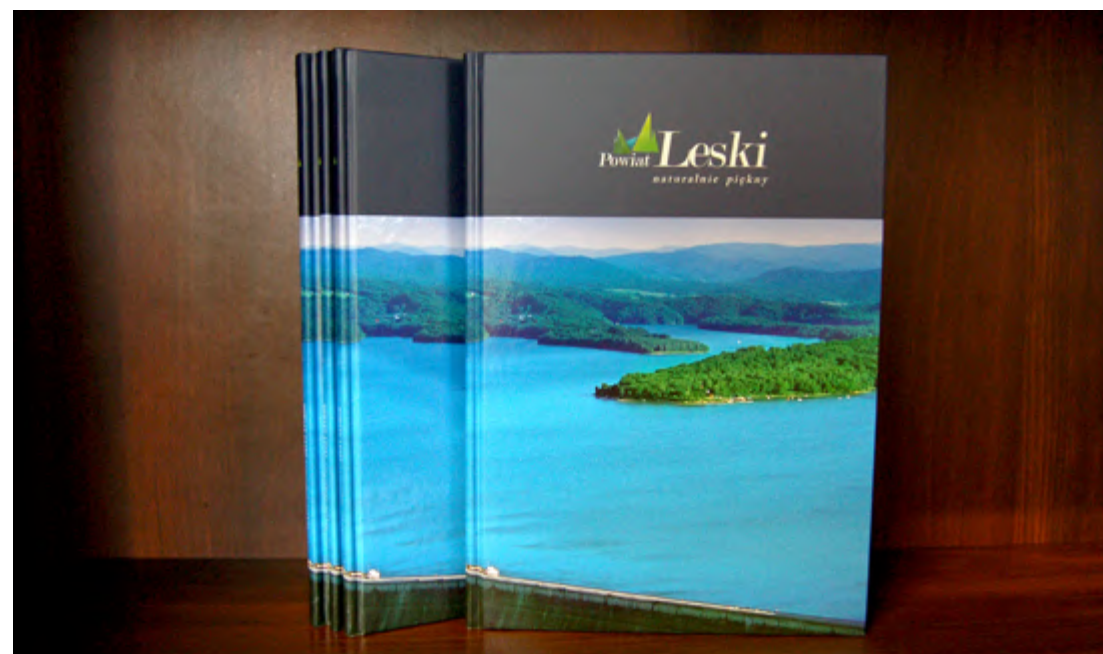

Szczególnym echem odbiło się powstanie w Baligródzie *Centrum Tradycji Kulinarynych*, wokół Wetliny ścieżki *Bieszczady Odnalezione*, zaś w Zagórzu *Plenerowej Galerii Rzeźby Bieszczadzkiej*. Równocześnie w ramach wielu projektów pojawiło się sporo różnych inicjatyw promocyjnych, wyposażonych w szerokie spektrum narzędzi od materiałów drukowanych po filmy. Powstał m.in. album o powiecie leskim, wydawnictwa: *Lesko. Tamte lata tamte*

The establishment of the *Centre of Culinary Traditions in Baligród*, the *Bieszczady Discovered* Path around Wetlina, and the *Outdoor Gallery of Bieszczady Sculpture* in Zagórz. At the same time, as part of numerous projects, many different promotional initiatives appeared, equipped with a wide range of tools, from printed materials to films, an album about the Lesko district, and other publications: *Lesko. Those years those days* or *History, culture and*

**Publikacja
Powiat Leski -
Naturalnie Piękny**

**Publication
Lesko district -
naturally beautiful**

dni czy Historia, kultura i tradycja w 500-letniej Komańczy, wreszcie film *Bieszczady z siodła*. Równocześnie prowadzone były inicjatywy rozwijające samą Lokalną Grupę Działania Nasze Bieszczady. Skierowane one były w dużej mierze na pobudzenie aktywności społeczności lokalnych oraz ich czynny udział w realizacji LSR, która była podstawą do działań

tradition in the 500-year-old Komańcza, and finally the film *Bieszczady seen from the saddle*. At the same time, activities were carried out to develop the Local Action Group Nasze Bieszczady. The activities of LAG members were largely aimed at stimulating the activity of local communities and their active participation in the implementation of LDS, which was the

**Okładka filmu
The film cover**

festyn **Gmina
Zagórz Zaprasza**
folk festival **Zagórz
Commune invites**

**Targi
Agrobieszczady
2013**

**Agrobieszczady
Fairs 2013**

podejmowanych przez LGD Nasze Bieszczady. To właśnie połączenie zaangażowania mieszkańców i pomocy unijnej w okresie programowania 2007-2013, pozwoliło na wsparcie rozwoju rekreacyjno-turystycznego, społeczno-kulturalnego i promocji dziedzictwa regionu. Stale budowano i wzmacniano lokalne partnerstwa, LGD szkoliła mieszkańców, promowała obszar objęty LSR, zapoznawała z różnorodnością swojej aktywności, prezentowała dorobek mieszkańców, stowarzyszeń, przedsiębiorców.

Członkowie LGD, głównie KGW, aktywnie uczestniczyli w wystawach, targach i imprezach organizowanych na obszarze LGD jak i w innych regionach województwa, zdobywając wyróżnienia, certyfikaty i nagrody (ok. 30 imprez). Na Targach Agrobieszczady przez 3 kolejne lata Członkowie LGD byli wyróżniani za przygotowanie i aranżację stoisk. Podobnie udział w Konkursie Bożonarodzeniowym organizowanym przez Urząd Marszałkowski

basis for the activities undertaken by the LAG Nasze Bieszczady. It was precisely the combination of the involvement of residents and EU assistance in the programming period 2007-2013 that allowed for the support of the recreational, tourist, social and cultural development and promotion of the region's heritage. Local partnerships were constantly built and strengthened, LAG promoted the area covered by LDS, trained residents, familiarized them with the diversity of the area of activity, presented the achievements of residents, associations and entrepreneurs.

LAG members, mainly women from Farmers' Wives Association, actively participated in exhibitions, fairs and events organized in the LAG area and in other regions of the voivodeship, winning awards, certificates and prizes (approx. 30 events). At the Agrobieszczady Fair for the next 3 years, LAG members were awarded for the preparation and arrangement of stands. Participation in the Christmas

Województwa Podkarpackiego w latach 2012 i 2014 r. oraz w Konkursie Wielkanocnym 2012 r. przyniósł członkom LGD miejsca wśród najlepszych. Potrawy regionalne przygotowywane przez KGW cieszą się zresztą niesłabnącym uznaniem wśród uczestników lokalnych i regionalnych imprez.

Podsumowując swoje działania LGD Nasze Bieszczady zorganizowała 3 konferencje mające na celu przedstawienie dobrych praktyk ze zrealizowanych przez członków LGD operacji, które również zostały opublikowane w wydawnym folderze *Wdrażanie projektów współpracy* w ramach operacji polegającej na realizacji projektu współpracy objętego PROW na lata 2007-2013.

Aktualna publikacja, którą trzymacie Państwo w rękach, podsumowuje aktywność Lokalnej Grupy Działania Nasze Bieszczady prowadzoną w oparciu o nową **Strategię Rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (LSR) na lata 2014-2020**.

Competition organized by the Regional Office of the Podkarpackie Region (Voivodeship) in 2012 and 2014 as well as in the 2012 *Easter Competition* placed the LAG members among the best. Regional dishes prepared by Farmers' Wives Association enjoy unflagging recognition among participants of local and regional events.

Summarizing their activities, Nasze Bieszczady LAG organized 3 conferences aimed at presenting good practices from the operations carried out by their members, which were also published in the folder *Implementation of cooperation projects* in the scope of the operation consisting in the implementation of a cooperation project covered by Rural Development Programme 2007-2013.

The current publication in your hands summarizes the activity of Nasze Bieszczady Local Action Group conducted on the basis of the new **Community-led Local Development Strategy (LDS) for 2014-2020**.

**Agrobieszczady
2013**

- pamiątkowy wypiek

**Agrobieszczady
2013**

- commemorative baking

strategia rozwoju lokalnego na lata 2014 - 2020

local development
strategy
for
2014 - 2020

Nowa **Strategia Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność dla obszaru Gmin Baligród, Cisna, Komańcza, Lesko i Zagórz na lata 2014-2020**, przyjęta 18.12.2015 r., stworzyła ramy do kolejnych działań wspierających rozwój.

Określono w niej, że główne płaszczyzny, z jakimi musi się zmierzyć LGD Nasze Bieszczady do 2020 r. to bezrobocie, ubóstwo i wykluczenie społeczne. W tym pierwszym wypadku problem dotyczył (i dotyczy) aktywizacji osób długotrwale bezrobotnych, które znajdują się w najtrudniejszej sytuacji życiowej. Warto tu podkreślić, że na etapie tworzenia strategii za główny problem społeczno-gospodarczy obszaru LGD Nasze Bieszczady wskazano właśnie wysokie bezrobocie, a osoby długotrwale bezrobotne stanowią najważniejszą grupę wymagającą wsparcia.

Wskazanie to nie wynikało bynajmniej z suchych analiz zespołu tworzącego dokument, ale pojawiło się w trakcie szerokich konsultacji społecznych, które podjęto w ramach prac nad koncepcją nowej *Strategii Rozwoju Lokalnego* obszaru Lokalnej Grupy Działania Nasze Bieszczady. Zastosowano tu bowiem szereg działań aktywizujących i zachęcających do dyskusji mieszkańców oraz przedstawicieli wszystkich sektorów z zainteresowanych gmin.

The new **Community-led Local Development Strategy for the area of Baligród, Cisna, Komańcza, Lesko and Zagórz communes for the years 2014-2020**, adopted on 18/12/2015, created the framework for further activities supporting development.

It specified that the main problems that the LAG Nasze Bieszczady must face by 2020 are unemployment, poverty and social exclusion. In the first case, the problem concerned (and it still concerns) the activation of the long-term unemployed who are in the most difficult life situation. It is worth emphasizing that at the stage of creating the strategy, high unemployment was identified as the main socio-economic problem of the LAG Nasze Bieszczady area, and the long-term unemployed constitute the most important group requiring support.

This indication did not result from dry analyses of the team creating the document, but it appeared during the extensive public consultations that were undertaken as part of the work on the concept of the new *Local Development Strategy* for the Local Action Group Nasze Bieszczady. A number of actions activating and encouraging the discussion of residents and representatives of all sectors from the communes concerned were applied here.

Prace nad strategią
to przede wszystkim
spotkania i konsultacje

Work on the strategy
it is primarily meetings
and consultations

Załącznik nr 1 do uchwały nr 3/2019 Walnego Zebrania Członków Lokalnej Grupy Działania Nasze Bieszczady z dnia 05 czerwca 2019 r.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ DLA OBSZARU GMIN: BALIGRÓD, CISNA, KOMAŃCZA, LESKO I ZAGÓRZ NA LATA 2014-2020

Gmina Baligród

Gmina Cisna

Gmina Komańcza

Gmina Lesko

Gmina Zagórz

Lesko 2015

Strategia...
- strona tytułowa
Strategy...
- title page

Warto tu podkreślić, że umożliwiono mieszkańcom szeroki wpływ na kształt rodzącej się strategii na kilka sposobów - od warsztatów diagnostyczno-projektowych, poprzez badanie ankietowe aż po otwarty konkurs na propozycje projektów/ przedsięwzięć, możliwych/pożądanych do realizacji w ramach LSR. W wyniku szerokich konsultacji oraz analiz ekspertów zaangażowanych w powstanie

It is worth emphasizing here that the residents have been allowed to have a large influence on the shape of the emerging strategy in several ways - from diagnostic and design workshops, through surveys, to an open call for proposals for projects and undertakings that are possible to be implemented under LDS. As a result of extensive consultations and analyses of experts involved in the preparation of the docu-

dokumentu stwierdzono, że strategia na lata 2014-2020 powinna w dużej mierze skupiać się na wsparciu rozwoju przedsiębiorczości, tworzeniu nowych miejsc pracy i zwiększaniu dochodów mieszkańców obszaru LGD, jednakże wszystkie te działania winny mieć na celu przede wszystkim poprawę jakości życia mieszkańców obszaru LGD Nasze Bieszczady. W miarę możliwości finansowych zdecydowano się także przewidzieć działania infrastrukturalne, ze szczególnym uwzględnieniem poprawy dostępności komunikacyjnej oraz zaplecza technicznego do realizacji działań aktywizacyjnych (także infrastruktury rekreacyjnej, kulturalnej). Zwrócono także uwagę, że istotnym elementem strategii powinny pozostać działania aktywizacyjne i integracyjne, skierowane przede wszystkim do dzieci i młodzieży oraz seniorów, co wiąże się z koniecznością dalszej poprawy oferty spędzania czasu wolnego na terenie LGD.

Ostatecznie w dokumencie określono dwa podstawowe cele ogólne:

**1.0
Poprawa jakości życia
mieszkańców obszaru
LGD Nasze Bieszczady**

**2.0
Wzrost potencjału gospodarczego
obszaru LGD
Nasze Bieszczady**

łącznie w sobie wyniki konsultacji i prac zespołu eksperckiego.

Następnie w każdym z nich określone zostały cele szczegółowe, do których przypisano konkretne przedsięwzięcia, planowane do wsparcia, tworząc czytelny schemat planistyczny na poziomie strategicznym i ramy schematu taktycznego na najbliższe lata.

I tak w ramach celu ogólnego pierwszego (Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD Nasze Bieszczady) jako cele szczegółowe znalazły się:

ment, it was found that the strategy for 2014-2020 should largely focus on supporting the development of entrepreneurship, creating new workplaces and increasing the incomes of the inhabitants of the LAG area, however, all these activities should be aimed first of all at the improvement of the quality of life of the inhabitants of the LAG Nasze Bieszczady area. As far as financial possibilities were concerned, it was also decided to envisage infrastructure activities, with particular emphasis on the improvement of transport accessibility and technical facilities for the implementation of activation measures (including recreational and cultural infrastructure). It was also noted that an important element of the strategy should remain activation and integration activities, aimed primarily at children, adolescents and seniors. It entailed the need to further improve the offer of spending free time in the LAG area.

Ultimately, the document set out two main overall objectives:

**1.0
Improving the quality of life
of the inhabitants of the
LAG Nasze Bieszczady area**

**2.0
Increase in the economic
potential of the
LAG Nasze Bieszczady area**

combining the results of consultations and work of an expert team.

Then, for each of them, detailed objectives were defined, to which specific projects planned for support were assigned, creating a clear planning scheme at the strategic level and the framework of the tactical scheme for the coming years.

Under the following the first general objective (Improving the quality of life of the inhabitants of the LAG Nasze Bieszczady area), the specific objectives included:

Cele szczegółowe

- 1.1
Wspieranie działań sektora pozarządowego i mieszkańców na rzecz rozwoju i promocji obszaru LGD Nasze Bieszczady z wykorzystaniem zasobów przyrodniczych, historycznych i turystycznych**
- 1.2
Wspieranie działań na rzecz polepszenia warunków rozwoju fizycznego, intelektualnego i emocjonalnego mieszkańców oraz poprawa dostępności usług w zakresie wsparcia dla osób wykluczonych społecznie**
- 1.3
Poprawa atrakcyjności, funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznej**
- 1.4
Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców oraz zachowane cenne elementy środowiska naturalnego**
- 1.5
Zachowanie wielokulturowego dziedzictwa obszaru LGD oraz pełniejsze wykorzystanie jego potencjału**

A w ramach celu ogólnego drugiego (Wzrost potencjału gospodarczego obszaru LGD Nasze Bieszczady) jako cele szczegółowe znalazły się:

- 2.1
Poprawa sytuacji materialnej mieszkańców**
- 2.2
Wzrost konkurencyjności i innowacyjności sektora mikro, MSP**
- 2.3
Wzrost przedsiębiorczości i aktywności mieszkańców na rzecz samozatrudnienia**
- 2.4
Wzrost atrakcyjności turystycznej obszaru LGD, poprzez wsparcie przedsiębiorstw sektora turystycznego oraz działań prowadzonych przez sektor społeczny i publiczny**

Środkiem do realizacji tych celów stały się przedsięwzięcia, realizowane w ramach poszczególnych konkursów, które to przedsięwzięcia są właściwymi bohaterami tej książki.

Specific objectives:

- 1.1.
Supporting the activities of the non-governmental sector and residents for the development and promotion of the Nasze Bieszczady LAG area with the use of natural, historical and tourist resources**
- 1.2
Supporting activities to improve the conditions for the physical, intellectual and emotional development of residents and improving the availability of support services for socially excluded people**
- 1.3
Improving the attractiveness, functionality and aesthetics of public space**
- 1.4
Increase of the ecological awareness of the inhabitants and the preserving valuable elements of the natural environment**
- 1.5
Preserving the multicultural heritage of the LAG area and fuller use of its potential**

And under the second general objective (Increase in the economic potential of the LAG area), the specific objectives included:

- 2.1
Improving the financial situation of the inhabitants**
- 2.2
Increasing the competitiveness and innovation of the micro sector, SMEs**
- 2.3
Increased entrepreneurship and activity of inhabitants for self-employment**
- 2.4
Increasing the tourist attractiveness of the LAG area by supporting tourism sector enterprises and activities carried out by the social and public sectors**

The undertakings implemented within the framework of individual calls, which have become the means to achieve these goals, are the actual heroes of this book.

**programy
grantowe**

grant
programmes

Narzędziem do realizacji celu ogólnego nr 1: *Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD Nasze Bieszczady* stały się przede wszystkim **programy grantowe**, odnoszące się do poszczególnych celów szczegółowych, w ramach których zaplanowane zostały tzw. przedsięwzięcia, w których z kolei mieściły się poszczególne operacje/projekty. Scharakteryzujemy je w kolejności wynikającej z logiki strategii, choć poszczególne przedsięwzięcia realizowane były w różnym czasie.

Przedsięwzięcie 1.1.1

W ramach realizacji celu ogólnego pierwszego *Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD Nasze Bieszczady* i celu szczegółowego 1.1 *Wspieranie działań sektora pozarządowego i mieszkańców na rzecz rozwoju i promocji obszaru LGD Nasze Bieszczady z wykorzystaniem zasobów przyrodniczych, historycznych i turystycznych*, przygotowano przedsięwzięcie zatytułowane **Aktywizacja i lepsze zorganizowanie mieszkańców działających na rzecz swojej „małej ojczyzny”**, któremu nadano numer 1.1.1.

Przedsięwzięcie 1.1.1 przyniosło realizację pięciu projektów grantowych/operacji, w oparciu o konkurs rozstrzygnięty w marcu 2019 r., będący z kolei odpowiedzią na nabór 2/2019/G. Zgodnie z sugestią tytułu, przedmiotem tych operacji była organizacja i przeprowadzenie

The tool for implementing the first general objective: *Improving the quality of life of the LAG Nasze Bieszczady residents* were most of all **grant programmes** referring to the particular specific objectives. Within these objectives so-called undertakings were planned in which particular operations/projects were implemented. They will be characterized in the order resulting from the strategy logic, although individual projects were implemented at different times.

Undertaking 1.1.1

As part of the implementation of the first general objective *Improvement of the quality of life of the inhabitants of the Nasze Bieszczady LAG area* and the specific objective 1.1 *Supporting the activities of the non-governmental sector and residents for the development and promotion of the Nasze Bieszczady LAG area with the use of natural, historical and tourist resources*, an undertaking was prepared: **Activation and better organization of the inhabitants acting for their “little homeland”**, given the number 1.1.1.

Undertaking 1.1.1 resulted in the implementation of five grant projects/operations, based on the call concluded in March 2019, which in turn was a response to the call for proposals 2/2019/G. As suggested by the title, the subject of these operations was the organization

Baligród
- warsztaty „Na szkło malowane”

Baligród
- „Painted on Glass” workshop

działań aktywizujących lokalną społeczność działającą na rzecz swojej „małej ojczyzny”, polegających na organizacji imprez/wydarzeń/warsztatów/spotkań, ukierunkowanych na integrację społeczności lokalnej obszaru LGD Nasze Bieszczady.

Z punktu widzenia Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 wszystkie granty wpisywały się w zakres 1 wzmocnienia kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych; zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania *Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność* objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dziennik Ustaw z 2015 r., poz. 1570 z późn. zm.).

W Gminie Baligród beneficjentem zostało Stowarzyszenie Baligród Zapisany w Bieszczadzie, które otrzymało wsparcie w wysokości 5000 zł na operację zatytułowaną **Na Szkło Malowane**. Pomysł operacji polegał na zorganizowaniu warsztatów rękodzieła artystycznego, związanego z kultywowaniem

and implementation of activities activating the local community acting for their “little homeland”, consisting in the organization of events/workshops/meetings. aimed at integrating the local community of the LAG Nasze Bieszczady area.

From the point of view of the Rural Development Programme for 2014–2020, all grants fell within the scope 1 of strengthening social capital, including increasing the knowledge of the local community in the field of environmental protection and climate change, also with the use of innovative solutions; in accordance with the Regulation of the Minister of Agriculture and Rural Development of 24 September 2015 on the detailed conditions and procedure for granting financial aid under the sub-action *Support for the implementation of operations under the community-led local development strategy*, covered by the Rural Development Programme for 2014–2020 (Dziennik Ustaw - Journal Of Laws of 2015, item 1570 as amended).

In Baligród Commune, the beneficiary was the Association Baligród Zapisany w Bieszczadzie (*Baligród Recorded in the Bieszczady*), which received support in the amount of PLN 5,000 for the operation called **Painted on glass**. The idea of the operation was to organize artistic handicraft workshops related to

Praca na szkło
- wykonana w ramach warsztatów „Na szkło malowane” w Baligrodzie

A work on glass
- made during the “Painted on glass” workshop in Baligród

Baligród
- uczestnicy warsztatów
„Na szkle malowane”

Baligród
- participants of the
workshop „Painted
on Glass”

lokalnej tradycji, a konkretnie malowania na szkle na zimno. W zajęciach, prowadzonych w 4 grupach, wzięło łącznie udział 54 mieszkańców gminy, zorganizowano zaś w sumie 12 spotkań, w czasie których uczestnicy warsztatów zapoznali się z nietatwą techniką tej oryginalnej twórczości.

Dzięki warsztatom ich uczestnicy nabyli umiejętności w zakresie tworzenia kompozycji oraz poznali nowe i tradycyjne techniki plastyczne, mogli zatem w rezultacie tworzyć własne prace. Kolejnym elementem zadania była udostępniona publicznie wystawa tychże prac, dzięki której zarówno mieszkańcy jak i turyści mieli możliwość ich poznania i podziwiania.

Z kolei operacja **Warsztaty rękodzieła powrotem do tradycji**, realizowana była w **Cisnej** przez **Gminne Centrum Kultury i Ekologii** w oparciu o dofinansowanie w wysokości 5000 zł. Zgodnie z sugestią tytułu operacji, także w jej ramach zorganizowano warsztaty rękodzieła tradycyjnego związanego z regionem, a konkretnie zajęcia z zakresu filcowania na mokro wełny z owiec oraz warsztaty tworzenia tzw. krywulek metodą tradycyjną oraz innych ozdób z koralików szklanych, z wykorzystaniem motywów ludowych.

Zajęcia prowadzone były w 4 grupach, łącznie zorganizowanych zostało 14 spotkań po ok. 3 godz. każde, co łącznie dało 42 godziny intensywnej pracy artystycznej. A realizowana ona była przez 54 uczestników, w tym 22 osoby z grup defaworyzowanych.

the cultivation of local tradition, namely cold painting on glass. The classes, conducted in 4 groups, were attended by a total of 54 residents of the commune, and a total of 12 meetings were organized, during which the workshop participants learned about the difficult technique of this original work.

Thanks to the workshops, their participants acquired the skills of creating compositions and learned about new and traditional art techniques, so they could create their own works. Another element of the task was the publically available exhibition of these works, thanks to which both residents and tourists had the opportunity to get to know and admire them.

Meanwhile, the operation **Handicraft Workshops as the Return to Tradition** was carried out in **Cisna** by the **Commune Centre for Culture and Ecology**, based on the grant of PLN 5,000. As suggested by the title of the operation, traditional handicraft workshops related to the region were organized, specifically wet sheep wool felting classes and workshops on creating the so-called krywulki (form of remarkable necklaces) with the traditional method and other decorations made of glass beads, with the use of folk motifs.

Classes were conducted in 4 groups, 14 meetings were organized in total, approx. 3 hours each, which totalled for 42 hours of intensive artistic work. And it was carried out by 54 participants, including 22 people from disadvantaged groups.

Tradycyjna karpacka
krywulka

Traditional Carpathian
krywulka

Warsztaty obejmowały zresztą nie tylko samą twórczość własną, ale dawały także solidne podstawy wiedzy na temat trudnej sztuki tworzenia biżuterii koralikowej oraz filcowania, rzemiosł niezwykle charakterystycznych dla regionu ale zarazem wykorzystywanych we współczesnym wzornictwie i cieszących się uznaniem, goszczących w regionie turystów. Być może zatem, zajęcia były zarazem inspiracją do rozważenia alternatywnych źródeł dochodów, zważywszy na popularność krywulek wśród turystów.

Kolejny projekt grantowy stanowił ciekawe połączenie działań artystycznych z historią a nosił tytuł **Historyczne twarze Leska w nowoczesnych technikach malarskich** i realizowany był przez **Bieszczadzki Dom Kultury w Lesku**. Wsparte dotacją 5 000 zł zadanie w pierwszym etapie wiązało się z przekazaniem lokalnej społeczności wiedzy na temat

The workshops anyway required not only the participants' own creativity, but also provided the participants with knowledge about the difficult art of creating bead jewellery and felting, crafts extremely characteristic of the region, but also used in the contemporary design and greatly appreciated by tourists visiting the Bieszczady Mountains. Perhaps, therefore, the activities were also an inspiration to consider alternative sources of income, given the popularity of "krywulki" among tourists.

Another grant project was an interesting combination of artistic activities with history and it was entitled **Historical faces of Lesko in modern painting techniques** and was carried out by the **Bieszczady House of Culture in Lesko**. The task, supported with the grant of PLN 5,000, was in the first stage meant to provide the local community with knowledge

Lesko
- warsztaty „Historyczne
twarze Leska w nowo-
czesnych technikach
malarskich”

Lesko
- „Historical faces
of Lesko in modern
painting techniques”
workshop

Lesko
- tworzenie wizerunku
Aleksandra Fredry

Lesko
- creating the image
of Aleksander Fredro

postaci historycznych związanych z Leskiem, w drugim zaś na stworzeniu wizerunków dwóch takich postaci: Wincentego Pola i Aleksandra Fredry. Głównym celem zadania było zwiększenie świadomości i utrwalenie wiedzy historycznej mieszkańców obszaru LGD Nasze Bieszczady, co stanowiło odpowiedź na potrzebę aktywizacji społeczności lokalnej i wyeksponowania walorów historycznych miasta. Dzięki kreatywności twórców projektu udało się połączyć te - zdawałoby się różne cele - jedną oryginalną inicjatywą. Otwarte zajęcia, łączące opowieść o dawnych i głośnych (tak wówczas jak i dziś) mieszkańcach tej ziemi z warsztatami malarskimi, stanowiły zarówno zachętę dla mieszkańców do pogłębiania wiedzy na temat przeszłości „małej ojczyzny” i jej dziedzictwa kulturowego jak i wzbudzały zainteresowanie współczesnymi technikami malarskimi, włącznie z formami street-artu. W ramach działań projektu grantowego przeprowadzono cykl warsztatów malarskich, w których wzięło udział 30 osób podzielonych na dwie 15 osobowe grupy (20 spotkań po ok. 2,5 godziny). Finalnym rezultatem projektu było wykonanie dwóch plansz przedstawiają-

about historical figures related to Lesko, and in the second stage - to create images of two such figures: Wincenty Pol and Aleksander Fredro. The main goal of the task was to increase the awareness and consolidate the historical knowledge of the inhabitants of the LAG Nasze Bieszczady area, which was the response to the need to activate the local community and highlight the historical values of the town. Thanks to the creativity of the project's authors, it was possible to combine these - seemingly different goals - with one original initiative. Open classes, combining the story of the former and famous (then and today) inhabitants of this land with painting workshops, encouraged the inhabitants to deepen their knowledge about the past of the „little homeland” and its cultural heritage, as well as aroused interest in contemporary painting techniques, including street art forms.

As part of the grant project activities, a series of painting workshops was conducted, in which 30 people participated, divided into two groups of 15 people (20 meetings, approx. 2.5 hours each). The final result of the

cych historyczne postacie związane z Leskiem - Wincentego Pola i Aleksandra Fredro, oraz umieszczeniem ich w widocznych, uczęszczanych przez mieszkańców i turystów miejscach. Po sezonie turystycznym 2020 można z całą odpowiedzialnością powiedzieć, że spełniły one swoją rolę i zwróciły uwagę tak mieszkańców jak i turystów na walory historyczne miasta i jego bogate dziedzictwo kulturowe. Drugim projektem grantowym w **Gminie Lesko** była inicjatywa zgłoszona przez **Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Specjalnej Troski** i wsparta dotacją w wysokości 5 000 zł. Operacja polegała na zorganizowaniu warsztatów rękodzieła artystycznego związanych z kultywowaniem lokalnej tradycji polegających na wykonywaniu kartek świątecznych, toteż została zatytułowana **Kartki świąteczne elementem naszej tradycji**. Tradycja przejawiała się tu z kolei w zastosowaniu w kartkach elementów rękodzieła regionalnego.

project was the preparation of two boards depicting historical figures connected with Lesko: Wincenty Pol and Aleksander Fredro, and presenting them in visible places frequented by residents and tourists. After the tourist season of 2020, it can be said with full responsibility that they fulfilled their role and drew the attention of both residents and tourists to the historical values of the city and its rich cultural heritage.

The second grant project in **Lesko Commune** was an initiative submitted by the **Association of Parents of Children of Special Care** and supported by the grant of PLN 5,000. The operation consisted in organizing artistic handicraft workshops related to the cultivation of the local tradition of making Christmas cards, so it was entitled **Christmas cards - an element of our tradition**. The tradition was manifested here in the use of elements of regional craftwork in the cards.

Huzele
- wystawa kartek
świątecznych

Huzele
- the exhibition
of the Christmas cards

Huzele
- warsztaty „Kartki
świąteczne elementem
naszej tradycji”

Huzele
- „Christmas cards -
an element of our
tradition” workshop

Kartki powstały dzięki przeprowadzeniu zajęć warsztatowych, podczas których uczestnicy zapoznali się zarówno z techniką wykonywania kartek świątecznych, jak i zasadami tworzenia ich kompozycji, poznali wybrane technologie prac rękodzielniczych zarówno tradycyjne jak i nowe techniki plastyczne, nauczyli się także tworzyć ozdoby, możliwe do wykorzystania w kreowanych kartkach.

Ten szeroki program możliwy był do realizacji dzięki temu, że w ramach projektu odbyło się aż 12 spotkań warsztatowych po ok. 2 godziny każde. Zajęcia prowadzone były w 4 grupach, obejmujących łącznie 54 osoby, głównie przynależące do grupy defaworyzowanej (określonej w LSR obszar LGD Nasze Bieszczady tj. osoby niepełnosprawne), w liczbie 40 osób.

Dzięki warsztatom ich uczestnicy mocno się zintegrowali, odkryli swoje ukryte dotąd możliwości i talenty plastyczne, a dzięki zorganizowaniu wystawy w świetlicy w miejscowości Huzele, zarówno mieszkańcy jak i turyści mogli zapoznać się z ich pracami, co oczywiście stanowiło dodatkową motywację i źródło radości dla twórców kartek świątecznych.

Na terenie **Miasta i Gminy Zagórz** także sięgnięto do tradycji związanej z Bożym Narodzeniem, tym razem obrzędowej. Jednym z najpopularniejszych w przeszłości, a stale kultywowanym w regionie i dziś, widowiskiem obrzędowym są Jasełka - i właśnie na nie zwrócił uwagę projekt **Stowarzyszenia**

The cards were created thanks to the workshop classes, during which the participants learned about the technique of making Christmas cards and the rules of creating their compositions, they learned about selected techniques of handicraft works, both traditional and new art techniques, they also learned how to create decorations that can be used in card making.

It was possible to implement such a wide programme thanks to the fact that as part of the project there were as many as 12 workshop meetings, approx. 2 hours each. Classes were conducted in 4 groups, including 54 people in total, mainly belonging to the disadvantaged group (defined in the LDS area of the Nasze Bieszczady LAG, i.e. disabled people), in the number of 40.

Thanks to the workshops, the group of participants integrated strongly, discovered their previously hidden possibilities and artistic talents, and thanks to the exhibition of their works in the recreation centre in Huzele, both residents and tourists could see the works created. It was, of course, an additional motivation and source of joy for holiday card makers. In the area of the **Town and Commune of Zagórz**, the tradition associated with Christmas was also used, this time ceremonial one. One of the most popular in the past, and still cultivated in the region today, a ritual show Jasełka (Nativity Play) - and this is what the project of the **Nasza Przyszłość – Tarnawa** (Our Future

Nasza Przyszłość - Tarnawa zatytułowany po prostu **Przedstawienie Jasełkowe symbolem tradycji**. Projekt uzyskał dofinansowanie w wysokości 5 000 zł a miejscem implementacji była właśnie Tarnawa Dolna.

Jego realizacja była możliwa dzięki temu, że od pewnego czasu prowadzone były szkolne zajęcia teatralne, które - w ramach projektu - w naturalny sposób wzbogacono o przygotowanie i wystawienie przedstawień Jasełkowych. Zaangażowano łącznie 54 osoby - uczniów, ale z oczywistym udziałem w działaniach ich rodziców, dzięki czemu realizacja zadania wpłynęła mocno na budowanie więzi międzypokoleniowych. Oczywiście największe znaczenie dla ich kształtowanie miał finał projektu, przypadający na styczeń 2020 r., w którym zorganizowano uroczyste przedstawienie, z licznym udziałem mieszkańców, reprezentujących najróżniejsze grupy wiekowe, społeczne i zawodowe. Młodzi aktorzy wystąpili w pięknych strojach, zakupionych w ramach grantu i zaprezentowali swoje umiejętności nabyte w trakcie warsztatów, trwających łącznie 60 godzin, po 20 na każdą z trzech stworzonych grup (10 spotkań po ok. 2 godz.)

- Tarnawa) **Association** called simply **Nativity Play as a symbol of tradition** drew attention to. The project received funding in the amount of PLN 5,000 and the place of implementation was Tarnawa Dolna.

Its implementation was possible thanks to the fact that school theatre classes had been conducted for some time and as part of the project they were naturally enriched with the preparation and staging of Nativity plays. A total of 54 people - students, but with an obvious participation in the activities of their parents - were involved, thanks to which the implementation of the task had a strong influence on building intergenerational bonds. The most important factor for shaping those bonds was the final of the project, in January 2020, during which a ceremonial performance was organized, with a large participation of residents representing various age, social and professional groups. The young actors performed in beautiful costumes, purchased from the grant, and presented their skills acquired during the workshops, lasting a total of 60 hours, 20 hours for each of the three groups created (10 meetings of approx. 2 hours).

Tradycyjne Jasełka
Traditional
Nativity Play

Przedsięwzięcie 1.2.2

Z kolei, także w ramach realizacji *celu ogólnego pierwszego Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD Nasze Bieszczady*, tyle, że w odniesieniu do *celu szczegółowego 1.2 Wspieranie działań na rzecz polepszenia warunków rozwoju fizycznego, intelektualnego i emocjonalnego mieszkańców oraz poprawa dostępności usług w zakresie wsparcia dla osób wykluczonych społecznie* przygotowano przedsięwzięcie, **Aktywizacja i wspieranie inicjatyw społecznych na rzecz rozwoju infrastruktury rekreacyjnej na obszarze LGD**, które otrzymało numer **1.2.2**.

Przedsięwzięcie 1.2.2 przyniosło łącznie realizację dziesięciu projektów grantowych/zadań, w oparciu o konkurs rozstrzygnięty w sierpniu 2017 r., będący z kolei odpowiedzią na nabór 1/2017/G. Przedmiotem operacji były działania inwestycyjne, koncentrujące się na zagospodarowaniu przestrzeni w wybranych miejscowościach obszaru LGD Nasze Bieszczady. Z punktu widzenia *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020* wszystkie granty wpisywały się w zakres 2: **Budowa lub przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej**; zgodnie z przywoływanym już Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie *szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”* objętego *Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020*.

Infrastruktura objęta wsparciem łącznie to dziesięć obiektów ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej, a konkretniej wykonano 8 placów zabaw/placów rekreacyjnych oraz 2 zewnętrzne siłownie. W każdej gminie należącej do LGD Nasze Bieszczady powstały zatem po 2 ogólnodostępne i niekomercyjne obiekty małej architektury. łącznie w ramach ww. przedsięwzięcia zrealizowanych zostało 10 odrębnych zadań:

W **Gminie Baligród** powstały 2 place zabaw, dofinansowane w wysokości po 20 000 zł każdy, w miejscowościach **Mchawa** oraz **Nowosiółki**. Ten pierwszy nazwany został **Wesoły zakątek**, a realizatorem grantu, dzięki któremu powstał było **Stowarzyszenie „Nasza**

Undertaking 1.2.2

Meanwhile, also as part of the implementation of the *general objective of Improving the quality of life of the inhabitants of the LAG Nasze Bieszczady area*, but in relation to the specific objective 1.2 *Supporting the actions for the improvement of conditions for physical, intellectual and emotional development of the residents and the improvement of the accessibility of services for socially excluded people* the undertaking **Activation and support of social initiatives for the development of recreational infrastructure in the LAG area**, which was given the number **1.2.2**, was prepared.

Undertaking 1.2.2 resulted in a total of ten grant projects based on the call concluded in August 2017, which in turn was a response to the call 1/2017/G. The subject of the operation concerned investment activities focused on the space development in selected localities in the LAG Nasze Bieszczady area.

From the point of view of the *Rural Development Programme for 2014–2020*, all grants fell within the scope 2: **Construction or reconstruction of public and non-commercial tourist, recreational or cultural infrastructure**; in accordance with the already mentioned Regulation of the Minister of Agriculture and Rural Development of 24 September 2015 *on the detailed conditions and procedure for granting financial aid under the sub-action Support for the implementation of operations under the community-led local development strategy* covered by the **Rural Development Programme for the years 2014–2020**.

Thus, the supported infrastructure covered a total of 10 public and non-commercial recreational facilities, and more specifically, 8 playgrounds/recreational areas and 2 outdoor gyms were built. Therefore, in each commune belonging to the LAG Nasze Bieszczady, 2 public and non-commercial small architecture objects were created. In total, therefore, under the above-mentioned project, 10 tasks were completed:

Two playgrounds were built in **Baligród Commune**, co-financed in the amount of PLN 20,000 each, in the villages of **Mchawa** and **Nowosiółki**. The first one was called **Wesoły zakątek** (Happy corner) and the implementor of the grant was **“Our School” Association** established in Mchawa. In turn, in Nowosiółki,

Szkoła” w Mchawie. Z kolei w Nowosiółkach plac powstał dzięki inicjatywie **Stowarzyszenia “Nasze Dzieci”** w ramach projektu zatytułowanego po prostu **Budowa placu zabaw**.

Celem obu operacji było oczywiście stworzenie bezpiecznego miejsca zabaw i spędzania czasu, w pierwszej kolejności dla młodszych mieszkańców, w drugiej jednak także dla dorosłych, zwłaszcza tych opiekujących się dziećmi. I faktycznie, stworzone place zabaw stały się miejscem spotkań opiekunów, a więc rodziców lub dziadków, a to pozwoliło na zacieśnienie więzi sąsiedzkich i integrację. Dzieci przebywające na placu zabaw rozwijają się nie tylko fizycznie, podnosząc swoją sprawność, ale też uczą się przebywania w społeczeństwie, rozwijając emocjonalnie i społecznie. W Nowosiółkach cel operacji, akcentował także w sposób szczególny zagospodarowanie przestrzeni przy tamtejszej Niepublicznej Szkole Podstawowej, z drugiej strony także teren w Mchawie został nowoczesnie zaaranżowany i wkomponowany w krajobraz wsi. Oczywiście, plac zabaw w Mchawie został w pierwszej kolejności zaadresowany do mieszkańców Mchawy, zaś ten w Nowosiółkach - przede wszystkim dla mieszkańców wsi No-

the playground was created thanks to the initiative of the **“Our Children” Association** as part of a project entitled simply **Construction of a playground**.

The aim of both operations was, of course, to create a safe place to play and spend time, first for younger residents, but also for adults, especially those taking care of children. And in fact, the created playgrounds have become meeting places for caregivers, i.e. parents or grandparents, and this allowed for closer neighbourly ties and mutual integration. Children spending time in the playground develop not only physically, improving their fitness, but also learn to interact in society, developing emotionally and socially.

The purpose of the operation in Nowosiółki also emphasized the space development nearby the local Private Primary School. The area in Mchawa was also arranged in a modern way and integrated into the landscape of the village.

Of course, the playground in Mchawa was first of all addressed to the inhabitants of Mchawa, and the one in Nowosiółki - primarily to the inhabitants of the nearby villages of Nowosiółki,

Nowosiółki

- plac zabaw przy Niepublicznej Szkole Podstawowej

Nowosiółki

- the playground nearby the local Private Primary School

wosiółki, Zahoczewie i Żerdenka, jednakże place poprawiają zarazem ofertę dla odwiedzających te miejscowości turystów, zwłaszcza tych z dziećmi. Bez względu bowiem na cel pobytu, dostępność dla dzieci tego rodzaju infrastruktury jest ważnym czynnikiem dla rodzin z młodszymi zwłaszcza pociechami, o czym nie trzeba żadnego z rodziców specjalnie przekonywać.

W **Gminie Cisna** granty, także w wysokości po 20 000 zł, zostały z kolei skierowane na posiadające nieco odmienny charakter place rekreacyjne. Pierwszy powstał w **Dołżycy** w ramach projektu **Zagospodarowanie przestrzeni poprzez budowę placu rekreacyjnego w celu utworzenia ogólnodostępnego i niekomercyjnego miejsca wypoczynku**, wdrażanego przez **Stowarzyszenie Na Rzecz Wspierania Szkoły Podstawowej** w Wetlinie a z kolei drugi właśnie w **Wetlinie**, dzięki **Stowarzyszeniu Rozwoju Wetliny i Okolic**, które wystąpiło z inicjatywą **Zagospodarowanie przestrzeni poprzez budowę ogólnodostępnego i niekomercyjnego placu rekreacyjnego w miejscowości Wetlina**.

Zahoczewie and Żerdenka, however the playgrounds also improve the offer for tourists visiting these places, especially those with children. Regardless of the purpose of the stay, the availability of this type of infrastructure for children is an important factor for families with younger children. None of parents needs convincing of it.

In **Cisna Commune**, grants, also in the amount of PLN 20,000, were allocated to recreational areas of a slightly different nature. The first one was created in **Dołżyca** as part of the project **Space development through the construction of a recreational area in order to create a public and non-commercial place of rest**, implemented by the **Association for the Support of Primary School in Wetlina**, and the second project was implemented in **Wetlina**, thanks to the **Association for the Development of Wetlina and Surroundings**, which presented the initiative **Space development through construction of a public and non-commercial recreational area in Wetlina**.

Wetlina

- plac rekreacyjny

Wetlina

- the recreational area

Wetlina

- tablica na placu rekreacyjnym

Wetlina

- the board in the recreational area

Podobnie jak w wypadku placów zabaw, operacje polegające na inwestycjach w place rekreacyjne stawiały sobie za cel zaktywizowanie społeczności lokalnej z Dołżycy i Wetliny oraz z pobliskich miejscowości poprzez stworzenie atrakcyjnego elementu w zakresie propozycji zagospodarowania czasu wolnego. Elementami tymi, poprawiającym zresztą estetykę zagospodarowania przestrzeni, są właśnie owe urządzenia rekreacyjne, zakupione i zamontowane w ramach operacji, łączące funkcje placu zabaw i siłowni zewnętrznej, wyposażone ponadto w ławeczki, na których można usiąść by odpocząć, porozmawiać czy po prostu obserwować bawiące się dzieci na urządzeniach tworzących plac zabaw.

Trzeba tu podkreślić, że potrzeba stworzenia placów rekreacji i wypoczynku była zgłaszana przez mieszkańców, głównie ze względu na brak w pobliżu miejsca o podobnym charakterze – podobnie zresztą jak w Mchawie i Nowosiółkach. Koncepcja zagospodarowania placu w Dołżycy, była wprost odpowiedzią na potrzeby mieszkańców tej miejscowości, zaś stworzenie właściwego serca wsi w Wetlinie wpisywało się w oczekiwania mieszkańców Wetliny i okolic oraz zgłaszane gestorom obiektów turystycznych potrzeby odwiedzających te miejscowości licznych, zwłaszcza w sezonie, gości. Na bliźniaczą infrastrukturę postawiono także w **Gminie Komańcza**, w której dofinansowanie w wysokości po 20 tys. zł uzyskały dwa granty zakładające powstanie dwóch placów rekreacyjnych. Pierwszy powstał w **Turzańsku**,

As in the case of playgrounds, the operations consisting in investments in recreational areas aimed at stimulating the local community from the villages of Dołżyca and Wetlina and from nearby villages, by creating an attractive element in the field of leisure time management. These elements, which improve the aesthetics of space development, are precisely these recreational devices, purchased and installed as part of the operation, combining the functions of a playground and an outdoor gym, also equipped with benches on which one can sit down to rest, talk or just watch children enjoying the devices that make up the playground.

It should be emphasized here that the need to create recreation and rest areas was reported by the residents, mainly due to the lack of similar places nearby - just like in Mchawa and Nowosiółki. The concept of the development of the playground in Dołżyca was a direct response to the needs of the inhabitants of this town, and the creation of the proper heart of the village in Wetlina was in line with the expectations of the inhabitants of Wetlina and the surrounding area and the needs of numerous visitors to these places, especially in the season, reported to the owners of tourist facilities.

The twin infrastructure was also set up in **Komańcza Commune**, in which two grants for the construction of two recreational squares received co-financing in the amount of PLN 20,000. The first one was created in **Turzańsk**,

z inicjatywy **Stowarzyszenia Wspólnie dla Turzańska**, które przygotowało operację **Zagospodarowanie przestrzeni poprzez budowę placu rekreacyjnego w celu utworzenia ogólnodostępnego i niekomercyjnego miejsca wypoczynku we wsi Turzańsk** a drugi w **Czystogarb**, dzięki projektowi **Zagospodarowanie przestrzeni poprzez budowę placu rekreacyjnego w celu utworzenia ogólnodostępnego i niekomercyjnego miejsca wypoczynku we wsi Czystogarb**, przygotowanemu przez **Stowarzyszenie Sportowo-Rekreacyjne „Żbik-Komańcza”**.

Jak sugerują już same tytuły operacji, ich szczególnie akcentowanym celem było zagospodarowanie przestrzeni na terenie obu wsi, co zdecydowanie się udało. Zwłaszcza w Czystogarbie uwypuklano konieczność stworzenia miejsca rekreacji i spotkań, wobec braku w miejscowości centralnego placu czy parku. Przy okazji założono także poprawę funkcjonowania pobliskiego klubu wiejskiego. Nie mniej ważne było oczywiście poszerzenie alternatyw w zakresie spędzania wolnego czasu, zwłaszcza czasu na świeżym powietrzu, dostępnych zarówno dla mieszkańców obu miejscowości, sołectw sąsiednich jak i dla odwiedzających Gminę turystów, licznych zwłaszcza w Turzańsku, który znalazł się na prestiżowej Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO. Alternatyw dostępnych dla wszystkich, bowiem korzystanie z placów nie wiąże się z żadną odpłatnością, podobnie zresztą jak wszystkich innych inicjatyw w przedsięwzięciu 1.2.2.

Na terenie **Miasta i Gminy Lesko** wsparcie otrzymały także dwie inicjatywy. Pierwsza, dofinansowana w wysokości 20 tys. zł, operacja została zrealizowana przez **Stowarzyszenie na rzecz rozwoju wsi Bezmiechowa**, a nosiła tytuł **Zagospodarowanie przestrzeni poprzez budowę placu zabaw w celu utworzenia miejsca wypoczynku w Bezmiechowej Górnej**. W jej ramach zamontowano urządzenia typowe dla placu zabaw i równocześnie ławeczki, umożliwiające spoczynek dorosłym, tworząc międzypokoleniową infrastrukturę ułatwiającą wypoczynek na świeżym powietrzu.

Z kolei druga inwestycja została zrealizowana w **Glinnem** przez **Stowarzyszenie Razem dla Glinnego** a nosiła tytuł **Zagospodarowanie przestrzeni poprzez budowę placu zabaw w celu utworzenia miejsca wypoczynku**

on the initiative of the **Association Wspólnie dla Turzańska** (Together for Turzańsk), which prepared the operation **Space development by building a recreational square in order to create a public and non-commercial place of rest in the village of Turzańsk**, and the second one was built in **Czystogarb**, thanks to the **Space development project through the construction of a recreational square in order to create a public and a non-commercial place of rest in the village of Czystogarb**, prepared by the **Sports and Recreation Association “Żbik-Komańcza”** (Wildcat-Komańcza).

As the titles of the actions suggest, their particularly emphasized goal was the space development in both villages and that was definitely a success. Especially in Czystogarb, the need to create a place for recreation and meetings was emphasized as there is no central square or park in the village. Simultaneously, improving of the functioning of the nearby village club was planned.

Expanding alternatives in the field of spending free time, especially outdoors was not less important, alternatives available to residents of both villages, neighboring ones and tourists visiting the Commune of Komańcza, especially in Turzańsk, which was on the prestigious UNESCO World Heritage List. Alternatives were made available to everyone because the use of the squares does not involve any payment, as it is the case of all the other initiatives in the project 1.2.2.

Two initiatives were also supported in the **Town and Commune of Lesko**. The first, co-financed in the amount of PLN 20,000, was carried out by the **Association for the development of the village of Bezmiechowa**, and was entitled **Space development by building a playground to create a recreational area in Bezmiechowa Górna**. As part of it, devices typical for a playground were installed, as well as benches, enabling adults to rest, creating an intergenerational infrastructure that facilitates outdoor recreation.

The second investment was carried out in **Glinne** by the **Association Razem dla Glinnego** (Together for Glinne) and was entitled **Space development through the construction of a playground in order to create a recreational area in Glinne**. Its subject was the

Place zabaw to miejsca tak zabawy jak i integracji

Playgrounds are places of both fun and integration

w miejscowości Glinne. Jej przedmiotem była budowa placu zabaw, dostosowanego zarazem do organizacji niewielkich imprez i pikników, które wzmacniałyby funkcję integracyjną tworzonej infrastruktury. Dofinansowano ją kwotą 16 460 zł.

Rezultaty obu projektów okazały się paralelne z już wzmiankowanymi - a więc dotyczyły takich obszarów jak zagospodarowanie przestrzeni publicznej i podniesienie walorów estetycznych wsi, udostępnienie interesujących i atrakcyjnych możliwości spędzania czasu na świeżym powietrzu, pozytywny wpływ na budowanie i rozwijanie relacji sąsiedzkich i więzów międzypokoleniowych, inspirowanie mieszkańców do zdrowszego trybu życia

construction of a playground, adapted at the same time to the organization of small events and picnics, which would strengthen the integrative function of the created infrastructure. It was co-financed with the amount of PLN 16,460.

The results of both projects turned out to be parallel to those already mentioned - so they concerned areas such as the development of public space and enhancing the aesthetic values of villages, providing interesting and attractive opportunities to spend time outdoors, a positive impact on building and developing neighborly relations and intergenerational bonds, inspiring residents to a healthier lifestyle and daily physical activity. In both cases,

i aktywności na co dzień. W obu wypadkach ważne jest także podniesienie atrakcyjności turystycznej, bowiem i Glinne i Bezmiechowa zalicza się do wiosek stanowiących przedmiot zainteresowania turystów goszczących w regionie, a lądowisko w Bezmiechowej i *Diabelski Kamień* w Glinnem zaliczają się do listy większych bieszczadzkich atrakcji.

Na terenie **Miasta i Gminy Zagórz** postawiono na siłownię zewnętrzną, które powstały w miejscowościach **Zahutyń** i **Łukowe**. Beneficjentem tej pierwszej operacji, wspartej kwotą 19 tys. zł było **Stowarzyszenie „Aktywny Zahutyń”**, a sama operacja została zatytułowana po prostu **Budowa zewnętrznej siłowni w miejscowości Zahutyń**. Siłownia została zlokalizowana w bezpośrednim sąsiedztwie Leśniczówki Leśnictwa Zahutyń oraz niedaleko Osiedla domków jednorodzinnych, a więc w miejscu spokojnym i ustronnym, łatwo przystępnym nie tylko dla mieszkańców Zahutynia ale także sąsiedniego miasta Zagorza. Druga operacja, zatytułowana **Budowa zewnętrznej siłowni w miejscowości Łukowe**, była inicjatywą zgłoszoną przez **Ochotniczą Straż Pożarną w Łukowie**. Miejscowa jednostka OSP oprócz bowiem działalności statutowej OSP, podejmuje różnorodne inicjatywy na rzecz mieszkańców swojego sołectwa, w tym także prowadzi działalność na rzecz rozwoju infrastruktury swojej miejscowości.

Łukowe
- siłownia zewnętrzna

Łukowe
- the outdoor gym

it was also important to increase the tourist attractiveness, because both Glinne and Bezmiechowa are among the villages of interest to tourists visiting the region, and the landing strip in Bezmiechowa and *Diabelski Kamień* in Glinne are among the major attractions in Bieszczady.

In the area of the **Town and Commune of Zagórz**, outdoor gyms were constructed in the village of **Zahutyń** and **Łukowe**. The beneficiary of the first operation, supported with the amount of PLN 19,000 was the **“Active Zahutyń” Association**, and the operation itself was simply entitled **Construction of an outdoor gym in Zahutyń**. The gym was located in the immediate vicinity of the Zahutyń Forestry and near the housing estate of detached houses so in a quiet and secluded place, easily accessible not only to the residents of Zahutyń, but also to the neighbouring town of Zagórz.

The second operation, entitled **Construction of an outdoor gym in Łukowe**, was an initiative proposed by the **Volunteer Fire Department in Łukowe**. It worth to say, that the local Volunteer Fire Department unit, apart from their statutory activity, undertakes various initiatives for the benefit of the inhabitants of Łukowe village, including activities for the development of the infrastructure of their village.

Zahutyń
- siłownia zewnętrzna

Zahutyń
- the outdoor gym

O ile w wypadku Zahutynia w celach projektu akcentowano zagospodarowanie przestrzeni, o tyle w Łukowie, jako cel główny operacji pojawiło się rozwijanie aktywności fizycznej mieszkańców Łukowego, jakkolwiek w obu wypadkach cele te się przenikają. Dodać do nich trzeba także wzmiankowane już przy wcześniejszych inicjatywach: integrację społeczności czy podniesienie atrakcyjności turystycznej miejscowości. Różnice istnieją natomiast w zakresie urządzeń w obu lokalizacjach, jakkolwiek wszystkie spełniają określone wymagania jakościowe i związane z bezpieczeństwem, charakteryzują się solidną konstrukcją, są produkowane zgodnie z najnowszymi normami gwarantującymi trwałość i bezpieczeństwo.

Przedsięwzięcie 1.2.3

W ramach naboru 1/2017/G, rozstrzygniętego w sierpniu 2017 r., wybrane także zostały granty w ramach przedsięwzięcia **1.2.3 Aktywizacja i wspieranie inicjatyw społecznych na rzecz rozwoju integracji społecznej poprzez organizację zajęć rekreacyjnych z zaangażowaniem osób z grup defaworyzowanych z obszaru LGD**. Wpisuje się ono

While in the case of Zahutyń, the main emphasis was placed on spatial development, in Łukowe the main goal of the operation was to develop physical activity of the inhabitants of Łukowe, although in both cases these goals overlap. One should also add the integration of the local community or increasing the tourist attractiveness of the village, already mentioned in previous initiatives.

However, there are differences in terms of devices in both locations, although they all meet certain quality and safety requirements, they are characterized by a solid structure and they are manufactured in accordance with the latest standards that guarantee durability and safety.

Undertaking 1.2.3

As part of the call for proposals 1/2017/G, resolved in August 2017, grants were also selected in the undertaking **1.2.3 Activating and supporting social initiatives for the development of social integration by organizing recreational activities with the involvement of people from disadvantaged groups in the LAG area**. Obviously, it is also

rzecz jasna także w działania na rzecz realizacji celu ogólnego pierwszego Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD Nasze Bieszczady, i zarazem celu szczegółowego 1.2 Wspieranie działań na rzecz polepszenia warunków rozwoju fizycznego, intelektualnego i emocjonalnego mieszkańców oraz poprawa dostępności usług w zakresie wsparcia dla osób wykluczonych społecznie. Z punktu widzenia Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 wszystkie granty wpisywały się w zakres 1 wzmocnienia kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych; zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r.

Przedsięwzięcie 1.2.3 przyniosło łącznie realizację pięciu projektów grantowych, których przedmiotem była organizacja i przeprowadzenie zajęć rekreacyjnych z zaangażowaniem osób z grup defaworyzowanych z obszaru LGD Nasze Bieszczady. Wszystkie zostały wsparte dofinansowaniem w wysokości 5 tys. złotych.

W Gminie Cisna grant przypadł Stowarzyszeniu Na Rzecz Wspierania Szkoły Podstawowej w Wetlinie na operację zatytułowaną Festyn „Dni rekreacji w Gminie Cisna”. Dzięki wsparciu zorganizowano pierwszą edycję

part of the activities for the implementation of the first general objective Improvement of the quality of life of the inhabitants of the Nasze Bieszczady LAG area, and at the same time of the specific objective 1.2. Supporting the actions for improving the conditions of physical, intellectual and emotional development of the residents and the improvement of the accessibility of services regarding the support for the socially excluded. From the point of view of the Rural Development Programme for 2014–2020, all grants fell within the scope 1 of strengthening social capital, including increasing the knowledge of the local community in the field of environmental protection and climate change, also with the use of innovative solutions; in accordance with the Regulation of the Minister of Agriculture and Rural Development of September 24, 2015. The 1.2.3 Undertaking brought the implementation of 5 grant projects focused on the organisation and carrying out recreational activities involving people from disadvantaged groups from the area of Nasze Bieszczady LAG. All these projects were supported with co-financing of PLN 5,000.

In Cisna Commune, the grant was awarded to the Association for the Support of Primary School in Wetlina for the operation entitled Festival “Days of recreation in Cisna Commune”. Thanks to the support, the first edi-

... i publiczność

... and the audience

Dni rekreacji w Gminie Cisna, które zostały pomyslane jako impreza cykliczna, organizowana co roku. W jej pierwszej odsłonie, przez dwa dni organizowane były zajęcia rekreacyjne dla dzieci z Gminy Cisna (z podziałem na grupy wiekowe) oraz dla rodziców tych dzieci. Prowadzono je w formie gier i zabaw ruchowych w sali gimnastycznej w Szkole Podstawowej w Cisnej oraz na terenie boiska „Orlik”. W ich organizację zaangażowano nie tylko nauczycieli czy pracowników Gminnego Centrum Kultury i Ekologii, ale także goprowców czy leśników z Nadleśnictwa Cisna. Dla uczestników przygotowano także quizy dotyczące atrakcji turystyczno-przyrodniczych Gminy oraz materiały popularizujące najciekawsze miejsca na jej terenie. Moduł edukacyjny, realizowany rzecz jasna w trakcie zabawy, objął także informacje o wpływie aktywności na sprawność i zdrowie człowieka, m.in. dzięki pomiarom BMI, tętna spoczynkowego i wysiłkowego.

Operację, która miała za zadanie z jednej strony zaktywizowanie sportowo-ruchowe społeczności lokalnej a z drugiej niosła z sobą cele z zakresu edukacji ruchowej i profilaktyki zdrowotnej, zrealizowano w Baligrodzie. Nosiła ona tytuł **Aktywne społeczeństwo** i była inicjatywą zgłoszoną przez Gminny Ośrodek Kultury w Baligrodzie. W jej ramach zorganizowano dla mieszkańców zajęcia z aerobiku, prowadzone przez profesjonalnego instruk-

tion of Days of recreation in Cisna Commune was organized. It was conceived as a cyclical event, organized every year. In its first edition, recreational activities were organized for two days for children from Cisna Commune (divided into age groups) and for their parents. They were conducted in the form of games and outdoor activities in the gymnasium of the Primary School in Cisna and in the “Orlik” sports fields. Their organization involved not only teachers and employees of the Commune Center for Culture and Ecology, but also mountain rescuers and forest rangers from the Cisna Forest District. Quizzes on the tourist and natural attractions of the commune and materials popularizing the most interesting places in the area were also prepared for the participants. The educational module, carried out during the games, also included information about the impact of activity on human fitness and health. There were BMI, resting and exercise heart rate measurements.

The operation, which on the one hand was to activate the local community physically, and on the other hand brought with it goals in the field of physical education and health prevention, was carried out in Baligród. It was entitled **Active Society** and was an initiative put forward by the Municipal Cultural Center in Baligród. As part of it, aerobics classes led by a professional instructor were organized for

Cisna
- Festyn „Dni rekreacji
w Gminie Cisna” -
zawodnicy...

Cisna
- Festival “Days of recrea-
tion in Cisna Commune”
- the players...

Baligród
- sprzęt zakupiony
w ramach projektu „Ak-
tywne społeczeństwo”

Baligród
- equipment purchased
as part of the „Active
Society” project

tora. Odbływały się one 2 razy w tygodniu po 2 godziny dla dwóch grup: I grupę stanowiły osoby do 25 roku życia, II grupę natomiast osoby powyżej 50 roku życia. Zajęcia prowadzone były przez okres 3 miesięcy, łącznie zatem odbyło się 48 godzin zajęć aerobiku. Warto podkreślić, że obie grupy uczestników stanowiły osoby z grup defaworyzowanych z obszaru LGD: 11 osób w wieku do 25 lat i 11 osób w wieku powyżej 50 roku życia w tym osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych.

Nowy cykl imprez plenerowych o sportowo-rekreacyjnym charakterze rozpoczęła także inicjatywa podjęta przez **Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Zagórz** o jasno precyzującym jej cel tytule operacji: **Zainicjowanie cyklu imprez plenerowych pn. „Bieg szlakiem Nieczui”**. Pomysł powstał na bazie deklarowanych w trakcie prac nad strategią potrzeb i oczekiwań mieszkańców regionu. Nawiązuje on zarazem do dziedzictwa kulturowego, sięgając po legendę o mnichu Nieczui, wędrującym wśród ruin klasztoru. Tam właśnie, pośród niepowtarzalnie malowniczych ruin i wzdłuż brzegu Oslawy wytyczona została trasa *Biegu szlakiem Nieczui*. Grant umożliwił także zakup sprzętu w postaci koszulek startowych, które umożliwią przeprowadzenie konkurencji w kilku kategoriach wiekowych oraz profesjonalnej dmuchanej bramy startowej. A rozegrano konkurencje biegów przełajowych oraz nordic walking.

Zagórz ▶
- „Bieg szlakiem Nieczui”

Zagórz
- “Nieczuja Trail Run”

residents. They were held twice a week for 2 hours for two groups: the first group consisted of people under 25, and the second group people over 50 years old. The classes were conducted for a period of 3 months so there were 48 hours of aerobics classes in total. It is worth noting that both groups of participants were people from disadvantaged groups from the LAG area: 11 people aged under 25 and 11 people over 50, including people with low professional qualifications.

A new series of outdoor sports and recreational events was also started by an initiative undertaken by the **Municipal and Communal Cultural and Sports Center in Zagórz** with a clearly defining title of the operation: **Initiating a cycle of outdoor events “Bieg szlakiem Nieczui”** (Run along the trail of Nieczuja). The idea was created on the basis of the needs and expectations of the region’s inhabitants declared during the works on the strategy. At the same time, it referred to the cultural heritage, reaching for the legend of the monk Nieczuja wandering among the ruins of the monastery. There, among the uniquely picturesque ruins and along the banks of the Oslawa river, the route of the *Nieczuja Trail Run* was marked out. The grant also made it possible to purchase equipment in the form of a professional inflatable start gate and starter T-shirts, which enabled competitions in several age categories. Cross-country and Nordic walking competitions were held.

Zagórz
- „Bieg szlakiem Nieczui”,
zawody nordic walking

Zagórz
- „Nieczuja Trail Run”,
nordic walking
competitions

Na imprezę biegową zdecydowano się także w **Gminie Komańcza**. Inicjatywa zatytułowana *Tropem żbika po zwiezionej górze*, została zrealizowana przez **Stowarzyszenie Sportowo-Rekreacyjne „Żbik-Komańcza”**. Tu także pomysł zakładał pierwsze wydarzenie z całego cyklu imprez plenerowych, organizowanych właśnie pod mianem *Tropem żbika*. Głównym elementem pionierskiego wydarzenia był bieg o charakterze półmaratonu górskiego, jakkol-

A running event was also organised in **Komańcza Commune**. The initiative entitled *Tropem żbika po zwiezionej górze* (Wildcat mountain trail) was carried out by the **Sports and Recreation Association „Żbik-Komańcza”**. Here, too, the idea assumed the first event in the entire series of outdoor events, organized under the name of the *Tropem żbika* (Wildcat Trail). The main element of the pioneering event was a mountain half-marathon

Bieg „**Tropem żbika** po zwiezionej górze”

„**Tropem żbika** po zwiezionej górze” run

„**Szlakami LGD Nasze Bieszczady**”

„**LAG Nasze Bieszczady Trail**”

wiek oferta biegowa objęła także kategorię dzieci i bieg o bardziej rekreacyjnym charakterze. Wszystkie poprowadzono trasami umożliwiającymi poznanie najpiękniejszych obszarów Gminy Komańcza. Dzięki grantowi nie tylko zorganizowano zawody, ale także zakupiono sprzęt w postaci płotków zabezpieczających i ochraniających biegaczy. Inicjatywa z terenu **Miasta i Gminy Lesko** była z kolei operacją o najbardziej chyba uniwersalnym charakterze. Została ona zgłoszona i zrealizowana przez **Stowarzyszenie „Ciepły Wiatr”** z Leska a nosiła tytuł „*Szlakami LGD Nasze Bieszczady*” – *zajęcia rekreacyjne z zakresu podnoszenia aktywności fizycznej i wiedzy o regionie*. Przedsięwzięcie dotyczyło zorganizowania cyklu pięciu wyjazdów terenowych (prowadzących po gminach należących do obszaru LGD Nasze Bieszczady), w ramach których zaangażowane osoby poznały kulturę obszaru LGD Nasze Bieszczady, jego zasoby, poprawiły swoją kondycję fizyczną i zwiększyły aktywność. Nabyły też wiedzę i zyskały świadomość na temat tego, jakie korzyści zdrowotne można osiągnąć dzięki działalności rekreacyjnej w najbliższym otoczeniu przyrodniczym. A warto tu zaznaczyć, że zadaniem objętym była grupa 100 osób, w tym 22 osoby z grup defaworyzowanych (osoby niepełnosprawne).

Przedsięwzięcie 1.4.1

W realizację celu ogólnego nr 1 *Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD Nasze Bieszczady* wpisywały się także kolejne granty wyłonione w ramach naboru 1/2017/G, rozstrzygniętego w sierpniu 2017 r. Chodzi tu o granty w ramach przedsięwzięcia **1.4.1 Realizacja inicjatyw na rzecz ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatu – promocja działań proekologicznych**, stanowiącego bezpośrednią odpowiedź na cel szczegółowy 1.4 *Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców oraz zachowane cenne elementy środowiska naturalnego*. Z punktu widzenia Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 wszystkie granty wpisywały się w zakres 1 *wzmocnienia kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych*;

run, although the running offer also included the category of children and more recreational runs. All the runs were led along routes that allow to get to know the most beautiful areas of the Komańcza Commune. Thanks to the grant, not only the competition was organized, but also equipment in the form of fences to protect the runners was purchased.

The initiative from the **Town and Commune of Lesko** was, in turn, an operation of perhaps the most universal nature. It was submitted and implemented by the **“Ciepły Wiatr”** (Warm Wind) **Association** from Lesko and was entitled *“Szlakami LGD Nasze Bieszczady”* (Our Bieszczady Trails) - *recreational activities in the field of increasing physical activity and knowledge about the region*. The undertaking concerned the organization of a series of five field trips (to the communes belonging to the LAG Nasze Bieszczady area), during which the people involved got to know the culture of the Nasze Bieszczady LAG area, its resources, improved their physical condition and increased their activity. They also acquired knowledge and became aware of the health benefits that can be achieved through recreational activities in the immediate natural environment. And it is worth noting here that the task covered a group of 100 people, including 22 people from disadvantaged groups (people with disabilities).

The undertaking 1.4.1

The implementation of the *first general objective Improving the quality of life of the inhabitants of the LAG area of Nasze Bieszczady* also included further grants selected under the call 1/2017/G, resolved in August 2017. These are grants under the project **1.4.1 Implementation of initiatives for the protection of environment and counteracting climate change - promotion of pro-ecological activities**, being a direct response to the specific objective 1.4 *Increasing the ecological awareness of inhabitants and preserved valuable elements of the natural environment*. From the point of view of the Rural Development Programme for 2014–2020, all grants fell within the scope 1 *strengthening social capital, including increasing the knowledge of the local community in the field of environmental protection and climate change, also with the use of innovative solutions*; in accordance with the

zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. Przedsięwzięcie 1.4.1 przyniosło łącznie realizację pięciu zadań, których przedmiotem były działania na rzecz ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatu (promocja działań proekologicznych). Każde z nich wsparte zostało grantem w wysokości 5 tys. zł.

W **Gminie Cisna** operację noszącą tytuł **Przyszłość przyrody w naszych rękach** zrealizowało **Stowarzyszenie Na Rzecz Wspierania Szkoły Podstawowej w Wetlinie**, adresowana w pierwszej kolejności do młodzieży szkolnej, ale aktywizująca także dorosłych, w dużej mierze z grup defaworyzowanych. Miała ona za zadanie organizację interaktywnych widowisk (2 spektakle o tematyce proekologicznej) i warsztatów dla dzieci i młodzieży.

Dzieci w ciągu 5 edycji warsztatów (każda po 1,5 godziny) uczestniczyły w zajęciach plastyczno-recyklingowych, podczas których zapoznały się z zagadnieniem wagi właściwej gospodarki odpadami dla naszego społeczeństwa. Równocześnie wykonywały różne przedmioty lub ozdoby z naturalnych elementów lub z elementów nadających się do powtórnego wykorzystania, jak butelki plastikowe, tektura, drewno, szyszki, co stanowiło praktyczny dodatek do uzyskanej wiedzy teoretycznej. Zwieńczeniem cyklu była impreza, na której wystawione zostało przedstawienie dla dzieci i dorosłych o tematyce proekologicznej, wzmacniająca już uzyskane działania integracyjne i przenosząca je na wymiar międzypokoleniowy.

Wybór działań scenicznych nie był wyjątkiem, bowiem organizację dwóch interaktywnych spektakli teatralnych o tematyce ekologicznej przewidziano także w **Gminie Komańcza** w ramach operacji **Jesteśmy Eko!**, zrealizowanej przez **Stowarzyszenie Społeczno – Kulturalne Na Rzecz Rozwoju Wsi: Szczawne i Kulaszne**.

Celem operacji było podniesienie świadomości ekologicznej oraz zachęcenie mieszkańców do aktywnego dbania o środowisko naturalne. Poprzez organizację tych spektakli, nazwanych *Mapa marzeń* oraz *Bajeczna fiesta*, którym towarzyszyły konkursy, zapewniono uczestnikom nie tylko solidną porcję wiedzy ekologicznej ale także mnóstwo radości i integrację mieszkańców oraz turystów z różnych miejscowości.

Regulation of the Minister of Agriculture and Rural Development of September 24, 2015. Undertaking 1.4.1 resulted in the implementation of five projects, the subject of which were activities for environmental protection and counteracting climate change (promotion of pro-ecological activities). Each of them was supported by a grant of PLN 5,000.

In **Cisna commune**, the operation **The future of nature in our hands** was carried out by the **Association for the Support of Primary School in Wetlina**. It was addressed primarily to school students, but also activated adults, largely from disadvantaged groups. Its task was to organize interactive shows (2 pro-ecological performances) and workshops for children and teenagers. During 5 editions of the workshops (1.5 hours each), children participated in art and recycling classes (work-shops), during which they learned about the importance of proper waste management for our society. At the same time, they made various objects or ornaments from natural elements or from elements that could be reused such as: plastic bottles, cardboard, wood, cones, which - worth to say - was a practical addition to the theoretical knowledge obtained.

The series culminated in the special event where a pro-ecological performance for children and adults was staged, strengthening the already achieved integration activities and transferring them to the intergenerational dimension.

The choice of stage activities was no exception, as the organization of two interactive theatre performances on environmental issues was also planned in **Komańcza Commune** as part of the **We are Eko!** Operation, carried out by the **Social and Cultural Association for Rural Development of Szczawne and Kulaszne**.

The aim of the operation was to raise environmental awareness and encourage residents to actively care for the natural environment. By organizing these performances, called *Map of dreams* and *Fairytale fiesta*, which were accompanied by competitions, the participants were provided not only with a solid portion of ecological knowledge, but also a lot of joy and integration of residents and tourists from different places.

Za szczególnie ważną uznano przy tym edukację wszystkich pokoleń mieszkańców, w szczególności dotarcie do najmłodszych aby wpajać im nawyki proekologiczne, i tak zwiększyć świadomość aby w codziennym życiu potrafiły je realizować. Wszak każdy mieszkaniec ma bezpośredni wpływ na swoje otoczenie a przez to cały region, w myśl powiedzenia *czysta gmina, to piękna gmina*.

Elementów teatralnych nie zabrakło i w kolejnej inicjatywie, zatytułowanej **Chcemy być eko!** a realizowanej przez **Bieszczadzki Dom Kultury w Lesko**. Połączyła ona organizację interaktywnych spektakli edukacyjnych o tematyce ekologicznej z konkursem wiedzy i umiejętności w zakresie ekologii. Spełniając postawione przed sobą zadania wpłynęła ona na rozwój proekologicznej aktywności społeczności lokalnej poprzez wdrażanie w codzienne życie wyuczonych nawyków w zakresie zachowań proekologicznych, takich jak segregacja śmieci, sprzątanie po sobie i po swoich pupilach w miejscach publicznych, przestrzeganie przepisów przeciwpożarowych w lasach, zapobieganie smogowi. Jednym słowem całkowita dbałość o florę i faunę, szczególnie małej ojczyzny, a więc terenu gminy Lesko i obszaru LGD.

It was considered particularly important to educate all generations of inhabitants, in particular to reach the youngest in order to inculcate in them environmental habits, and to increase their awareness so that they could implement these habits in everyday life. After all, each resident has a direct impact on their surroundings and thus the entire region, according to the saying, *a clean commune is a beautiful commune*.

Theatrical elements were also present in the next initiative, entitled **We want to be eco!** and implemented by the **Bieszczady Centre of Culture in Lesko**. It combined the organization of interactive educational performances on environmental issues with a competition of knowledge and skills in the field of ecology. By fulfilling these tasks, it influenced the development of pro-ecological activity of the local community by implementing in everyday life learned habits in the field of pro-ecological behavior, such as waste segregation, cleaning up after oneself and after pets in public places, compliance with fire-fighting regulations in forests, smog prevention, in a word, care for flora and fauna, especially of the little homeland, i.e. the area of Lesko commune and the LAG area.

Lesko
- uczestnicy projektu
„Chcemy być eko!”

Lesko
- participants of the
project, „We want
to be eco!”

Lesko
- spektakl edukacyjny
w ramach projektu
„Chcemy być eko!”

Lesko
- educational
performance
as part of the project
“We want to be eco!”

Paralelny charakter miała inicjatywa nazwana **ART-EKO w gminie Zagórz**, wdrażana przez **Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Zagórz**, która także za zadanie miała podniesienie świadomości ekologicznej oraz zachęcenie mieszkańców do aktywnego dbania o środowisko naturalne przy silnym działaniu integrującym społeczność lokalną a także przybywających tu turystów. Poprzez organizację, dwóch interaktywnych spektakli teatralnych o tematyce ekologicznej połączone zostały cele edukacyjne z rozrywką, bowiem zajęcia dostarczyły uczestnikom i publiczności niezapomnianych wrażeń. Teatr znów sprawdził się jako niesamowita forma rozrywki i nawiązywania kontaktów.

Piątą operacją przedsięwzięcia 1.4.1 była inicjatywa nazwana **Artrecykling**, a beneficjentem realizującym operację była **Barbara Gawłowska**. Dzięki tej inicjatywie mieszkańcy **Gminy Baligród** otrzymali możliwość udziału w warsztatach, rozwijających zainteresowania i zdolności rękodzielnicze, których celem była nauka technik wykonywania wyrobów rękodzielniczych, takich jak wyroby z materiałów, pasmanterii i innych akcesoriów dekoracyjnych (np. metodą patchwork i tildową), malowanie

The initiative called **ART-ECO in Zagórz commune** was of a parallel nature, implemented by the **Municipal and Communal Cultural and Sports Center in Zagórz**. It also intended to raise environmental awareness and encourage residents to actively care for the natural environment with a strong integration of the local community and tourists. By implementing the aforementioned initiative, two interactive theatre performances on environmental issues, educational goals were combined with entertainment. The activities provided the participants and the audience with unforgettable impressions. Theatre has proven itself again as an amazing form of entertainment and networking.

The fifth operation of the venture 1.4.1 was the initiative called **Artrecykling**, and **Barbara Gawłowska** was the beneficiary carrying out the operations. Thanks to this initiative, the inhabitants of **Baligród Commune** were given the opportunity to participate in workshops developing interests and handicraft skills, the aim of the workshops was to learn the techniques of making handicrafts, such as materials, trimmings and other decorative accessories (e.g. patchwork and tilde methods), and

na szkło. Warsztaty prowadzone były m.in. przy pomocy maszyn do szycia, w 4 grupach 6-osobowych, w każdej grupie przeprowadzono łącznie 15 godz. szkolenia. Uczestnikami projektu były osoby w przedziale wiekowym od 6 do 70 lat, w tym 20 osób z grup defaworyzowanych (na 24 uczestniczące).

Zwieńczeniem projektu było przygotowanie *Nocy świętojańskiej* w plenerze (z obrzędem puszczania wianków), na której zaprezentowane zostały prace - rekwizyty wytworzone podczas warsztatów. Uczestnicy imprezy mogli także wziąć udział w szkoleniu z wicia wianków, przy wykorzystaniu m.in. naturalnych zasobów przyrodniczych (zioł, kwiatów polnych itp.).

Przedsięwzięcie 1.5.1

W ramach konkursu grantowego, rozstrzygniętego w marcu 2019 r. (nabór 2/2019/G), od którego zaczęliśmy przegląd grantów, przyznano dofinansowanie inicjatywom wpisującym się w kolejny cel szczegółowy celu ogólnego pierwszego *Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD Nasze Bieszczady*. Tym celem szczegółowym, atrybuowanym numerem 1.5 jest **Zachowanie wielokulturowego dziedzictwa obszaru LGD oraz pełniejsze wykorzystanie jego potencjału**. W nawiązaniu do tego celu szczegółowego przygotowane zostały dwa przedsięwzięcia - 1.5.1 oraz 1.5.3.

W ramach **Przedsięwzięcia 1.5.1 Kulturowanie lokalnych tradycji i obrzędów: wspieranie działalności lokalnych zespołów ludowych, KGW, OSP w tym grup defaworyzowanych** przedmiotem operacji była organizacja i przeprowadzenie działań/wydarzeń kultywujących lokalne tradycje oraz obrzędy, a wybrano do dofinansowania 5 takich wydarzeń, wspierając je dotacjami po 5 tys. złotych.

Jednym z podstawowych i tradycyjnych rzemiosł na terenie LGD Nasze Bieszczady była **ceramika**, do czego nawiązało **Stowarzyszenie „Kolektyw Osób Twórczych”** operacją **Gliniane wariacje na końcu świata**. W jej ramach zorganizowano w miejscowości Przysłop 8 warsztatów ceramicznych, odbywających się raz w tygodniu po 3 godz. (w sumie 24 h warsztatów). Prace wykonywane na warsztatach czerpały z potencjału dziedzictwa lokalnego poprzez zastosowanie zdobienia, nawiązania do haftu karpackiego, który charakteryzuje się

painting on glass. The workshops were conducted, using sewing machines, in 4 groups of 6, a total of 15 hours of training in each group was carried out. The participants of the project were people in the age range from 6 to 70 years old, including 20 people from disadvantaged groups (out of 24 participants). The culmination of the project was the preparation of *Midsummer Night* in the open air (with the ritual of floating garlands), during which the works - props made during the workshop were presented. Participants of the event could also train themselves in the art of wreaths making, using, among other, natural resources (herbs, wildflowers, etc.).

Undertaking 1.5.1

As part of the grant competition, concluded in March 2019 (recruitment 2/2019/G), from which we started the grant review, co-financing was granted to initiatives that fit into the next detailed objective of the first general objective, Improving the quality of life of the inhabitants of the Nasze Bieszczady LAG area. This specific objective, attributed to number 1.5, is to **Preserve the multicultural heritage of the LAG area and to fully use its potential**. In relation to this detailed objective, two projects were prepared - 1.5.1 and 1.5.3.

As part of the Project **1.5.1 Cultivating local traditions and rituals: supporting the activities of local folk groups, Farmers' Wives Association, Voluntary Fire Services, including disadvantaged groups**, the subject of the operation was to organise and carry out of activities/events cultivating local traditions and rituals, and five such events were selected for funding, supported by grants of PLN 5,000.

One of the basic and traditional crafts on the premises of the LAG Nasze Bieszczady was **ceramics**, to which the **Association “Collective of Creative People”** referred to the operation **Gliniane wariacje na końcu świata** (Clay variations at the end of the world). As part of it, 8 ceramic workshops held once a week for 3 hours were organized in Przysłop. (24 hours of workshops in total). The works carried out during the workshops drew on the potential of the local heritage through the use of decorations, references to Carpathian embroidery which is characterized by remarkable orna-

Przystęp

- warsztaty w ramach projektu „Gliniane wariacje na końcu świata”

Przystęp

- workshops as part of the project „Clay variations at the end of the world”

niebanalną ornamentyką i kolorystyką. Wykonane zostały także ozdoby świąteczne, prezentowane w domach uczestników warsztatów - a uczestniczyło w warsztatach ponad 20 osób. Do tradycyjnego rękodzieła zdecydował się nawiązać **Miejsko – Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Zagórz**u inicjatywą zatytułowaną znacząco **Rękodzieło elementem naszej tradycji**. W Zagórz

u także postawiono na organizację warsztatów rękodzieła tradycyjnego związanego z regionem, wybierając takie jego dziedziny jak malowanie na szkle motywów kwiatowych i ikon, wykonywanie koronek szydełkiem i igłą, tworzenie zabawek ze słomy oraz kartek świątecznych. Umiejętnościom tym poświęcone były warsztaty, dające uczestnikom wiedzę teoretyczną i praktyczną, przeprowadzone w 3 grupach. Łącznie zorganizowano 15 spotkań po 2 godziny (30 godzin). Podczas spotkań warsztatowych uczestnicy nie tylko zapoznali się z tradycyjnymi metodami wspomnianych dziedzin rękodzieła ale także poznali historię tych technik i możliwości ich wykorzystania we współczesnym wzornictwie. Łącznie w warsztatach wzięło udział 35 osób, z tego 22 z grup defaworyzowanych. Do nieco innej dziedziny dziedzictwa kulturowego nawiązano na terenie **Miasta i Gminy Lesko**, realizując operację **Dziedzictwo regionalne w przedstawieniach teatralnych**, wdrażaną przez **Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Specjalnej Troski w Huzelach**.

Zorganizowano mianowicie cykl warsztatów teatralnych przygotowujących uczestników do wystawienia przedstawień teatralnych nawiązujących do regionalnej tradycji związanej z obchodami świąt Bożego Narodzenia tj. Jasełka i Wigilia. Zajęcia prowadzone były w 2 grupach - po sześć 2-godzinnych spotkań na grupę. W ich trakcie uczestnicy przygotowali przedstawienia, zapoznali się z techniką teatralną, nauczyli swoich ról. Środki na realizację grantu zostały także przeznaczone na zakup materiałów plastycznych i wykonania odpowiedniej scenarii oraz zakup strojów. Udział w zadaniu zapewnił uczestnikom zdobywanie wiedzy i umiejętności w zakresie regionalnej tradycji oraz rzecz jasna świetną zabawę, wpływając oczywiście pozytywnie na integrację środowiska i budowę więzi międzypokoleniowych. Wzmocniło je zwłaszcza publiczne wystawienie Jasełek, w którym wzięli

ments and colours. Christmas decorations were also made, presented in the homes of workshop participants - and over 20 people participated in the workshops.

The **Municipal and Communal Center of Culture and Sports in Zagórz** decided to refer to traditional handicrafts with an initiative entitled **Craftwork as an element of our tradition**. In Zagórz, traditional handicraft workshops related to the region were organised, choosing such areas as painting floral motifs and icons on glass, crochet and needle lace making, straw toys and Christmas cards making. These skills were devoted to workshops, they were conducted in 3 groups, providing participants with theoretical and practical knowledge. A total of 15 meetings of 2 hours (30 hours) were organized. During the workshop meetings, the participants not only learned about the traditional methods of the aforementioned fields of handicraft, but they also learned about the history of these techniques and the possibilities of their use in contemporary design. A total of 35 people participated in the workshops, including 22 from disadvantaged groups.

A slightly different field of cultural heritage was referred to in the **town and commune of Lesko**, during the operation **Regional heritage in theatrical performances**, implemented by the **Association of Parents of Children of Special Care in Huzele**.

Namely, a series of theatre workshops was organized to prepare the participants to stage theatre performances referring to the regional tradition related to the celebration of Christmas, i.e. Nativity Play and Christmas Eve. Classes were conducted in 2 groups - six 2-hour meetings per group. During the meetings the participants prepared performances, got acquainted with theatrical technique, and learned their roles. Funds for the implementation of the grant were also allocated to the purchase of art materials and the implementation of appropriate setting, as well as the purchase of costumes. Participation in the task provided the participants with knowledge and skills in the field of regional tradition and, of course, great fun, and at the same time had a positive impact on the integration of the community and building intergenerational bonds. They were especially strengthened by the public exhibition of Na-

udział rodzice dzieci i inni zaproszeni goście. Warto tu podkreślić, że uczestnikami warsztatów były niepełnosprawne dzieci, dla których aktywność umożliwiona przez realizację operacji była szczególnie cenna.

Do jeszcze innej dziedziny tradycji kulturalnych nawiązał projekt zaproponowany przez **Bieszczadzki Dom Kultury w Lesku**, a zatytułowany **Obchody 135-lecia Orkiestry Dętej Bieszczadzkiego Domu Kultury**. Doposażona dzięki grantowi orkiestra dęta, działająca od lat pod patronatem Bieszczadzkiego Domu Kultury, mogła zrealizować koncert galowy, połączony z uroczystym przemarszem ulicami miasta oraz spotkaniem integracyjnym członków orkiestry z lokalną społecznością.

Piąty grant przedsięwzięcia 1.5.1 rozpoczyna serię działań na rzecz tak mocno osadzonych w lokalnej tradycji ochotniczych straży pożarnych, działań kontynuowanych w ramach kolejnego przedsięwzięcia, o czym już niebawem. Inicjatorem operacji był **Gminny Ośrodek Kultury w Baligródzie** a nazwano ją znacząco **Kultywowanie tradycji Ochotniczych Straży Pożarnych w ramach imprezy integracyjnej jednostek OSP z obszaru LGD Nasze Bieszczady**. W ramach operacji zorganizowano spotkanie ośmiu jednostek OSP (łącznie 80 osób), których reprezentanci przedstawili

tivity Play, in which parents of the children and other invited guests took part. The participants of the workshops were disabled children for whom the activity enabled by the operation was particularly valuable.

The project proposed by the **Bieszczady Cultural Center in Lesko**, entitled **“Celebration of the 135th anniversary of the Brass Orchestra of the Bieszczady Cultural Center”**, referred to yet another area of cultural traditions. The brass band equipped with a grant, operating for years under the patronage of the Bieszczady Cultural Center, was able to organize a gala concert, combined with a ceremonial march along the streets of the town and an integration meeting of the orchestra members with the local community.

The fifth grant of the project 1.5.1 begins a series of activities for the benefit of voluntary fire brigades firmly rooted in the local tradition, activities which continued within the next project, which will be discussed soon. The initiator of the operation was the **Communal Cultural Center in Baligród** and it was significantly called **Cultivating the traditions of the Volunteer Fire Brigades as part of the integration event of the Volunteer Fire Department units from the LAG Nasze Bieszczady area**. As part of the operation, a meeting of eight Volunteer Fire Brigades units (80 people in total)

Baligród
- projekt „Kultywowanie tradycji Ochotniczych Straży Pożarnych w ramach imprezy integracyjnej jednostek OSP z obszaru LGD Nasze Bieszczady”

Baligród
- projekt „Cultivating the traditions of the Volunteer Fire Brigades as part of the integration event of the Volunteer Fire Department units from the LAG Nasze Bieszczady area”

działalność, zaprezentowali sprzęt gaśniczy i przybliżyli historię powstania poszczególnych jednostek. Przedstawiono też program ochrony przeciwpożarowej lasów, rzek i łąk z naciskiem na szkodliwość dla środowiska jakie niesie za sobą wiosenne wypalanie traw przez osoby nieodpowiedzialne. Spotkanie odbyło się na stadionie sportowym w Baligródzie i przeznaczone było dla wszystkich mieszkańców obszaru LGD Nasze Bieszczady jak również przebywających w tym czasie w Bieszczadach licznych turystów z całej Polski. Operacja mocno przyczyniła się z jednej strony do aktywizacji druhów z Ochotniczych Straży Pożarnych funkcjonujących na obszarze działania LGD Nasze Bieszczady, z drugiej miała trudny do przecenienia walor integracyjny. Miała także duży wpływ na kultywowanie lokalnych tradycji, poszerzania wiedzy i krzewienia wśród młodzieży pozytywnych wzorców oraz zachowań.

Przedsięwzięcie 1.5.3

Kolejne przedsięwzięcie - **1.5.3 Poprawa wyposażenia GOK-ów, świetlic, domów ludowych, siedzib i strojów regionalnych KGW, OSP, zespołów sportowych i innych grup działających na rzecz środowiska**, rozstrzygnięte w ramach tego samego naboru, niosło z sobą cały szereg mocno oczekiwanych przez społeczność lokalną działań. Przedmiotowa "poprawa wyposażenia" objęła aż 15 organizacji/stowarzyszeń działających na obszarze LGD Nasze Bieszczady. Prym wiodły tu - zgodnie z wyżej uczynioną sugestią - ochotnicze straże pożarne. I tak jednostka **Ochotniczej Straży Pożarnej w Porażu** zrealizowała operację **Zakup mundurów dla drużyny pożarniczej oraz wyposażenie świetlicy OSP w Porażu**, z dofinansowaniem 13 330 zł. Zgodnie z tytułem zakupiono stroje dla Drużyny Pożarniczej w ilości 25 kompletów, które służyć będą reprezentowaniu OSP i całej społeczności Poraża we wszelkich uroczystościach na szczeblu lokalnym poczynając od Poraża, Gminy, Powiatu kończąc na uroczystościach Państwowych. OSP z Poraża zorganizowała także dla mieszkańców Poraża oraz miejscowości należących do miejscowej parafii rzymskokatolickiej (Mokre, Morochów) szkolenie, oraz pokazy multimedialne z zakresu pierwszej pomocy, możliwe dzięki zakupowi w ramach

was organized. Their representatives presented the activities, fire-fighting equipment and the history of the creation of individual units. A program of fire protection for forests, rivers and meadows was also presented, with an emphasis on the harmfulness to the environment caused by the burning of grass in spring by irresponsible people. The meeting took place at the sports stadium in Baligród and was intended for all residents of the LAG Nasze Bieszczady area as well as numerous tourists from all over Poland who were staying in the Bieszczady at that time. On the one hand, the operation strongly contributed to the activation of firefighters from the Volunteer Fire Brigades operating in the area of LAG Nasze Bieszczady, on the other hand it had an integration value that was difficult to overestimate. It also had a great influence on cultivating local traditions, expanding knowledge and promoting positive models and behaviour among young people.

Undertaking 1.5.3

Another undertaking - **1.5.3 Improvement of the equipment of Comunal Centres of Culture, community centers, people's houses, seats and regional costumes of Farmers' Wives Association, Voluntary Fire Brigade, sports teams and other groups acting for the benefit of the environment**, concluded within the same recruitment, brought with it a number of activities strongly anticipated by local community. The "improvement of equipment" in question covered as many as 15 organizations/associations operating in the area of LAG Nasze Bieszczady. The voluntary fire brigades, as suggested above, were in the lead here. And so the unit of the **Volunteer Fire Department in Poraż** carried out the operation **Purchase of uniforms for the fire team and equipment of the Volunteer Fire Department in Poraż**, with co-financing of PLN 13,330. In line with the title, 25 outfits were purchased for the Fire Team to represent the Volunteer Fire Department and the entire Poraż community at local ceremonies, in Poraż, commune, district and state ceremonies. The Volunteer Fire Department from Poraż also organized a training session and multimedia first aid shows for the inhabitants of Poraż and villages belonging to the local Roman Catholic parish (Mokre, Morochów). It was possible

grantu projektora oraz mobilnego ekranu ze statywem.

Z kolei **Ochotnicza Straż Pożarna w Nowym Łupkowie** (Gmina Komańcza) zrealizowała operację pod tytułem **Umundurowanie galowe OSP w Nowym Łupkowie elementem zachowania dziedzictwa i tradycji lokalnej**, z dofinansowaniem 19 950 zł. Zadanie polegało na zakupie 20 kompletów umundurowania (mundurów galowych dla druhów i druhen Ochotniczej Straży Pożarnej w Nowym Łupkowie). Komplet galowy obejmuje tu zestaw złożony z marynarki i spodni lub spódnicy OSP, koszuli OSP, krawata OSP, nakrycia głowy w postaci czapki rogatywki OSP lub kapelusza damskiego OSP, sznura do munduru OSP, sznura do koszuli oraz kurtki ortalionowej OSP. W ramach lokalnej aktywizacji mieszkańców, zorganizowane zostało także spotkanie integracyjne, umożliwiające zapoznanie uczestników z tradycją i historią OSP w Nowym Łupkowie, a także prezentacją zakupionych mundurów. Paralelną operację zatytułowaną **Zakup umundurowania wyjściowego dla OSP w Baligródzie** zrealizowała **Ochotnicza Straż Pożarna w Baligródzie**, posiadająca już ponad 145 letnią tradycję w służbie lokalnej społeczności oraz prowadzeniu działań wpływających na

thanks to the grant for a projector and a mobile screen with a tripod.

The **Volunteer Fire Department in Nowy Łupków** (Komańcza Commune) carried out an operation entitled **Gala uniforms for Volunteer Fire Service in Nowy Łupków as an element of preserving the heritage and local tradition**, with a subsidy of PLN 19,950. The task was to purchase 20 sets of uniforms (gala uniforms for firemen and women of the Volunteer Fire Brigade in Nowy Łupków). The gala uniform includes a set consisting of a jacket and trousers or skirt, a shirt, tie, headgear in the form of a horn cap or a women's hat, a cord for the uniform, a cord for a shirt and a waterproof jacket. As part of the local activation of residents, an integration meeting was also organized, enabling the participants to familiarize themselves with the tradition and history of the Volunteer Fire Department in Nowy Łupków. There was also a presentation of the purchased uniforms. A parallel operation entitled **Purchase of gala uniforms for the Volunteer Fire Department in Baligród** was carried out by the **Volunteer Fire Department in Baligród**, with over 145 years of tradition in serving the local community and carrying out activities influencing

Strażacy z OSP z **Nowego Łupkowa**

Firefighters from Volunteer Fire Department from **Nowy Łupków**

rozwój mieszkańców i obszaru gminy Baligród pod względem kulturowym i oświatowym. Zadanie, posiadające dofinansowanie w wysokości 7071 zł, dotyczyło zakupu niezbędnych mundurów galowych dla druhów w postaci 7 kompletów umundurowania.

W skład każdego kompletu weszły: mundur wyjściowy (spodnie i marynarka), kurtka $\frac{3}{4}$ OSP, sznur galowy, sznur do koszuli, krawat OSP, pagony do koszuli, koszula wyjściowa OSP, czapka rogatywka oraz pokrowiec na mundur wyjściowy. W ramach realizacji zadania zaplanowano także zorganizowanie spotkania integracyjnego z lokalną społecznością, na którym m.in. zaprezentowano historię OSP Baligród i rzecz jasna zakupione mundury.

Nowe mundury galowe zyskała także **Ochotnicza Straż Pożarna w należącej do Gminy Baligród Stężnicy**, w ramach operacji **Zakup mundurów galowych dla członków Ochotniczej Straży Pożarnej w Stężnicy na potrzeby zachowania dziedzictwa kulturalnego**. Zakupiono 5 kompletów takich mundurów, przy dofinansowaniu w wysokości 6 000 zł. Projekt obejmował dodatkowo spotkanie integracyjne z mieszkańcami, poświęcone dziejom jednostki i prezentację nowych mundurów.

Z kolei **Ochotnicza Straż Pożarna w Rzepedzi** zrealizowała operację **Poprawa wyposażenia OSP Rzepedź poprzez zakup mundurów galowych**. W jej ramach dokonano zakupu 25 sztuk kompletnych mundurów galowych, dzięki którym w różnego rodzaju uroczystościach udział będzie mogła brać znacznie większa liczba galowo umundurowanych druhów, niż dotąd. Projekt obejmował także spotkanie integracyjne, z lokalną społecznością i przedstawicielami lokalnych władz, zakładający prezentację zakupionych mundurów oraz przedstawienia dziejów jednostki, liczących już sześć dekad. Operację wsparto dofinansowaniem w wysokości 18 550 zł.

Zauważyć tu trzeba, że wsparcie dla jednostek OSP było szczególnie mocno oczekiwane przez społeczność obszaru LGD Nasze Bieszczady, bowiem jednostki te pełnią ważną rolę w zachowaniu dziedzictwa i tradycji lokalnej. Są one szeroko wykorzystywane nie tylko do walki z żywiołem, ale także podczas lokalnych i tradycyjnych uroczystości, takich jak adoracja grobu Pańskiego w Wielkanoc, procesja Bożego Ciała i odpusty parafialne (których obcho-

the development of the inhabitants and the area of Baligród commune in terms of culture and education. The task, co-financed in the amount of PLN 7,071, concerned the purchase of the necessary gala uniforms for firemen in the form of 7 sets of uniforms.

Each set included: an gala uniform (trousers and a jacket), a jacket, ceremonial cord, shirt cord, tie, shirt epaulets, shirt, cap and cover for the gala uniform. As part of the task implementation, an integration meeting with the local community was also planned, at which, among others, the history of the Volunteer Fire Department Baligród was presented and, of course, the uniforms purchased.

New gala uniforms were also gained by the **Volunteer Fire Department in Stężnica** belonging to Baligród Commune, as part of the operation **Purchase of gala uniforms for members of the Volunteer Fire Department in Stężnica for the purposes of preserving the cultural heritage**. 5 sets of such uniforms were purchased, with a grant of PLN 6,000. As part of the project there was also an integration meeting organised with residents, devoted to the history of the unit and the presentation of new uniforms.

Meanwhile, the **Volunteer Fire Department in Rzepedź** carried out the operation **Improving the equipment of the Volunteer Fire Department Rzepedź by purchasing gala uniforms**. As part of it, 25 pieces of complete gala uniforms were purchased and thanks to it many more firefighters will be able to take part in various celebrations. The project also included an integration meeting with the local community and representatives of local authorities, there was also a presentation of the purchased uniforms and the history of the unit (sixty years old). The operation was supported with a grant of PLN 18,550.

It should be noted here that the support for the Voluntary Fire Brigade units was particularly strongly expected by the community of the LAG Nasze Bieszczady area, because these units play an important role in preserving the local heritage and tradition. They are widely used not only to fight fires, but also during local and traditional celebrations, such as adoration of the Lord's Tomb at Easter, Corpus Christi procession and parish indulgences (which have a long tradition), Fireman's Day celebra-

dzenie jest wieloletnią tradycją), obchody Dnia Strażaka, obchody świąt państwowych (Święto Konstytucji 3 Maja, Święto Niepodległości 11 Listopada), spotkania opłatkowe i wiele innych imprez i uroczystości lokalnych, w tym także uroczystości pogrzebowe czy wesela. Nowy sztandar zyskała dzięki grantowi jednostka **OSP w Dziurdziowie**, która zrealizowała operację **Zakup umundurowania galowego oraz sztandaru dla OSP w Dziurdziowie na potrzeby zachowania dziedzictwa kulturowego**. Posiadająca także 60-letnią tradycję jednostka obok sztandaru nabyła 8 kompletów umundurowania dla druhów oraz druhen oraz zorganizowała spotkanie integracyjne, na którym zaprezentowano sztandar, nowe mundury i przybliżono, zwłaszcza młodszymi mieszkańcom tradycję i historię OSP w Dziurdziowie. Operację dofinansowano kwotą 18 890 zł.

Zakup sztandaru był z kolei głównym przedmiotem operacji **Zakup sztandaru dla OSP w Jankowcach na potrzeby zachowania dziedzictwa kulturowego**, realizowanej przez **Ochotniczą Straż Pożarną w Jankowcach**, która może się pochwalić jeszcze dłuższą, bo

tions, and national holidays (The celebration of the 3rd May, Independence Day, 11th November), Christmas meetings and many other local events and celebrations, including funeral ceremonies and weddings.

The new banner was awarded to the **Volunteer Fire Department in Dziurdziów**, which carried out the operation **Purchase of gala uniforms and a banner for the Volunteer Fire Department in Dziurdziów for the preservation of cultural heritage**. The unit, also having a 60-year tradition, along with the banner, purchased 8 sets of uniforms for firemen and women, organized an integration meeting at which the banner and new uniforms were presented and the tradition and history of the Volunteer Fire Department in Dziurdziów was introduced, especially to younger residents. The operation was co-financed with the amount of PLN 18,890.

The purchase of the banner was the main subject of the operation **Purchase of the banner for the Volunteer Fire Department in Jankowce for the purpose of preserving cultural heritage**, carried out by the **Volunteer Fire Department in Jankowce**, which

Strażacy z OSP od dekad służą społeczności podczas lokalnych i tradycyjnych uroczystości

Firefighters from the Volunteer Fire Department have been serving for decades communities during local and traditional celebrations

Sztandar OSP
w Jankowcach

The banner of the
Volunteer Fire
Department
in Jankowce

blisko 100-letnią tradycją zarówno służby społecznej, jak i kultuwowania lokalnego dziedzictwa. Projekt objął tradycyjnie spotkanie z mieszkańcami, na którym przybliżono tę wiekową już tradycję i rzecz jasna zaprezentowano sztandar. Wartość dofinansowania wyniosła 8 180 zł.

Strażacy starali się także o uzyskanie wsparcia dla posiadanej infrastruktury - tak jak jednostka **OSP w Wetlinie**, która zdecydowała się na realizację operacji **Zakup wyposażenia remizy w Wetlinie przez jednostkę OSP**. Konieczność zrealizowania akurat takiego zakresu operacji wiązała się z rolą, którą odgrywa remiza w życiu stałych mieszkańców tej turystycznej miejscowości, popularnej w sezonie, ale oddalonej przecież kilkanaście kilometrów od siedziby gminy a kilkadziesiąt od większego miasta. Jest ona bowiem ośrodkiem integracji mieszkańców i organizacji wydarzeń, kulturalno – rekreacyjnych, w dominującym mierze wpisujących się w lokalną i regionalną tradycję. Dużą rolę odgrywają w czasie tych wydarzeń kulinaria, które dodatkowo budzą żywe zainteresowanie turystów, dlatego też zaplanowano działania istotnie poprawiające jakość dostępnego zaplecza kuchennego.

can boast even longer, almost 100-year-long tradition of social service and cultivating local heritage. The project involved a meeting with the residents, during which this centuries-old tradition was introduced and, of course, the banner was presented. The value of the grant was PLN 8,180.

The firefighters also tried to obtain support for their infrastructure - like the Voluntary Fire Brigade in Wetlina, who decided to implement the operation **Purchase of equipment for the firehouse in Wetlina by the Voluntary Fire Brigade unit**. The necessity to carry out exactly such a scope of operations was related to the role played by the fire station in the lives of permanent residents of this tourist town, popular in season, but located several kilometers from the seat of the commune and even more from the larger town. It is a center for the integration of residents and the organization of cultural and recreational events, predominantly in line with the local and regional tradition. During these events, cooking plays an important role, what additionally arouses keen interest among tourists, which is why activities have been planned to significantly improve the quality of the available kitchen facilities.

Wetlina
- remiza...

Wetlina
- the firehouse...

A dzięki dofinansowaniu w wysokości 12 804 zł, objęła operacja zakupy kluczowego i profesjonalnego zarazem wyposażenia: elementów ze stali nierdzewnej: stołu ze zlewem dwukomorowym, szufladami i półką, dwóch stołów przyściennych, regału magazynowego, podstawy pod garnki, lodówki, kuchni gazowej, szafy magazynowej, taboretu gazowego i okapu. Taki zakres pozwolił na stworzenie odpowiadającego

And thanks to co-financing in the amount of PLN 12 804, it covered the operation of purchasing key and professional equipment - stainless steel elements: a table with a two-chamber sink, drawers and a shelf, two wall tables, a storage rack, a base for pots, a refrigerator, a gas cooker, storage cabinet, gas stool and hood. Such a scope allowed for the creation of an appropriate base for future culinary

... i jej nowe
wyposażenie kulinarne

... and its new
culinary equipment

wiedniego i nie budzącego zastrzeżeń ze strony służb sanitarnych zaplecza dla przyszłych działań kulinarnych, stanowiących doskonałą formę utrwalania i promowania kulinarnego dziedzictwa regionu. Druhowie z OSP Wetlina zorganizowali w ramach operacji spotkanie integracyjne, w trakcie którego nie tylko zaprezentowano zakupiony sprzęt, ale także przeprowadzono degustację potraw regionalnych, dowodzącą swoją jakością trafności wyboru zakresu operacji.

Nieco inny zakres wyposażenia stał się przedmiotem grantu realizowanego przez **Ochotniczą Straż Pożarną w Tarnawie Górnej** pod tytułem **Zakup wyposażenia dla Domu Strażaka w Tarnawie Górnej**. W efekcie zaplanowanych działań siedzibę jednostki wyposażono mianowicie w stoły, krzesła oraz projektor, tworząc odpowiednie zaplecze dla spotkań i prezentacji oraz dla działalności Młodzieżowej Orkiestry Dętej. Operację wsparło dofinansowaniem w wysokości 14 109 zł.

Potrzeba akurat takiego zakresu wynika z faktu, że strażacy zrzeszeni w OSP Tarnawa Górna, oprócz działalności statutowej i udziału w różnorodnych uroczystościach, z okazji Dnia Strażaka organizują coroczne spotkania z przedszkolakami i młodzieżą Szkoły Podstawowej w Tarnawie Dolnej, propagując tym samym przestrzeganie przepisów i zasad ochrony przeciwpożarowej. Dodatkowo OSP posiada bogaty zasób eksponatów historycznych oraz zapisy kronikarskie i zdjęcia które przy pomocy środków audiowizualnych będą prezentowane w czasie różnorodnych spotkań.

Wszystko to powoduje, że Dom Strażaka pełni ważne funkcje kulturalne i społeczne, stając się miejscem organizacji czasu wolnego. Skupia wokół siebie muzyków (orkiestry dętej i zespołu wokalnego-oazowego), animatorów lokalnej kultury, gospodynie z Kół Gospodyń Wiejskich i strażaków. Jest miejscem które skupia osoby aktywnie uczestniczące w życiu swojej miejscowości – spełniając tym samym rolę centrum aktywności społecznej, miejsca otwartego dla każdego bez względu na status społeczny, wykształcenie, sytuację socjalno – bytową. Zresztą zakres oddziaływania operacji dotyczy zarówno Tarnawy Górnej, jak i Tarnawy Dolnej i Olchowy. Z tych bowiem miejscowości pochodzą członkowie wspomnianej wcześniej orkiestry dętej.

linary activities, which would be an excellent form of preserving and promoting the culinary heritage of the region. As part of the operation, the firefighters from the Volunteer Fire Department Wetlina organized an integration meeting, during which not only the purchased equipment was presented, but also regional dishes were tasted. It all proved the quality and accuracy of the selection of the scope of the operation.

A slightly different scope of equipment was the subject of the grant implemented by the **Volunteer Fire Department in Tarnawa Górna**, entitled **Purchase of equipment for the Fireman's House in Tarnawa Górna**. As a result of the planned activities, the headquarters of the unit was equipped with tables, chairs and a projector, creating appropriate facilities for meetings and presentations and for the activities of the Youth Brass Orchestra. The operation was supported with a grant in the amount of PLN 14,109.

The need for such a scope results from the fact that firefighters associated in the Volunteer Fire Department Tarnawa Górna, in addition to their statutory activities and participation in various celebrations, organize annual meetings with preschoolers and youth from the Primary School in Tarnawa Dolna on the occasion of the Fireman's Day, thus promoting compliance with the provisions and rules of fire protection. In addition, the Voluntary Fire Brigade has a rich collection of historical exhibits as well as chronicle records and photos that will be presented during various meetings using audiovisual means.

All this means that the Fireman's House performs important cultural and social functions, becoming a place for organizing free time. It gathers musicians (a brass band and a vocal-oasis band), animators of local culture, farmers' wives and firefighters. It is a place that brings together people who actively participate in the life of their village - thus fulfilling the role of the centre of social activity, a place open to everyone, regardless of their social status, education, and social and living situation. Besides, the scope of the operation's impact concerns both Tarnawa Górna and Tarnawa Dolna and Olchowa. The members of the brass band mentioned above come from these places.

Tarnawa Górna
- Młodzieżowa
Orkiestra Dęta

Tarnawa Górna
- the Youth
Brass Orchestra

Nie mniej interesujący zakres projektu przedstawiła **Ochotnicza Straż Pożarna w Łukawicy** w ramach operacji **Zakup elementów umundurowania galowego oraz wyposażenia siedziby dla OSP w Łukawicy**, wspartej dofinansowaniem w wysokości 12 890 zł. Realizacja tego zadania obejmowała zakup 5 kompletów elementów uzupełniających umundurowanie (w tym hełmów galowych wzór Lwowski wraz z halabardami) oraz mebli: 2 szafy do przechowywania umundurowania galowego oraz 6 stołów i 24 krzesła do organizacji spotkań kulturalnych podtrzymujących lokalną tradycję. Także bowiem w Łukawicy jednostka OSP niejednokrotnie była i jest organizatorem, bądź współorganizatorem różnego typu spotkań, czy uroczystości, stawiających sobie za cel kultywowanie patriotyzmu i dziedzictwa kulturowego, w tym historii pożarnictwa.

Połączeniem zakupu mundurów i wyposażenia remizy był także projekt **Ochotniczej Straży Pożarnej w Zahoczewiu**, noszący tytuł: **Zakup mundurów galowych/wyjściowych oraz wyposażenia siedziby OSP w Zahoczewiu**, który uzyskał dofinansowanie w wysokości 6 516 zł. Jego głównym elementem był zakup mundurów, bowiem wyposażenie dotyczyło szafy, w której mundury będą przechowywane. Zakupiono pięć kompletów mundurów, wyjściowych czarnych, przy czym każdy komplet obejmował koszulę, sznur galowy, sznur do koszuli, czapkę rogatywkę, patki haftowane

A very interesting project was presented by the **Volunteer Fire Department in Łukawica** as part of the operation **Purchase of elements of gala uniforms and equipment for the headquarters of the Volunteer Fire Department in Łukawica**, supported by the grant of PLN 12,890. The implementation of this task included the purchase of 5 sets of elements supplementing the uniforms (including Lviv style gala helmets with halberds) and furniture: 2 wardrobes for storing gala uniforms and 6 tables and 24 chairs for organizing cultural meetings supporting the local tradition. Also in Łukawica, the Volunteer Fire Department unit has more than once been the organizer or co-organizer of various types of meetings or celebrations aimed at cultivating patriotism and cultural heritage, including the history of firefighting.

The purchase of uniforms and fire station equipment was also combined in the project of the **Volunteer Fire Department in Zahoczewie**, entitled **Purchase of gala uniforms and equipment for the Voluntary Fire Brigade headquarters in Zahoczewie**, which received funding of PLN 6,516. Its main element was the purchase of uniforms because the equipment concerned was the wardrobe in which the uniforms would be stored. Five sets of uniforms were purchased, gala black, each set consisting of a shirt, gala cord, shirt cord, cap, embroidered tie, insulated jacket and shoes. As part

krawat, kurtkę ocieplaną oraz buty wyjściowe. Członkowie straży pożarnej w ramach realizacji operacji zorganizowali także spotkanie kulturalno-edukacyjno-integracyjne, podobnie jak wszystkie inne OSP wspomniane wyżej.

W ramach przedsięwzięcia 1.5.3. wsparto - jak widać - głównie jednostki OSP, ale nie tylko one. **Stowarzyszenie Rozwoju i Promocji Wsi Łukowe** uzyskało dofinansowanie w wysokości 13 920 zł na operację **Zakup wyposażenia dla zaplecza socjalno - sportowego w miejscowości Kalnica**.

Tytułowe zaplecze socjalno-sportowe to specjalny budynek, związany funkcjonalnie z boiskiem sportowym. Ze względu na brak innej ogólnodostępnej infrastruktury, pełni rolę swego rodzaju centrum życia mieszkańców, nie tylko sportowego ale także kulturalnego i edukacyjnego. I raczej te funkcje zostały wzmocnione, bowiem w ramach operacji zostały zakupione stoły, krzesła, sprzęt nagłaśniający: dwie kolumny dwa statywy, mikser, komplet przewodów. Sprzęt może być wykorzystywany uniwersalnie, ale przede wszystkim służyć będzie na imprezach o charakterze kulturalnym, oświatowym i rekreacyjnym, w mniejszym stopniu sportowym, choć na stałe znalazł się w sąsiedztwie stadionu.

Kalnica
- wyposażenie dla zaplecza socjalno - sportowego

Kalnica
- the equipment for social and sports facilities

of the operation, members of the fire brigade also organized a cultural, educational and integration meeting, like all the other Voluntary Fire Brigades mentioned above.

As can be seen in the undertaking 1.5.3, mainly Voluntary Fire Brigade units were supported, but not only them. The **Association for the Development and Promotion of Łukowe Village** obtained funding in the amount of PLN 13,920 for the operation **Purchase of equipment for social and sports facilities in Kalnica**.

The social and sports facilities in the title mean a special building functionally connected with a sports field. Due to the lack of other generally accessible infrastructure, it plays the role of the centre of life for residents, not only in sports, but also in culture and education. And rather, these functions have been strengthened because as part of the operation, tables, chairs, and sound equipment were purchased: two columns, two stands, a mixer, a set of cables. The equipment can be used universally, but above all, it will be used at cultural, educational and recreational events, and to a lesser extent during sports events, although it is permanently located in the vicinity of the stadium.

Gminne Centrum Kultury i Ekologii w Cisnej także zdecydowało się na wzmocnienie swojego zaplecza, co było możliwe dzięki operacji pt. **Zakup sprzętu na potrzeby realizacji zadań związanych z kultywowaniem tradycji regionu**, wspartej dofinansowaniem w wysokości 19 992 zł.

Operacja objęła zakup sprzętu muzycznego, a konkretnie pianina, sprzętu do nagłośnienia oraz oświetlenia. Potrzeba jej realizacji wynikała z faktu, że w ośrodku - obok innych sekcji - działa muzyczna, w ramach której prowadzona jest nauka gry na instrumentach dla dzieci i młodzieży a ponadto ośrodek jest organizatorem wydarzeń kulturalnych, stanowiących zarazem i atrakcję turystyczną i element jakości życia lokalnej społeczności.

Realizacja operacji wzbogaciła możliwości GCKiE na obu tych polach, dając szansę na wzbogacenie gamy organizowanych wydarzeń, także tych ukierunkowanych na podtrzymywanie tradycji muzycznych, z których zresztą jest Cisna szeroko znana. Organizacja nowych wydarzeń wpłynie zarazem na integrację mieszkańców jak i na dalsze podniesienie walorów turystycznych.

Do tradycji muzycznej sięgnęło też **Stowarzyszenie „Natchnieni Bieszczadem” w Cisnej**, które zrealizowało operację **Zakup instru-**

Cisna
- sprzęt muzyczny zakupiony na potrzeby realizacji zadań związanych z kultywowaniem tradycji regionu

Cisna
- the musical equipment purchased for the purposes of carrying out tasks related to cultivating the tradition of the region

The **Commune Center of Culture and Ecology in Cisna** also decided to enrich its facilities thanks to the operation entitled **Purchase of equipment for the needs of carrying out tasks related to cultivating the tradition of the region**, supported by the grant of PLN 19,992.

The contract included the purchase of musical equipment, namely a piano, sound equipment and lighting. The need for its implementation resulted from the fact that in the centre - along with other sections - there is a music section that teaches children and teenagers to play instruments, and the centre organizes cultural events that are both a tourist attraction and an element of high quality of life of the local community.

The implementation of the operation has enriched the capabilities in both of these fields, giving the opportunity to enrich the range of events organized, including those aimed at maintaining musical traditions, for which Cisna is widely known. The organization of new events will both contribute to the integration of residents and further increasing the tourist value.

The **“Natchnieni Bieszczadem”** (Inspired by the Bieszczady Mountains) **Association in Cisna** also reached into the musical tradition

Zespół ludowy
„Łemkowyna”

“Łemkowyna”
folk band

mentów muzycznych dla zespołu ludowego „Łemkowyna”, wspartą dofinansowaniem w wysokości 7 000 zł.

Tytuł operacji jasno wskazuje na jej charakter, trzeba tylko dodać, że zespół ludowy *Łemkowyna*, założony przez mieszkańców Gminy Cisna, których połączyła wspólna pasja i zamiłowanie do muzyki ludowej wywodzącej się z pogranicza Bojkowsko - Łemkowskiego należy do najbardziej aktywnych grup muzycznych regionu. Z roku na rok rozwija swoją działalność, biorąc udział w przeglądach, koncertach w imprezach gminnych np. *Dni Cisnej*, imprezach regionalnych takich jak *Agrobieszczady - Lesko*, *Zagórski Przegląd Kapel Ludowych*, czy doroczne dożynki.

Zespół cieszy się dużą popularnością wśród mieszkańców gminy, niektórzy - posiadający oczywiście umiejętność gry na instrumentach - są chętni by do zespołu dołączyć. Problem stanowił tu jednak brak instrumentów, stąd i pomysł na realizację inicjatywy.

Polegała ona bowiem na zakupie sprzętu muzycznego tj. skrzypiec, gitary i Fletni Pana, w celu wyposażenia nowych członków zespołu ludowego *Łemkowyna* w instrumenty muzyczne. Przyczyniło się to do rozwoju grupy i poszerzenia wykonywanego repertuaru. Uwieńczeniem grantu był koncert muzyki regionalnej, na którym zaprezentowano i stare i nowe instrumenty w działaniu.

and carried out the operation ***Purchase of musical instruments for the Łemkowyna folk band***, supported by the grant of PLN 7,000.

The title of the operation clearly indicates its nature, it must only be added that the “Łemkowyna” folk band, founded by the inhabitants of Cisna Commune, who were united by a common passion and love for folk music from the Boyko-Łemko borderland, belongs to the most active musical groups in the region. Every year they develop the band’s activities, taking part in previews, concerts in communal events, such as *Days of Cisna*, regional events such as *Agro Bieszczady* in Lesko, *Zagórz festival of folk bands*, or the annual harvest festival.

The band is very popular among the inhabitants of the commune, some - who obviously have the ability to play instruments - are willing to join the band. The problem, however, was the lack of instruments, hence the idea for implementing the initiative.

It consisted in the purchase of musical equipment, such as a violin, guitar and pan flute, in order to equip new members of the *Łemkowyna* folk group with musical instruments. This contributed to the development of the band and the broadening of the repertoire performed. The grant was crowned with a concert of regional music, where both old and new instruments were presented in action.

**inne wsparcie
dla samorządów,
jednostek finansów
publicznych
i organizacji
pozarządowych**

other support
for local governments,
public financial units
and non-governmental
organizations

Programy grantowe nie były jedynymi, które miały służyć wsparciu realizacji celu ogólnego pierwszego i nie były jedynymi, w których dofinansowanie mogły uzyskać samorządy, inne jednostki sektora finansów publicznych oraz organizacje pozarządowe.

W **cel ogólny pierwszy** wpisały się wnioski, którym dofinansowanie przyznano w ramach naboru /5/2017 latem 2017 r., odnoszone zarazem do **celu szczegółowego 1.2 Wspieranie działań na rzecz polepszenia warunków rozwoju fizycznego, intelektualnego i emocjonalnego mieszkańców oraz poprawa dostępności usług w zakresie wsparcia dla osób wykluczonych społecznie**, podobnie jak jeden z omawianych wyżej programów grantowych. O ile jednak granty realizowano w ramach *przedsięwzięcia Aktywizacja i wspieranie inicjatyw społecznych na rzecz rozwoju infrastruktury rekreacyjnej na obszarze LGD*, które otrzymało numer 1.2.2, o tyle nabór 5/2017 dotyczył **Przedsięwzięcia 1.2.1: Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury kulturalnej, turystycznej i rekreacyjnej**. W strukturze Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 nabór wpisywał się rzecz jasna w poddziałanie 19.2 *Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność jako Budowa lub przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej* (§2 ust. 1 pkt 6 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r.).

W ramach wspomnianego naboru wybrano cztery projekty infrastrukturalne, dwa na terenie Miasta i Gminy Lesko, jeden na terenie gminy Baligród i jeden w Gminie Cisna.

Ten ostatni, realizowany przez **Gminę Cisna**, uzyskał największy pośród nich budżet (wartość operacji to 143 999,69 zł) i nosił tytuł **Poprawa estetyki Gminy Cisna poprzez budowę wiat przystankowo-wypoczynkowych przy szlakach komunikacyjnych**, sugerujący zakres operacji. W jego ramach na terenie Gminy powstało aż 13 wiat łączących tradycyjną funkcję przystanku z wypoczynkową, faktycznie poprawiających estetykę Gminy, szczególnie w zestawieniu ze zużytymi już przystankami, pamiętającymi w niektórych wypadkach nawet czasy słusznie minione. Wiaty zlokalizowano w każdej z miejscowości

Grant programs were not the only ones to support the implementation of the first general objective and they were not the only ones in which local governments, other public finance sector units and non-governmental organizations could obtain funding.

The **first general objective** included the applications which were awarded co-financing under the call for proposals /5/2017 in the summer of 2017, related at the same time to the **specific objective 1.2 Supporting activities to improve the conditions for the physical, intellectual and emotional development of residents and improving the availability of services for socially excluded people**, similar to one of the grant programs discussed above. However, while grants were implemented as part of the undertaking *Activation and support of social initiatives for the development of recreational infrastructure in the LAG area*, which received number 1.2.2, the call 5/2017 concerned and the **Undertaking 1.2.1: Development of generally accessible cultural, tourist and recreational infrastructure**. In the structure of the Rural Development Programme for 2014-2020, the recruitment was, of course, in line with *Sub-action 19.2 Support for the implementation of operations under the community-led local development strategy as Construction or reconstruction of public and non-commercial tourist, recreational or cultural infrastructure* (§2 section 1 point 6 of the Regulation of the Minister of Agriculture and Rural Development of 24 September 2015).

As part of the aforementioned call for proposals, four infrastructure projects were selected, two in the town and commune of Lesko, one in the commune of Baligród and one in the commune of Cisna.

The latter, implemented by **Cisna Commune**, obtained the largest budget (the value of the operation was PLN 143,999.69) and was entitled **Improving the aesthetics of Cisna Commune by building stop-and-recreation shelters along communication routes**, suggesting the scope of the operation. As part of it, as many as 13 stops were created in the commune, combining the traditional function of a stop with a recreational one, really improving the aesthetics of the commune, especially when compared to the old stops, in some cases even remembering the communist times.

Dolżyca
- wiat przystankowo-
-wypoczynkowa

Dolżyca
- stop-and-recreation
shelter

Smerek
- wiata przystankowo-
-wypoczynkowa

Smerek
- stop-and-recreation
shelter

Gminy, przy szlakach komunikacyjnych, służyć one bowiem mają zarówno mieszkańcom, jak i turystom odwiedzającym Gminę. Każda z nich posiada zamontowaną ławkę, kosz na śmieci oraz tablicę informacyjną/mapę z naniesionymi szlakami turystycznymi.

The shelters are located in each village of the commune, along the communication routes because they are to serve both the inhabitants and tourists visiting the commune. Each of them has a bench, a trash can and an information board/map with marked tourist routes.

wiata przystankowo-
-wypoczynkowa
- szczegół konstrukcyjny

stop-and-recreation
shelter
- construction detail

Cisowiec
- budynek świetlicy
wiejskiej

Cisowiec
- the village clubhouse

Tylko nieco mniejszy budżet, bo 123 881,82 zł, posiadała inwestycja przeprowadzona na terenie **Gminy Baligród**, a konkretnie w miejscowości **Cisowiec**. W jej ramach Gmina przeprowadziła rozbudowę istniejącego budynku świetlicy wiejskiej, wykonując zarazem w sąsiedztwie studnię i tworząc zbiornik na ścieki, dzięki czemu obiekt zyskał nowe możliwości jego wykorzystania, zwłaszcza przy przedsięwzięciach kulinarnych. Operacja zyskała tytuł adekwatny do zakresu, tj. **Przebudowa i rozbudowa budynku świetlicy wiejskiej w miejscowości Cisowiec w Gminie Baligród**.

Dwie operacje w **Gminie Lesko** miały charakter poniekąd bliźniaczy - dzięki nim powstało łącznie 12 siłowni plenerowych (zewnętrznych) w sołectwach Miasta i Gminy, leski samorząd był zresztą realizatorem operacji. Pierwszy projekt, pt. **Wykonanie siłowni zewnętrznych dla 6 sołectw gminy Lesko: Huzele, Średnia Wieś, Dziurdziów, Hoczew, Weremień i Postołów** miał wartość 44 893,92 zł, drugi **Wykonanie siłowni zewnętrznych dla 6 sołectw gminy Lesko: Bezmiechowa Górna, Bezmiechowa Dolna, Manasterzec, Glinne, Jankowce, Łukawica** natomiast 44 648,75 zł.

Only a slightly smaller budget, i.e. PLN 123,881.82, was available for the investment carried out in **Baligród Commune**, specifically in the village of **Cisowiec**. As part of it, the commune extended the existing building of the village recreation room, at the same time building a well in the vicinity and creating a sewage reservoir, thanks to which the facility gained new opportunities for its use, especially in culinary projects. The operation was given a title adequate to its scope of action, i.e. **Reconstruction and extension of the village clubhouse in Cisowiec in Baligród Commune**. The two operations in **Lesko Commune** were somewhat identical - thanks to them, a total of 12 outdoor gyms were established in the villages of the commune of Lesko; local government was the implementer of the operation. The first project, entitled **The construction of outdoor gyms for 6 villages of Lesko commune: Huzele, Średnia Wieś, Dziurdziów, Hoczew, Weremień and Postołów** was worth PLN 44 893.92; the second: **The construction of outdoor gyms for 6 villages of Lesko commune: Bezmiechowa Górna, Bezmiechowa Dolna, Monasterzec, Glinne, Jankowce, Łukawica** - PLN 44,648.75.

Huzele
- siłownia zewnętrzna

Huzele
- the outdoor gym

W ramach operacji w pierwszej kolejności przygotowano miejsca pod montaż urządzeń (posprzątanie, wyrównanie terenu) a następnie dopiero zainstalowano urządzenia (Huzele, Średnia Wieś, Dziurdziów, Hoczew, Bezmiechowa Górna, Bezmiechowa Dolna, Łukawica, Manasterzec, Jankowce, Glinne - wioślarz + rower i narciarz + piechur oraz w sołectwach Wieremień i Postołów - narciarz + piechur)

As part of the operation, first, places were prepared for the installation of devices (cleaning, leveling the area) and then the devices were installed (Huzele, Średnia Wieś, Dziurdziów, Hoczew, Bezmiechowa Górna, Bezmiechowa Dolna, Łukawica, Manasterzec, Jankowce, Glinne: rowing machine, bicycle and skier plus walker and in the villages of Wieremień and Postołów: skier plus walker).

siłownie zewnętrzne są ważnym elementem jakości życia bez względu na wiek

outdoor gyms are an essential part of the quality of life regardless of age

Glinne
- siłownia zewnętrzna

Glinne
- the outdoor gym

Z kolei w ramach naboru nr 6/2017, w sierpniu 2017 r. dokonano wyboru czterech kolejnych operacji w zakresie zachowania dziedzictwa lokalnego w ramach *poddziałania 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność* objętego **Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020**.

Operacje te wpisały się rzecz jasna w *cel ogólny nr 1 Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD Nasze Bieszczady* oraz w *Cel szczegółowy 1.3: Poprawa atrakcyjności, funkcjonalności*

Meanwhile, under the call for proposals 6/2017, in August 2017, four more operations were selected: preservation of local heritage under *sub-action 19.2 Support for the implementation of operations under the community-led local development strategy* covered by the **Rural Development Programme for 2014-2020**.

These operations were, of course, in line with the *general objective 1 Improving the quality of life of LAG Nasze Bieszczady residents* and *specific purpose 1.3 Improving attractiveness, functionality and aesthetics of public spaces*, which

i estetyki przestrzeni publicznej, który nie był przedmiotem wsparcia w ramach programów grantowych, podobnie jak wynikające z niego **Przedsięwzięcie 1.3.1: Poprawa estetyki miejsc publicznych – wyposażenie w małą architekturę**. W kontekście PROW operacje mieściły się w ramach Zachowania dziedzictwa lokalnego, (§2 ust. 1 pkt 5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r.).

Pierwszy projekt w ramach wspomnianego tu naboru został zrealizowany przez **Miasto i Gminę Zagórz** a nosił tytuł **Zagospodarowanie przestrzeni publicznej Miasta Zagórz poprzez utworzenie ogólnodostępnego skweru**. Wartość operacji wyniosła 109 874,27 zł, a w jej ramach przeprowadzono działania związane z zagospodarowaniem terenu na terenie samego miasta Zagórz, wzdłuż ul. Konarskiego - w sąsiedztwie Miejsko Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu. Prace budowlane związane były z wykonaniem ciągów pieszych z płyt brukowych oraz urządzeniem nowej szaty roślinnej, zamontowaniem ławeczek, stolików, koszy na śmieci oraz stojaków na rowery. Dzięki projektowi znacznie wzrosły

was not the subject of support of grant programmes. Similarly as the **undertaking 1.3.1 resulting from it: Improving the aesthetics of public places - equipping with small architecture**. In the context of the Rural Development Programme, the operations fell under the Preservation of Local Heritage (§2 section 1 point 5 of the Regulation of the Minister of Agriculture and Rural Development of September 24, 2015).

The first project under the aforementioned recruitment was carried out by the **Town and Commune of Zagórz** and was entitled **Development of the public space of the Town of Zagórz by creating a public square**. The value of the operation was PLN 109 874.27, and as part of it activities related to land development were carried out in the city of Zagórz, along Konarski Street in the vicinity of the Municipal Community Center of Culture and Sports. The construction works were related to the construction of pedestrian paths from paving slabs and the installation of a new plant cover, the installation of benches, tables, litter bins and bicycle stands. Thanks to the project, the aesthetic value of the center of Zagórz has

Zagórz
- ogólnodostępny skwer

Zagórz
- the public square

Zagórz
- stylowe ławki

Zagórz
- the stylish benches

walory estetyczne centrum Zagórz a zarazem mieszkańcy i turyści zyskali nową przestrzeń do odpoczynku i spędzania wolnego czasu na świeżym powietrzu.

Z kolei w **Lesku** przeprowadzono jeszcze szerszą zaplanowaną inwestycję pn. **Przebudowa amfiteatru w Lesku**, w ramach której zrealizowano szereg prac związanych z przebudową istniejącego amfiteatru w Lesku, który ze względu na zły stan techniczny wymagał gruntownej interwencji.

significantly increased, and at the same time the residents and tourists have gained a new space for relaxation and spending free time outdoors.

In turn, an even more widely planned investment was carried out in **Lesko**. **Reconstruction of the amphitheatre in Lesko**, as part of which a series of works related to the reconstruction of the existing amphitheatre were carried out. Due to its poor technical condition, the scene required thorough intervention.

Lesko
- amfiteatr

Lesko
- the amphitheatre

Lesko
- amfiteatr

Lesko
- the amphitheatre

Dokonano przebudowy pokrycia dachu (ok. 538 m²) oraz wymiany podsufitki zadaszenia (ok. 391 m²), jednocześnie została przeprowadzona modernizacja akustyczna obiektu, którego właściwości akustyczne pozostawały dotąd sporo do życzenia. Nic zatem dziwnego, że wartość operacji wyniosła aż 143 974,54 zł. Pozostałe dwa projekty zostały zrealizowane w **Gminie Cisna**, przez miejscowy samorząd. Pierwszy zatytułowany **Wzmocnienie zaplecza technicznego celem promocji i rozwoju twórczości artystycznej Gminy Cisna** i posiadający budżet 59 998,43 zł polegał na wzmocnieniu zaplecza technicznego Gminy poprzez dokonanie zakupu i ustawienie sceny mobilnej wraz z oświetleniem i nagłośnieniem oraz namiotów plenerowych. Celem realizacji tych zakupów było kluczowe uzupełnienie infrastruktury wykorzystywanej podczas organizowanych na terenie Gminy imprez, szczególnie tych, których celem będzie promocja i rozwój twórczości, wsparcie kultury lokalnej itd. Warto tu wspomnieć, że istotna część kalendarza imprez bieszczadzkich odbywa się właśnie na terenie Gminy Cisna, żeby wspomnieć tylko te najśłynniejsze - Festiwal *Natchnieni Biesz-*

The roof covering was rebuilt (approx. 538 m²) and the soffit of the roof (approx. 391 m²) was replaced, and at the same time, the acoustic modernization of the facility was carried out. No wonder then that the value of the operation amounted to PLN 143,974.54. The other two projects were implemented in **Cisna Commune** by the local government. The first one, entitled **Strengthening the technical base to promote and develop the artistic creativity of Cisna Commune** and with a budget of PLN 59,998.43, consisted in strengthening the commune's technical base by purchasing and setting up a mobile stage with lighting and sound system as well as outdoor tents. The purpose of these purchases was a key supplement to the infrastructure used during events organized in the Commune, especially those aimed at promoting and developing creativity, supporting local culture, etc. It is worth mentioning that a significant part of the Bieszczady events calendar takes place in the Cisna Commune, just to mention the most famous ones - the Festival *Natchnieni Bieszczadem* (Inspired by the Bieszczady) or the Festival

Festiwal Natchnieni Bieszczadem

Natchnieni Bieszczadem Festival

czadem czy Festiwal *Bies Czad Blues*, a Gmina Cisna nie posiada żadnego zadaszonego obiektu (amfiteatr), który mógłby zostać wykorzystany podczas tego typu imprez. Dlatego realizacja projektu miała kluczowe znaczenie dla życia kulturalnego Gminy, tym bardziej, że zakupione wyposażenie będzie udostępniane nieodpłatnie przy organizacji imprez plenerowych krzewiących tradycję i kulturę społeczności lokalnej.

Bies Czad Blues, and Cisna commune does not have any roofed facility (amphitheatre) that could be used during such events. Therefore, the implementation of the project was of key importance for the cultural life of the commune, the more so that the purchased equipment will be made available free of charge when organizing outdoor events promoting the tradition and culture of the local community.

Festiwal Bies Czad Blues

Bies Czad Blues Festival

Wetlina
- zaplecze kuchenne
przy remizie OSP

Wetlina
- kitchen facilities
at the fire house

Druga operacja nosiła tytuł **Dostosowanie budynku remizy OSP w Wetlinie do funkcji miejsca spotkań środowiskowych** i obejmowała szereg prac budowlanych, ukierunkowanych na lepsze wykorzystanie budynku przez całą społeczność lokalną. Prace objęły m.in. wymianę instalacji elektrycznej, remont zaplecza kuchennego i socjalnego oraz wymianę ogrodzenia posesji. Wartość operacji wyniosła 66 008,17 zł.

Do samorządów, jednostek finansów publicznych oraz organizacji pozarządowych skierowany był także nabór 1/2019, rozstrzygnięty w listopadzie 2019 r. Dotyczył on wniosków o przyznanie pomocy w ramach *poddziałania 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność* objętego **Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020** jako *Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej* (§2 ust. 1 pkt 6 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r.).

Wybrane projekty wpisują się w *cel ogólny 1: Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD Nasze Bieszczady*, *Cel szczegółowy 1.3: Poprawa atrakcyjności, funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznej* oraz **Przedsięwzięcie 1.3.2: Poprawa atrakcyjności i funkcjonalności obszaru poprzez rozwój infrastruktury kulturalnej, turystycznej i rekreacyjnej.**

The second operation: **Adaptation of the fire station building of the Volunteer Fire Department in Wetlina to the function of an environmental meeting place** included a series of construction works aimed at better use of the building by the entire local community. The works included, a.o. replacement of electrical installation, renovation of kitchen and social facilities and replacement of the property fence. The value of the operation was PLN 66,008.17. Recruitment 1/2019, resolved in November 2019, was also addressed to local governments, public finance units and non-governmental organizations. It concerned applications for aid under *sub-measure 19.2 Support for the implementation of operations under the community-led local development strategy* covered by the **Development Program Of Rural Areas for the years 2014-2020** as the *Development of generally accessible and non-commercial tourist or recreational or cultural infrastructure* (§2 section 1 point 6 of the Regulation of the Minister of Agriculture and Rural Development of 24 September 2015). The selected projects are in line with the *general objective 1: Improving the quality of life of the inhabitants of the LAG Nasze Bieszczady area*, *Specific Objective 1.3: Improving the attractiveness, functionality and aesthetics of public space* and **Undertaking 1.3.2: Improving the attractiveness and functionality of the area by developing cultural, tourist and recreational infrastructure.**

Wybrane zostały następujące operacje, których realizacja przypada na rok 2020:

- **Poprawa estetyki Gminy Cisna poprzez urządzenie miejsce rekreacyjno-informacyjnych** (wnioskodawca: Gmina Cisna) – z dofinansowaniem 34 996 zł
- **Zagospodarowanie terenu wokół budynku Urzędu Gminy w Komańcza** (wnioskodawca: Gmina Komańcza) – z dofinansowaniem 76 960 zł
- **Poprawa zaplecza technicznego w celu promocji sektora turystycznego Miasta i Gminy Lesko** (wnioskodawca: Miasto i Gmina Lesko) – z dofinansowaniem 40 723 zł
- **Modernizacja i dostosowanie wyposażenia Sali widowiskowej przy Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury i Sportu w Zagórze** (wnioskodawca: tenże Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Zagórze) – z dofinansowaniem w wysokości 133 836 zł

The following operations were selected, implemented on 2020:

- **Improving the aesthetics of Cisna Commune by creating a recreation and information place** (applicant: Cisna Commune) - with a subsidy of PLN 34,996.
- **Development of the area around the building of the Commune Office in Komańcza** (applicant: Commune of Komańcza) - with co-financing of PLN 76,960.
- **Improvement of the technical facilities in order to promote the tourist sector of the Town and Commune of Lesko** (applicant: Town and Commune of Lesko) - with a subsidy of PLN 40 723.
- **Modernization and adaptation of the equipment of the entertainment hall at the Municipal and Communal Center of Culture and Sports in Zagórze** (applicant: Municipal and Communal Center of Culture and Sport in Zagórze) - with co-financing of PLN 133 836.

Komańcza
- skwer przed
Urzędem Gminy

Komańcza
- the square
in front of the
Commune Office

**wsparcie
przedsiębiorczości**

**support for
entrepreneurship**

Jak wspomniano wyżej, *Strategia rozwoju lokalnego obszaru LGD Nasze Bieszczady na lata 2014-2020* skupiła się szczególnie na wsparciu rozwoju przedsiębiorczości i tworzeniu nowych miejsc pracy, nie może zatem dziwić rozmiar wsparcia i liczba konkursów skierowanych dla przedsiębiorców. W odniesieniu do **celu ogólnego 2.0 Wzrost potencjału gospodarczego obszaru LGD Nasze Bieszczady** przeprowadzono trzy nabory ukierunkowane na rozwój istniejących podmiotów gospodarczych oraz aż pięć naborów, w których aplikować mogły osoby podejmujące działalność gospodarczą. Wszystkie operacje przyczyniają się do realizacji celu szczegółowego 2.2. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności sektora mikro, MSP i wpisują się w **Przedsięwzięcie 2.2.2: Wsparcie finansowe dla podmiotów rozwijających działalność gospodarczą**.

W kontekście PROW to oczywiście Rozwój przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez rozwijanie działalności gospodarczej (§2 ust. 1 pkt 2 lit. c rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r.).

Rozwijanie działalności

Prezentujemy najpierw istniejące już przedsiębiorstwa, które zostały wsparte dotacjami. W ramach pierwszego naboru (1/2017) w zakresie rozwijanie działalności gospodarczej, w ramach *Poddziałania 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność* objętego **Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020**, wybrano dwa projekty.

Pierwszy to **Zakup innowacyjnej linii pralniczej wykonującej całościowe procesy prania metodą wodną**, realizowany przez firmę **„Grabowska”** Pani Urszuli Grabowskiej ze Stężnicy, jakkolwiek samą pralnię zlokalizowano w Lesku. W ramach projektu nie tylko wdrożono w przedsiębiorstwie przedmiotową linię, ale także dokonano remontu przeznaczonych na nią pomieszczeń.

Operacja mocno przyczyniła się do rozwoju firmy, umożliwiając specjalizację w obsłudze gestorów bazy noclegowej z terenu całych Bieszczadów oraz stworzenie czterech nowych miejsc pracy. Wartość operacji wyniosła 280 148,82 zł.

As mentioned above, the *Local Development Strategy of the LAG Nasze Bieszczady for 2014-2020* focused in particular on supporting the development of entrepreneurship and creating new jobs, so it is not surprising that the size of the support and the number of competitions targeted at entrepreneurs are. In relation to the **general objective 2.0 Increasing the economic potential of the LAG Nasze Bieszczady area**, three recruitments aimed at the development of existing business entities and as many as 5 recruitments were conducted, in which people undertaking business activity could apply. All operations contribute to specific objective 2.2. Increasing the competitiveness and innovativeness of the micro sector, SMEs and are part of the **undertaking 2.2.2: Financial support for entities developing economic activity**.

In the context of the RDP, it is obviously the development of entrepreneurship in the rural area covered by the community-led local development strategy by developing economic activity (§2 section 1 point 2c of the Regulation of the Minister of Agriculture and Rural Development of 24 September 2015).

Developing business activity

Let us first introduce the existing enterprises that have been supported with subsidies. As part of the first call (1/2017) for business development, under sub-action *19.2 Support for the implementation of operations under the community-led local development strategy* covered by the **Rural Development Programme for 2014-2020**, two projects were selected.

The first is the **Purchase of an innovative laundry line that carries out comprehensive water washing processes**, carried out by the company **„Grabowska”**, owned by Mrs Urszula Grabowska from the village Stężnica (Baligród Commune), although the laundry itself was located in the Lesko town. As part of the project, not only was the line implemented in the company, but also the premises intended for it were refurbished.

The operation significantly contributed to the development of the company, enabling specialization in servicing the owners of accommodation facilities from the entire Bieszczady area and the creation of four new jobs. The value of the operation was PLN 280,148.82

Cząszyn
- Stacja Kontroli Pojazdów

Cząszyn
- Vehicle Inspection Station

Cząszyn
- wnętrze stacji

Cząszyn
- station interior

Drugi projekt realizowany w ramach tego samego naboru nosił tytuł **Rozwój Działalności Przedsiębiorstwa Wielobranżowego Grzegorz Czepiel poprzez zakup wyposażenia na potrzeby utworzenia nowoczesnej Stacji Kontroli Pojazdów** i realizowany był w **Cząszynie**, na terenie **Miasta i Gminy Zagórz**, gdzie firma ma siedzibę. Kwota wsparcia wyniosła w tym przypadku 298 344,00 zł. Stworzona dzięki realizacji operacji stacja oferuje pełen zakres badań technicznych wszystkich pojazdów samochodowych, posiada nowoczesną i spełniającą wszelkie normy jakościowe linię diagnostyczną, wyposażoną także w wysokiej klasy urządzenia współtowarzyszące. Powstały także dwa nowe miejsca pracy. W ramach kolejnego naboru (2/2017) wybrano i zrealizowano kolejną operację prowadzącą do rozwoju już prowadzonej działalności. Wysoko oceniony wniosek złożyła mianowicie **Fundacja Bieszczadzkiej Kolejki Leśnej**, a zatytułowany on został **Zimowe przewozy turystów zabytkową kolejką wąskotorową nowym produktem turystycznym Bieszczadów**. Jak sugeruje tytuł, operacja prowadziła do rozszerzenia oferty przewozów bardzo po-

The second project carried out under the same call was entitled **Development of the Activity of a Multibranch Enterprise Grzegorz Czepiel through the purchase of equipment for the creation of a modern Vehicle Inspection Station** and was carried out in **Cząszyn**, in the **Town and Commune of Zagórz**, where the company is based. In this case, the amount of support was PLN 298,344.00. The station, created thanks to the implementation of operations, offers a full range of technical tests of all motor vehicles, has a modern diagnostic line that meets all quality standards, also equipped with high-class accompanying devices. Two new workplaces were also created. As part of the next recruitment (2/2017), another operation was selected and implemented, leading to the development of the already conducted activity. The highly rated application was submitted by the **Bieszczady Forest Railway Foundation**, and it was entitled **Winter transport of tourists by historic narrow-gauge railway, a new tourist product of the Bieszczady Mountains**. As the title suggests, the operation led to the exten-

Bieszczadzka Kolejka
- latem...

Bieszczady Railway
- in summer...

... i zimą

...and winter
(fot. Michał Bosek / UMW)

popularną w sezonie letnim Bieszczadzką Kolejką także na sezon zimowy, w którym Bieszczady mają znacznie mniej do zaoferowania. Wejście z ofertą przewozów zimowych możliwe było dzięki dostosowaniu posiadanej infra-

struktury do funkcjonowania całorocznego, m.in. poprzez prace w obiektach stacyjnych i parowozowni, odtworzeniu ogrzewania za-
bytkowych wagonów i dostosowanie wybranych wagonów do przewozu osób w zimie czy remont pługów odśnieżnych. Projekt, który zamknął się dofinansowaniem w wysokości 199 641 zł, pozwolił nie tylko na zwiększenie zatrudnienia u Wnioskodawcy ale wpłynął także na cały region, przyczyniając się do wzbogacenia zimowej oferty Bieszczadów. W ramach trzeciego naboru (1/2020) wreszcie, latem 2020 r. przyznano dofinansowania na kolejne cztery projekty prowadzące do rozwoju prowadzonej już działalności, które w momencie oddawania publikacji do druku pozostają na etapie realizacji. Są to: operacja **Zakup maszyny - zmiatarki w celu świadczenia usług z zakresu robót specjalistycznych związanych z utrzymaniem czystości ulic**, realizowana przez firmę **MED-LUX Marek Wojtanowski** (dofinansowanie 100 000 zł), operacja Zakup mobilnej maszyny produkcyjnej oraz wprowadzenie nowego wyrobu/usługi do oferty na potrzeby rozwoju działalności gospodarczej, realizowana przez firmę

Bieszczadzka Kolejka
- wnętrze jednego z historycznych wagonów

Bieszczady Railway
- the inside of one from historic wagons

aptation of the infrastructure to the operation all year round by working in station facilities and engine sheds, restoring heating in historic carriages and adapting selected carriages to transport people in winter or repairing snow plows. The project, which closed with a grant of PLN 199,641, allowed not only to increase employment with the Applicant, but also affected the entire region, contributing to the enrichment of the winter offer of the Bieszczady Mountains.

As part of the third call for proposals (1/2020), finally, in the summer of 2020, funding was granted for another four projects leading to the development of existing activities, which at the time of going to print are still under implementation. These are: the operation **Purchase of a machine - sweeper to provide services in the field of specialized works related to the maintenance of street cleanliness**, carried out by **MED-LUX Marek Wojtanowski** (co-financing of PLN 100,000), operation Purchase of a mobile production machine and introduction of a new product/service to the offer for the needs of business development, implemented by the **DOMSTYL**

struktury do funkcjonowania całorocznego, m.in. poprzez prace w obiektach stacyjnych i parowozowni, odtworzeniu ogrzewania za-
bytkowych wagonów i dostosowanie wybranych wagonów do przewozu osób w zimie czy remont pługów odśnieżnych. Projekt, który zamknął się dofinansowaniem w wysokości 199 641 zł, pozwolił nie tylko na zwiększenie zatrudnienia u Wnioskodawcy ale wpłynął także na cały region, przyczyniając się do wzbogacenia zimowej oferty Bieszczadów. W ramach trzeciego naboru (1/2020) wreszcie, latem 2020 r. przyznano dofinansowania na kolejne cztery projekty prowadzące do rozwoju prowadzonej już działalności, które w momencie oddawania publikacji do druku pozostają na etapie realizacji. Są to: operacja **Zakup maszyny - zmiatarki w celu świadczenia usług z zakresu robót specjalistycznych związanych z utrzymaniem czystości ulic**, realizowana przez firmę **MED-LUX Marek Wojtanowski** (dofinansowanie 100 000 zł), operacja Zakup mobilnej maszyny produkcyjnej oraz wprowadzenie nowego wyrobu/usługi do oferty na potrzeby rozwoju działalności gospodarczej, realizowana przez firmę

Pokrycie dachowe
z blachy - jeden
z elementów oferty
firmy DOMSTYL

Metal tile roof -
- one of the elements
of the DOMSTYL
company offer

DOMSTYL Sylwia Sowa z Kielczawy, specjalizującej się w wykonywaniu pokryć dachowych i rynien (dofinansowanie 98 000 zł). Dalej operacja pt. **Zakup profesjonalnych urządzeń/maszyn służących do produkcji, przechowywania i sprzedaży lodów**, realizowana przez leskie przedsiębiorstwo **Jarosław Kaszycki** (dofinansowanie 98 992 zł) oraz **Wzrost konkurencyjności firmy Trans-Steyr Franciszek Krajewski poprzez rozszerzenie działalności o nowe usługi związane z badaniem geome-**

Sylwia Sowa company from Kielczawa, specializing in the implementation of roofing and gutters (co-financing PLN 98,000). Next, the operation entitled **Purchase of professional equipment/machines for the production, storage and sale of ice cream**, carried out by the Lesko enterprise **Jarosław Kaszycki** (co-financing PLN 98 992) and **Increasing the competitiveness of Trans-Steyr Franciszek Krajewski by expanding the activity with new services related to testing the geome-**

Produkcja lodów
Ice cream production

trii kół pojazdów oraz naprawą ogumienia. Tytuł operacji mówi niemal wszystko, dodajmy tylko, że firma ma siedzibę w Baligródzie a dofinansowanie zaplanowano na kwotę 100 000 zł.

Podejmowanie działalności gospodarczej

Przechodząc do projektów dotyczących podejmowania działalności gospodarczej trzeba cofnąć się do lutego 2017 r., w którym dokonano wyboru pierwszych dwóch operacji, w ramach naboru 3/2017. Dofinansowanie w wysokości 100 000 zł otrzymali Pan **Łukasz Żak** z Żubraczego oraz Pan **Sylwester Mikołajczak** z Zagórz.

Ten pierwszy zrealizował operację o wiele mówiącem tytule **Zakup urządzeń do cięcia, łupania i przecierania drewna u klienta**, która umożliwiła mu wejście na rynek z usługami wyrobu drewna opałowego oraz prefabrykatów u klienta, właśnie z wykorzystaniem maszyn mobilnych: piło-łuparki oraz traka.

Z kolei w Zagórz operacja polegała na budowie myjni samochodowej jednoosobowej samoobsługowej typu wiata z modułem myjącym wykonanej w konstrukcji szkieletowej. Inwestycja została zrealizowana na terenie zurbanizowanym, na zabudowie przemysłowej

try of vehicle wheels and tire repair. The title of the operation says almost everything, let's just add that the company is based in Baligród and the funding is planned at PLN 100,000.

Taking up business activity

Moving on to projects related to starting a brand new business, it is necessary to go back to February 2017, when the first two operations were selected under the 3/2017 call. Co-financing in the amount of PLN 100,000 was received then by Mr **Łukasz Żak** from Żubracze and Mr **Sylwester Mikołajczak** from Zagórz.

The first one carried out an operation entitled **Purchase of equipment for cutting, splitting and sawing wood at customer**, which allowed him to enter the market with the services of producing firewood and prefabricated wood at customer, using mobile machines: splitting saw and sawmill.

Żubracze
- firma Castor
Łukasz Żak w działaniu

Żubracze
- Castor company
Łukasz Żak in action

On the other hand, in Zagórz, the operation consisted in the construction of a single-bay, self-service car wash, carport type with a washing module, made of a skeleton structure. The investment was implemented in an urbanized area, on an industrial estate in the

w mieście Zagórz, na działce będącej własnością wnioskodawcy w pobliżu drogi krajowej nr 84 (w odl. 60 m) przy drodze prowadzącej do terenów przemysłowych Zagórza oraz Specjalnej Strefy Ekonomicznej, które są sercem lokalnego biznesu oraz przedsiębiorczości. Tytuł operacji brzmiał: **Budowa myjni samochodowej jednostanowiskowej przewidzianej do realizacji na części działki o nr ewid. 385/1 położonej w miejscowości Zagórz, obręb Zasław.**

W kolejnym naborze, nr 4/2017 wybrano dalsze operacje polegające na rozpoczęciu działalności gospodarczej, wspierając je dofinansowaniem w wysokości 50 000 zł każda.

town of Zagórz, on a plot owned by the applicant, near the national road No. 84 (60 m away) on the road leading to industrial areas in Zagórz and the Special Economic Zone, which are the heart of local business and entrepreneurship. The title of the operation was **Construction of a single car wash to be implemented on a part of the plot 385/1 located in Zagórz, Zasław precinct.**

In the next call for proposals, 4/2017, further operations consisting in starting a business were selected, supported by a grant of PLN 50,000 each. And so, Mr **Daniel Latusek** from Poraż carried out the operation entitled **The**

Zagórz
- myjnia samochodowa
w dzielnicy Zasław

Zagórz
- car wash
in the Zasław district

Drewniany domek
Wooden children's house

I tak, Pan **Daniel Latusek** z Poraża zrealizował operację pt. **Zakup maszyn i urządzeń w celu podjęcia działalności gospodarczej z zakresu usług stolarskich**, oferuje jednakże nie tylko usługi ale także produkty własne, takie jak m.in. meble ogrodowe i pokojowe, place zabaw i ich elementy (huśtawki, piaskownice itd.), akcesoria ogrodowe - od donic po ławki i pergole, altany a nawet budy dla psów.

Trzecią operację w tym naborze zrealizowała Pani **Karolina Rabicka** z Hoczwi, która w ramach projektu **Zakup nowoczesnego wyposażenia studia fotograficznego kluczem do sukcesu** stworzyła wspomniane

purchase of machinery and equipment in order to start a business in the field of carpentry services. However, he offers not only services, but also his own products, such as garden and room furniture, playgrounds and their elements (swings, sandboxes, etc.), garden accessories - from flower pots to benches and pergolas, gazebos and even dog kennels.

The third operation in this recruitment was carried out by Ms **Karolina Rabicka** from Hoczew, who implemented the project **Purchase of modern photo studio equipment - the key to success.** Thanks to it, she

Fotografia Karoliny
Rabickiej z jednej z sesji
portretowych

A photograph by
Karolina Rabicka
from one of
the portrait sessions

w tytule nowoczesne studio fotograficzne, dzięki któremu może świadczyć usług sesji fotograficznych zarówno osobom indywidualnym, jak i firmom, oferując m.in. unikatowe sesje plenerowe dla turystów przybywających w Bieszczady.

W grudniu 2017 r. przyznano kolejne dofinansowania na podjęcie działalności gospodarczej, zgłoszone w ramach naboru nr 7/2017, wspierając tym razem siedem kolejnych operacji. W ramach pierwszej z nich Pan **Daniel Wiśniowski** (Zagórz) zrealizował projekt pt. **Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LGD poprzez podjęcie własnej działalności gospodarczej w zakresie wulkanizacji oraz**

created - mentioned in the title - the modern photo studio. Now, she can provide photo session services to both individuals and companies, offering, among others, unique outdoor sessions for tourists coming to the Bieszczady Mountains.

In December 2017, further funding was granted for starting a business, submitted under the call for proposals 7/2017, this time supporting seven more operations. As part of the first of them, Mr **Daniel Wiśniowski** (Zagórz) implemented the project entitled **Development of entrepreneurship in the LAG area by starting own business in the field of vulcanization and computer diagnostics of vehicles,**

◀ Fotografie Karoliny Rabickiej z bieszczadzkich sesji portretowych

Photographs by Karolina Rabicka from the Bieszczady portrait sessions

Zagórz
- zakład wulkanizacyjny Daniela Wiśniowskiego w dzielnicy Zasław

Zagórz
- Daniel Wiśniowski's vulcanization plant in the Zasław district

Zagórz
- zakład wulkanizacyjny
Daniela Wiśniowskiego

Zagórz
- Daniel Wiśniowski's
vulcanization plant

diagnostyki komputerowej pojazdów, wprowadzając na rynek - obok popularniejszej wulkanizacji - poszukiwane usługi diagnostyki komputerowej oraz spawania plastików. Wartość operacji wyniosła ostatecznie 50 000,00 zł. Pan **Michał Zapala** (Lesko) stworzył biuro usług geodezyjnych, oferujące m.in. kompleksową obsługę inwestycji, podziały nieruchomości, wykonywanie map, inwentaryzacji powykonawczych, wytyczeń budynków, budowli i sieci uzbrojenia terenu itd. Było to możliwe głównie dzięki zakupom sprzętu, na co wskazuje tytuł operacji **Zakup sprzętu pomiarowego i oprogramowania specjalistycznego na potrzeby świadczenia usług geodezyjnych**, przy dofinansowaniu 50 000 zł.

introducing to the market - apart from the more popular vulcanization - the sought-after services of computer diagnostics and welding of plastics. The value of the operation was finally PLN 50,000.

Mr **Michał Zapala** (Lesko) has created a geodetic services office, offering, among others, comprehensive investment service, division of real estate, making maps, as-built inventories, marking out buildings, structures and utilities networks, etc. It was made possible due to the purchase of equipment as the title of the operation indicates: **The purchase of measurement equipment and specialist software for executing geodetic services** with co-financing of PLN 50,000.

NaviSurv
Usługi Geodezyjne
Michał Zapala
w działaniu

NaviSurv
Geodetic Services
Michał Zapala
in action

Pan **Maciej Owsianik** (Baligród) zrealizował operację pt. **Zakup oprogramowania, sprzętu i wyposażenia biura na potrzeby świadczenia usług z branży turystycznej**, wspartą dofinansowaniem w wysokości 50 000 zł. W jej wyniku powstało **Biuro Podróży Bak-Travel**, oferujące w oparciu o stworzoną specjalnie aplikację webową m.in.: organizację i sprzedaż wycieczek krajowych (objazdy po Bieszczadach), zagranicznych do krajów: Ukraina - Lwów, Węgry - Miskolc oraz Słowacja - Bardejow. Oferta obejmuje także wynajem zestawów słuchawkowych do oprowadzania grup turystycznych polskich i zagranicznych. Pani **Danuta Kobus** (Liszna, gm. Cisna) zrealizowała natomiast operację **Zakup wyposażenia i sprzętu na potrzeby świadczenia usług**

Mr **Maciej Owsianik** (Baligród) performed the operation entitled **Purchase of software, hardware and office equipment for the purpose of providing services in the tourism industry**, supported with a grant of 50,000. As a result, the **Bak-Travel travel agency** was established, offering, based on a specially created web application, e.g. organization and sale of domestic trips (tours around the Bieszczady Mountains), foreign to the following countries: Ukraine - Lviv, Hungary - Miskolc and Slovakia - Bardejow. The offer also includes the rental of headsets for guiding Polish and foreign tourist groups. Ms **Danuta Kobus** (Liszna, Cisna commune) carried out the operation **Purchase of equipment for the provision of catering services**

Bak-Travel
- posiada w ofercie
bardzo różnorodne
imprezy

Bak-Travel
- has on offer
very different events

Liszna
- bar Banderzoza

Liszna
- Banderzoza bar

gastronomicznych w lokalu oraz mobilnych z dowozem do klienta, które to usługi świadczane są w barze o nazwie **Banderzoza**. Projekt został wsparty dofinansowaniem 50 000 zł, a odbiorcami oferty są zarówno turyści jak i mieszkańcy okolicznych miejscowości.

Pan **Mateusz Żak** (Żubracze, także gm. Cisna), zrealizował operację zatytułowaną **Zakup sprzętu i wyposażenia warsztatu samochodowego**, dofinansowaną w wysokości 50 000 zł, w ramach której stworzył warsztat, specjalizujący się w kompleksowej obsłudze, diagnostyce i naprawie samochodów, z wykorzystaniem bogatej gamy urządzeń specjalistycznych.

Pan **Radosław Kowalski** (Cisowiec, Gmina Baligród) zrealizował operację pod analogicznym

in the premises and mobile services with delivery to the customer, which are provided in the bar called **Banderzoza**. The operation was supported by a grant of PLN 50,000, and the recipients of the offer are both tourists and residents of nearby villages.

Mr **Mateusz Żak** (Żubracze, also the commune of Cisna), carried out an operation entitled **Purchase of car workshop equipment and fittings**, co-financed in the amount of PLN 50,000, under which equipment and fittings for a car workshop specializing in comprehensive services were purchased, diagnostics and repair of cars, using a wide range of specialist devices.

Mr **Radosław Kowalski** (Cisowiec, Baligród Commune) carried out an operation under

tytułem: **Zakup sprzętu i wyposażenia warsztatu samochodowego**, pula dofinansowania wyniosła tu także 50 000 zł. Operacja polegała na zakupie sprzętu i wyposażenia warsztatu samochodowego specjalizującego się w naprawie i diagnostyce pojazdów samochodowych, z wykorzystaniem urządzeń specjalistycznych. I wreszcie Pan **Damian Borgosz** (Lesko) podjął działalność gospodarczą w branży budowlanej dzięki realizacji operacji pt. **Zakup sprzętu specjalistycznego na potrzeby świadczenia usług ogólnobudowlanych**. Oferowane przez firmę usługi obejmują m.in. wykonywanie prac murarskich, malarskich, dociepleń budynków oraz świadczeniu innych usług z zakresu obsługi inwestycji budowlanych.

W grudniu kolejnego, 2018 r. dokonano wyboru operacji zgłoszonych w ramach naboru 8/2018, wspierając powstanie kolejnych nowych przedsiębiorstw. I tak, Panu **Szymonowi Śliwińskiemu** z Zahoczewia przyznano 50 000 zł na realizację operacji pn. **Zakup maszyny - minikoparki w celu świadczenia usług z zakresu robót specjalistycznych**. Dzięki imple-

a similar title: **Purchase of car repair equipment and fittings**, the funding pool here was also PLN 50,000. The operation consisted in the purchase of equipment and fittings for a car repair shop specializing in the repair and diagnostics of motor vehicles, with the use of specialist equipment.

And finally, Mr **Damian Borgosz** (Lesko) started a business in the construction industry thanks to the implementation of the operation entitled **Purchase of specialist equipment for the provision of general construction services**. The services offered by the company include: bricklaying, painting, insulation works and providing other services in the field of construction investment.

In December 2018, the operations submitted under the 8/2018 call for proposals were selected, supporting the creation of new enterprises. And so, Mr **Szymon Śliwiński** from Zahoczewie was awarded PLN 50,000 for the implementation of the operation entitled **Purchase of a machine - mini excavator in order to provide services in the field of specialist works**.

Specjalistyczne wyposażenie warsztatu samochodowego

Specialized car workshop equipment

Jakub Syma
i jego koparka
w pracy

Jakub Syma
and his excavator
at work

mentacji przedmiotowego zakupu nowa firma mogła wprowadzić na rynek usługi w zakresie wykonywania robót ziemnych polegających na przygotowaniu i oczyszczaniu terenu budowy, kopaniu rowów pod podłącza wody, gazu oraz odwadniających posesje. Wnioskodawcą kolejnej operacji w ramach tegoż naboru był Pan **Jakub Syma** (Roztoki Dolne gm. Baligród), który uzyskał wsparcie w wysokości 50 000 zł na operację zatytułowaną podobnie do tej ostatniej: **Zakup mini-koparki na potrzeby podjęcia działalności gospodarczej w zakresie usług ogólnobudowlanych**, która umożliwiła świadczenie zarówno usług ogólnobudowlanych jak i tych związanych z wykonywaniem różnych robót ziemnych.

Thanks to the implementation of the purchase, the new company was able to introduce to the market services in the field of earthworks consisting in the preparation and cleaning the construction site, digging ditches for water and gas connections and property drainage. The applicant for another operation under this recruitment was Mr **Jakub Syma** (Roztoki Dolne, Baligród commune), who received support in the amount of PLN 50,000 for the operation entitled similarly to the latter: **Purchase of a mini excavator for the purpose of starting a business in the field of general construction services**, which enabled the provision of both general construction services and those related to the performance of various earthworks.

Ostatni wreszcie nabór wniosków (2/2019) na podejmowanie działalności gospodarczej, rozstrzygnięty w lutym 2020 r. przyniósł dofinansowanie dla kolejnych 10 operacji, które na moment zamknięcia tej publikacji oczekują jeszcze na ostateczne zatwierdzenie i podpisanie umów. Wszystkie uzyskały dofinansowanie na poziomie 50 000 zł, a ich tytuły pozwalają jasno zorientować się w zakresie przedsięwzięć. W kolejności listy rankingowej są to:

- Pan **Piotr Bajorek** (Lesko), operacja pt. **Zakup sprzętu specjalistycznego na potrzeby świadczenia usług ogólnobudowlanych**;
- Pani **Ewelina Bończak** (Kielczawa, gm. Baligród): **Zakup sprzętu pomiarowego i oprogramowania specjalistycznego na potrzeby świadczenia usług geodezyjnych**;
- Pan **Dariusz Binik** (Baligród): **Zakup sprzętu w celu podjęcia działalności gospodarczej świadczącej usługi geodezyjne dla mieszkańców powiatu leskiego**;
- Pani **Dorota Bogusz** (Wetlina): **Zakup maszyn, sprzętu i wyposażenia do pracowni krawieckiej**;
- Pani **Justyna Owsianik** (Nowosiółki, gm. Baligród): **Zakup profesjonalnego wyposażenia na potrzeby podjęcia działalności gospodarczej w zakresie świadczenia usług gastronomicznych**;
- Pan **Kamil Szczepanik** (Zagórz): **Zakup specjalistycznego sprzętu w celu podjęcia działalności gospodarczej w zakresie wyrobów stolarki precyzyjnej, specjalistycznej i mikrostolarki**;
- Pan **Rafał Błazowski** (Turzańsk, gm. Komańcza): **Zakup sprzętu i wyposażenia warsztatu samochodowego**;
- Pan **Piotr Syma** (Roztoki Dolne, gm. Baligród): **Zakup mini ładowarki kołowej na potrzeby podjęcia działalności gospodarczej w zakresie usług ogólnobudowlanych**;
- Pan **Bartłomiej Szczepański** (Kalnica, gm. Cisna): **Zakup sprzętu i oprogramowania w celu świadczenia usług związanych z instalacjami elektrycznymi, telekomunikacyjnymi oraz odnawialnych źródeł energii**;
- Pani **Paulina Ziobrowska** (Bezmiechowa Górna, gm. Lesko): **Założenie lokalu gastronomicznego w Lesku poprzez zakup sprzętu i wyposażenia**.

Finally, the last call for applications (2/2019) for starting a new business, concluded in February 2020, brought funding for another 10 operations, which at the time of closing this publication are still waiting for final approval and signing of contracts. All of them received a grant of PLN 50,000, and their titles allow for a clear understanding of the projects and planned activities.

In order of the ranking list they are:

- Mr **Piotr Bajorek** (Lesko), operation: **Purchase of specialist equipment for the provision of general construction services**;
- Ms **Ewelina Bończak** (Kielczawa, Baligród commune): **Purchase of measuring equipment and specialized software for the needs of geodetic services**;
- Mr **Dariusz Binik** (Baligród): **Purchase of equipment to start a business providing geodetic services for the inhabitants of Lesko district**;
- Mrs **Dorota Bogusz** (Wetlina): **Purchase of machinery, equipment and accessories for a tailor's workshop**;
- Ms **Justyna Owsianik** (Nowosiółki, Baligród commune): **Purchase of professional equipment for the purposes of starting a business in the field of catering services**;
- Mr **Kamil Szczepanik** (Zagórz): **Purchase of specialized equipment in order to start a business in the field of precision joinery, specialist joinery and micro-sawing machines**;
- Mr **Rafał Błazowski** (Turzańsk, Komańcza commune): **Purchase of car workshop equipment**;
- Mr **Piotr Syma** (Roztoki Dolne, Baligród commune): **Purchase of a mini wheel loader for the needs of starting a business in the field of general construction services**;
- Mr **Bartłomiej Szczepański** (Kalnica, Cisna commune): **Purchase of hardware and software for the provision of services related to electrical, telecommunications and renewable energy installations**;
- Ms **Paulina Ziobrowska** (Bezmiechowa Górna, Lesko commune): **Establishing a restaurant in Lesko through the purchase of equipment and fittings**.

**inna
aktywność**

**other
activity**

Agrobieszczady 2017
- stoisko LGD Nasze Bieszczady i LGD Zielone Bieszczady

Agrobieszczady 2017
- LAG Nasze Bieszczady and LAG Zielone Bieszczady stand

Podobnie jak w poprzednim okresie programowania, aktywność LGD nie ograniczała się wyłącznie do realizacji bezpośrednich zapisów strategii, ale prowadzono działania na rzecz pobudzania aktywności społeczności lokalnej i samych członków LGD, szczególnie skupiając się na wsparciu inicjatyw służących rozwojowi i promocji produktów regionalnych oraz ofert turystycznych. Główną imprezą, która skutecznie służy promocji regionu, lokalnych firm, roślin ekologicznych i tradycyjnej żywności są oczywiście targi Targi Rzemiosła, Przedsiębiorczości i Leśnictwa AGROBIESZCZADY. Atmosfera jaka panuje na tej imprezie jest niepowtarzalna i skutecznie przyciąga tłumy, zwłaszcza, że jest organizowana w pełni sezonu turystycznego.

As in the previous programming period, the LAG activity was not limited only to the implementation of direct provisions of the strategy, but also activities aimed at stimulating the movement of the local community and the LAG members themselves, focusing in particular on supporting initiatives aimed at the development and promotion of regional products and tourist offers. The main event that effectively promotes the region, local companies, organic plants, and traditional food is, of course, the Trade Fair of Craft, Entrepreneurship, and Forestry AGROBIESZCZADY. The atmosphere at this event is unique and effectively attracts crowds, mostly since it is organized in the full summer tourist season.

LGD Nasze Bieszczady co roku zatem angażuje się w promocję na tej imprezie, stosując zresztą różne jej formy. I tak np. w 2016 r. LGD Nasze Bieszczady przygotowała specjalny namiot dla Bieszczadzkiej Lokalnych Twórców, zapraszając do współpracy kilku z nich, m.in. Pracownię Warsztatów Edukacyjnych Figaro, dzięki której zwiedzający targi mieli okazję nie tylko oglądać bieszczadzkie dzieła, ale także uczestniczyć w ich tworzeniu. Nic zatem dziwnego, że stoisko LGD Nasze Bieszczady zostało nagrodzone III miejscem w kategorii *Najciekawsze Stoisko Wystawowe podczas XXI Targów „Agrobieszczady 2016 w Lesku”*. Z kolei w 2017 r. LGD Nasze Bieszczady wspólnie z partnerską LGD Zielone Bieszczady z Ustrzyk Dolnych zorganizowała jeszcze szerszą

Therefore, the LAG Nasze Bieszczady engages in promotion at this event every year, using various forms. For example, in 2016, LAG Nasze Bieszczady prepared a special tent for Bieszczadki Local Artists, inviting several of them to cooperate. Among others, Figaro Educational Workshop, thanks to which the visitors of the fair had the opportunity to see the works of Bieszczady and participate in their creation. No wonder then that the jury awarded the stand of the LAG Nasze Bieszczady the third place in the category of the *Most Interesting Exhibition Stand during the 21st Agrobieszczady 2016 Fair in Lesko*. On the other hand, in 2017, LAG Nasze Bieszczady, together with a partner LAG Zielone Bieszczady from Ustrzyki Dolne, organized an

Agrobieszczady 2016
- stoisko LGD Nasze Bieszczady: Pracownia Warsztatów Edukacyjnych Figaro

Agrobieszczady 2016
- LAG Nasze Bieszczady stand: Figaro Educational Workshop

Agrobieszczady 2016
- stoisko LGD Nasze Bieszczady

Agrobieszczady 2016
- LAG Nasze Bieszczady stand

wystawę bieszczadzkich twórców, rzemieślników i przedsiębiorców. Ponownie zostały przygotowane liczne atrakcje, takie jak warsztaty czy zabawy animacyjne dla najmłodszych. Nie zapomniano także o doradztwie, związanym z tematyką uzyskiwania pomocy finansowej w ramach wdrażania *Strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność* PROW 2014-2020. Zaangażowanie i kreatywność zostały ponownie docenione: stoisko otrzymało I miejsca w konkursie na *Najciekawsze stoisko wystawowe*.

even more expansive exhibition of Bieszczady artists, artisans, and entrepreneurs. Numerous attractions have been prepared again, such as workshops and animation games for the youngest. LAGs did not forget about their mission, providing counseling to obtain financial aid as part of the implementation of the RDP community-led local development strategy 2014-2020. Commitment and creativity were appreciated again: the stand received 1st place in the Most Interesting Exhibition Stand competition..

LGD uczestniczyła także w wielu innych imprezach lokalnych i regionalnych, by wspomnieć tu tylko Dni Gminy Cisna, Zagórski Zjazd Kapel Ludowych, Jarmark Karpacki czy liczne imprezy okolicznościowe, takie jak Dzień Kobiet, Dzień Dziecka czy święta OSP. Szczególnie jednak warto tu zwrócić uwagę na własne inicjatywy, których kilka z pewnością warto w tym miejscu przedstawić bliżej. Na pewno wart tego jest projekt współpracy pn. ***Smak na produkt - promocja i rozwój obszaru w zakresie turystyki w oparciu o dziedzictwo kulinarne***, w realizacji którego wzięły udział trzy Lokalne Grupy Działania z Województwa Podkarpackiego tj. LGD Ziemia Przemyska, LGD Zielone Bieszczady i LGD Nasze Bieszczady, które sąsiadują terytorialnie

LAG also participated in many other local and regional events, to mention only the Cisna Commune Days, Zagórski Congress of Folk Bands, the Carpathian Fair, and numerous special occasions, such as Women's Day, Children's Day, or OSP holidays. However, it is especially worth paying attention to LAG's initiatives, some of which are undoubtedly worthwhile to introduce a closer look at this point. The cooperation project is worth mentioning here. The project was entitled ***Taste for a product - promotion and development of the area in tourism based on culinary heritage***. Three Local Action Groups from the Podkarpackie i.e. LAG Ziemia Przemyska (Przemyśl Land) LAG Zielone Bieszczady and LAG Nasze Bieszczady, participated in the implementation of

Baligród
- pokaz plenerowy w ramach projektu współpracy
Baligród
- outdoor show as part of the cooperation project

Projekt współpracy
- wyjazd studyjny
na Węgry i konferencja
międzynarodowa

**The cooperation
project**
- the study trip to Hun-
gary and the interna-
tional conference

ze sobą, a ich obszary mają zbliżoną kulturę i tradycję oraz, co w kontekście projektu szczególnie ważne, podobne kulinaria. Partnerem zagranicznym zostało Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Körös Völgye (obszarów wiejskich w dolinie rzeki Keresz) z Węgier.

Cel projektu został sformułowany jako *poprawa jakości życia mieszkańców oraz promocję i rozwój obszarów objętych projektem współpracy w zakresie dziedzictwa i kulinariów oraz walorów turystycznych*. Aby go osiągnąć podjęto inicjatywy warsztatów kulinarnych, pokazu plenerowego, wydania publikacji, utworzenia podstrony internetowej, przeprowadzenia szkoleń z zakresu certyfikacji produktów tradycyjnych oraz zorganizowano wyjazd studyjny i konferencję międzynarodową.

it. They are territorially adjacent to each other, and their areas have a similar culture and tradition, and, which is particularly important in the context of the project, similar cooking. The foreign partner was the *Körös Völgye Rural Development Association* (Körös river valley) from Hungary. The project's aim was formulated as *the improvement of the quality of life of the inhabitants as well as the promotion and development of the areas covered by the cooperation project in the field of heritage and cuisine and tourist values*. To achieve the goals, the project team took culinary workshops, an outdoor show, publishing publications, creating a website, conducting training in the field of certification of traditional products, and organizing a study trip and an international conference.

Ów wyjazd, połączony z konferencją, miał miejsce we wrześniu 2018 r., a celem były oczywiście Węgry, konkretnie miasto Szarvas w województwie - komitacie (*megye*) Békés, przez który przepływa Keresz. Uczestniczyło w nim blisko 100 osób z polskich LGD, zapoznając się z dobrymi praktykami w zakresie certyfikacji i promocji produktów regionalnych. Partner węgierski przedstawił system certyfikacji produktów lokalnych na Węgrzech oraz zaprezentował własne doświadczenia w tej dziedzinie, natomiast partnerzy polscy zaprezentowali zarówno swoje LGD, jak i aspekty prawne i procedury obowiązujące w zakresie certyfikacji. Zidentyfikowano problemy i trudności występujące w obu krajach, wskazując zarazem na dobre praktyki w tym obszarze oraz w promocji produktów lokalnych.

W czasie wyjazdu był oczywiście także czas na zwiedzanie największych atrakcji tego ciekawego węgierskiego regionu, m.in. Parku Narodowego Körös-Maros.

Operacja była współfinansowana w ramach *poddziałania 19.3 Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020*.

This trip, combined with the conference, took place in September 2018, and the goal was, of course, Hungary, specifically the city of Szarvas in the province - the county (*megye*) of Békés, through which the Körös flows.

Nearly 100 people from Polish LAGs participated in it, learning about good practices in certification and promoting local and regional products. The Hungarian partner demonstrated the local product certification system in the Republic of Hungary and presented his own experience in this field. In contrast, the Polish partners showed their LAGs as well as the legal aspects and certification procedures. Problems and difficulties in both countries were identified, pointing to good practices in this area, as well as in the field of promoting local products.

During the trip, there was also time to visit the most fantastic attractions of this attractive Hungarian region, including Körös-Maros National Park.

The operation was co-financed under the sub-measure *19.3 Preparation and implementation of activities in cooperation with the local action group of the Rural Development Program for 2014-2020*.

Szarvas
- konferencja
w ramach projektu
współpracy

Szarvas
- the conference
as part of the
cooperation project

Projekt współpracy

- wyjazd studyjny
na Węgry

The cooperation project

- the study trip
to Hungary

Okazją do wymiany doświadczeń był także projekt **Partnerstwo i dialog w rozwoju współpracy pomiędzy lokalnymi grupami działania**, w którym obok LGD Nasze Bieszczady wzięło udział kilka partnerskich organizacji z terenu województwa podkarpackiego. Celem operacji było *zbudowanie platformy*

The project entitled **Partnership and dialogue in the development of cooperation between local action groups** was also an opportunity to exchange experiences. It was attended by a few partner organizations from the Podkarpackie Region, including, of course, the Our Bieszczady LAG. The purpose of the

Wyjazd studyjny na
Lubelszczyznę

The study trip
to the Lublin region

Wyjazd studyjny na
Lubelszczyznę

The study trip
to the Lublin region

Wyjazd studyjny na Lubelszczyznę

The study trip to the Lublin region

współpracy - partnerstwa w obszarze działań Lokalnych Grup Działania z wykorzystaniem zasobów lokalnych poprzez nawiązanie współpracy międzyterytorialnej pomiędzy partnerami i wypracowanie innowacyjnych instrumentów poprawiających wdrażanie inicjatyw z zakresu rozwoju obszarów wiejskich, a jej realizacja przypadła na wrzesień 2019 r.

W ramach projektu odbył się wyjazd studyjny na obszar działania dwóch LGD z terenu Lubelszczyzny - Zielony Pierścień oraz LGD Krainy wokół Lublina, w czasie którego uczestnicy mogli także zwiedzić m.in. Sandomierz, Kazimierz Dolny oraz Nałęczów, zapoznając

operation was to build a cooperation platform - Partnership in the area of activities of Local Action Groups, using local resources by establishing inter-territorial cooperation between partners and developing innovative instruments to improve the implementation of rural development initiatives. The project was implemented in September 2019.

As part of the project, LAGs organized a study trip to the area of operation of two LAGs from the Lublin region. They were Zielony Pierścień (the Green Ring) and LAG Kraina wokół Lublina (Land around Lublin). During this trip, participants could also visit Sandomierz, Kazimierz

się z lokalnym rynkiem produktów rękodzielniczych oraz kulinariów. W trakcie wizyty studyjnej zostały przeprowadzone spotkania warsztatowe, które posłużyły identyfikacji Partnerów, wymianie i zdobyciu wiedzy o obszarze, produktach lokalnych i pozyskanych funduszach unijnych.

Nasza organizacja nie tylko jednak gościła w innych Lokalnych Grupach Działania, ale była także gospodarzem wizyty partnerskiej. Mianowicie, w październiku 2019 r. obszar Lokalnej Grupy Działania Nasze Bieszczady odwiedziła Lokalna Grupa Działania „KRAINA NAFTY” z siedzibą w Miejsce Piastowym.

W trakcie wizyty partnerów zostały zaprezentowane filmy promujące dobre praktyki oraz walory przyrodniczo – kulturowe i historyczne występujące na obszarach działania partnerskich LGD. Ponadto przedstawiciele LGD „KRAINA NAFTY” zwiedzali miejsca, które uzyskały dofinansowanie z funduszy unijnych uzyskanych za pośrednictwem LGD Nasze Bieszczady. Szczególnie zwrócono uwagę na te lokalizacje, w których do rozwoju biznesu zostało wykorzystane dziedzictwo przyrodnicze, kulturowe i historyczne. Celem wizyty było także nawiązanie relacji i zbudowanie sieci kontaktów do przyszłej współpracy pomiędzy lokalnymi grupami działania.

Dolny, and Nałęczów, getting acquainted with the local market of handcraft and culinary products. During the study visit, workshop meetings were held to identify Partners, exchange, and gain knowledge about the area, local products, and European Union funds obtained.

Our organization not only hosted in other Local Action Groups but also had guests from different LAGs. Namely, in October 2019, the area of the Local Action Group Nasze Bieszczady was visited by the Local Action Group Kraina Nafty (Land of petroleum), based in Miejsce Piastowe.

During the partners' visit, skipping a fruitful discussion, the films were shown, promoting good practices and natural, cultural, and historical values in the areas where the partner LAGs operate. Besides, representatives of the LAG Kraina Nafty visited places that received co-financing from EU funds obtained through the LAG Nasze Bieszczady Partners paid particular attention to those locations where the natural, cultural, and historical heritage was used for business development. The visit's purpose was to establish relationships and build a network of contacts for future cooperation between local action groups.

Wizyta LGD Kraina Nafty

The visit of the LAG Kraina Nafty

spis treści

content

wprowadzenie	
introduction	7
aktywność LGD Nasze Bieszczady przed 2014 r.	
activity of Nasze Bieszczady LAG before 2014	15
strategia rozwoju lokalnego na lata 2014 - 2020	
local development strategy for 2014 - 2020	23
programy grantowe	
grant programmes	29
inne wsparcie dla samorządów, jednostek finansów publicznych i organizacji pozarządowych	
other support for local governments, public financial units and non-governmental organizations	73
wsparcie przedsiębiorczości	
support for entrepreneurship	87
inna aktywność	
other activity	107

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie

Instytucja Zarządzająca PROW 2014 - 2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Publikacja opracowana przez LGD Nasze Bieszczady.

Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich”
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

Koordynacja projektu: **Jolanta Bartnicka-Węgrzyn**

Tekst/Text: **Michał Bartnicki, Grzegorz Kubal**

Konsultacja/consultation: **Jolanta Bartnicka-Węgrzyn**

Redakcja/editing: **Grzegorz Kubal**

Tłumaczenie/translation: **Agnieszka Kasprzyk-Sowa (1-4), Krzysztof Kowal (5)**

Fotografie/Photos:

Archiwum LGD Nasze Bieszczady (s. 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 56, 57, 59, 61, 64, 65, 67, 68, 69, 71, 83, 89, 104, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117); Udmurd (s. 5), max_gloin (s. 6-7), Aleksander Lorenz (s. 12), nunek (s. 13), Mrotchua (s. 14-15), Fotokon (s. 22-23), Zagórskid (s. 28-29), Monika Bulik (s. 33), Ciolca (s. 37), 8213profoto (s. 43), Tomasz Jurkowski (s. 63), Jolanta Kilarecka (s.70), Jacek65 (s. 72-73), Camercraft8 (s. 78), Bogdan Wańkowicz (s. 86-87), Aleksander Bolbot (s.92 góra), Michał Bosek UMWP (s. 92 dół), Michał Nosek (s. 93), Alessandrozocc (s.94), archiwum Łukasza Żaka (s. 95), Karolina Rabicka (s.97, 98), Archiwum Michała Zapłaty (s. 100), Archiwum Bak-Travel (s. 101), Monstarrrr (s. 103), Dziewul (s. 106-107).

Pozostałe ilustracje i fotografie: Wydawnictwo Arete

Fotografie na okładkach/Photos in cover: Fotokon (przód/front), seawhisper (Zagórz), Andrey Shevchenko (Lesko), jaworex (Łopienka gm. Cisna), Ryszard Parys (Komańcza), Jolanta Kilarecka (Baligród)

Projekt graficzny, skład, DTP: Wydawnictwo Arete

Druk i oprawa: Drukarnia im. A. Półtawskiego, Kielce

Wydano na zlecenie:

LGD Nasze Bieszczady

ul. 1000-lecia 1, 38-600 Lesko

Wydawcy:

Forum Bieszczady

ul. Naftowa 4/8, 38-700 Ustrzyki Dolne

Arete Sp. z o.o.

ul. Jagiellońska 2B

38-400 Krosno

ISBN 978-83-62540-11-2

Lesko 2020

Publikacja wydana w ramach realizowanej operacji pn. „Dobre praktyki zrealizowane w ramach wdrażania

Strategii rozwój lokalnego kierowanego przez społeczność na lata 2014 - 2020” w ramach Planu Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020
Plan operacyjny na lata 2020 – 2021 Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020.

Publication created as part of the ongoing operation entitled „Best practice deployed as part of the implementation
of the Community-led Local Development Strategy for 2014-2020” within the framework of the Action Plan for the National Network of Rural Areas for 2014-2020
Operational Plan for the years 2020-2021 of the Rural Development Program for 2014-2020